

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd



Diplomová práce

**Příprava občanů na krizové stavy a vliv na rozvoj
v regionech**

Bc. Martin Šarvaic

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Martin Šarvaic

Veřejná správa a regionální rozvoj – c.v. Most

Název práce

Příprava občanů na krizové stavy a vliv na rozvoj v regionech

Název anglicky

Citizen training for crises and the impact on development in the regions

Cíle práce

Cílem diplomové práce bude návrh na zlepšení procesu přípravy občanů na krizové situace. Dílčím cílem bude posoudit aktuální připravenost občanů na vybrané krizové stavy zjistit informovanost občanů o opatřeních. Dalším dílčím cílem bude a posoudit přípravu na krizové situace občanů z hlediska veřejné správy a místní samosprávy.

Metodika

Teoretická část, charakteristika prostředí a analýza současného stavu bude vycházet ze studia dokumentů. Praktická část bude vycházet ze dvou přístupů sociologického šetření. Kvantitativní sociologické šetření v podobě dotazování mezi veřejností ohledně připravenosti na krizové události. Kvalitativní sociologické šetření bude vycházet z polostrukturovaných rozhovorů mezi aktéry zabezpečení možné krizové události. Výsledky budou zhodnoceny, diskutovány a bude stanoven závěr. Osnova práce: 1. Úvod 2. Cíl práce a metodika 3. Teoretická východiska 4. Charakteristika prostředí 5. Šetření v terénu 6. Zhodnocení výsledků a diskuse. 7. Závěr 8. Seznam použitých zdrojů 9. Přílohy

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

rozvoj regionu, krizové stavy, krizové situace, krizové zákony, povodně, ochrana obyvatelstva, krize, region,

Doporučené zdroje informací

- ANTUŠÁK, E. *Krizový management: hrozby – krize – příležitosti*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. ISBN 978-80-7357-488-8.
- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-141-2.
- KAPUCU, N. KUOTSAI, T.L. *Disaster and development: examining global issues and cases*. New York: Springer, 2014. ISBN 9783319044682 3319044680.
- KRAFTOVÁ, I. et al. *Bezpečný rozvoj regionu: základní koncept*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-261-0.
- MAREŠ, M. REKTOŘÍK, J. ŠELEŠOVSKÝ, J. *Krizový management: případové bezpečnostní studie*. Praha: Ekopress, 2013. ISBN 978-80-86929-92-7.
- PAVLÍK, M. a kol. *Regiony budoucnosti: spolupráce, bezpečí, efektivita: inspirace pro rozvoj měst a regionů s příklady dobré praxe*. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-1310-1.
- PROCHÁZKOVÁ, D. *Bezpečnost, krizové řízení a udržitelný rozvoj*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-86723-97-6.
- REKTOŘÍK, Jaroslav. *Krizový management ve veřejné správě : teorie a praxe*. Praha: Ekopress, 2004. ISBN 80-86119-83-1.

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – PEF

Vedoucí práce

Bc. Ing. Pavla Varvažovská, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 12. 7. 2022

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 2. 11. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 31. 03. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Příprava občanů na krizové stavy a vliv na rozvoj v regionech“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.03.2024

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí diplomové práce, paní Ing. Bc. Pavle Varvažovské, Ph.D., za spolupráci a konzultace při zpracování mé diplomové práce a zejména pak za cenné rady, podnětné připomínky a konstruktivní kritiku, kterou mi při vedení práce poskytla.

Příprava občanů na krizové stavy a vliv na rozvoj v regionech

Abstrakt

Předmětem diplomové práce je provedení kvantitativního a kvalitativního zkoumání vybraných skupin respondentů, přičemž následná analýza výsledků slouží k zhodnocení aktuálního procesu přípravy občanů na krizové stavy a k ověření znalostí občanů, v reakci na získaná data je proveden návrh na zlepšení současného stavu.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou část a šetření v terénu. Teoretická část rozebírá problematiku přípravy občanů na krizové stavy, popisuje jednotlivé pojmy a činnosti různých orgánů či aktérů krizového řízení a poskytuje náhled do současného stavu přípravy občanů.

V části nazvané šetření v terénu je provedeno kvantitativní zkoumání v podobě dvou dotazníků, jeden je určen pro žáky sedmých, osmých a devátých tříd základní školy. Druhý dotazník je pro širokou veřejnost. Výsledná data těchto dvou dotazníků jsou porovnávána nejprve mezi sebou v rámci jednoho dotazníku a poté napříč oběma dotazníky. Stanovené pracovní hypotézy jsou vyhodnoceny za pomoci třech statistických vzorců: Studentův T-test, Welchův T-test a Kruskal Wallis test. Kvalitativní zkoumání je realizováno polostrukturovanými rozhovory s pěti vybranými aktéry veřejné správy, jednotlivé rozhovory jsou následně analyzovány a v celém znění přepsány do příloh této práce.

V závěru jsou zhodnocena výsledná data provedených zkoumání, která poukazují na absenci vzdělávání žáků na základní škole v tématu přípravy občanů na krizové stavy a na neoblíbenost tohoto tématu u žáků, přičemž široká veřejnost se z většiny domnívá, že by žáci měli být na toto téma povinně vzděláváni. Šetření v terénu odhaluje přítomnost materiálů pro výuku na základní škole, ale ta není obsažena v tématech, a tak se veškeré připravené materiály a jiné dokumenty podporující vzdělávání občanů v této oblasti stávají „neviditelnými“ a nepoužitými a čekají, zda se vzdělávání v této oblasti stane povinným.

Klíčová slova: bezpečí, integrovaný záchranný systém, krizové řízení, krizová situace, krizové stavy, občan, ochrana obyvatel, povodně, příprava, rozvoj regionu, vzdělávání

Citizen training for crises and the impact on development in the regions

Abstract

The subject of the thesis is to conduct quantitative and qualitative research of selected groups of respondents, while the subsequent analysis of the results serves to evaluate the current process of preparing citizens for emergencies and to verify the knowledge of citizens, in response to the data obtained, a proposal for improving the current situation is made.

The thesis is divided into two parts, a theoretical part and a field investigation. The theoretical part analyses the issue of preparing citizens for crisis situations, describes the individual concepts and activities of various authorities or actors of crisis management and provides insight into the current state of preparation of citizens.

In the part called field survey, quantitative research is conducted in the form of two questionnaires, one is designed for pupils of seventh, eighth and ninth grades of primary school. The second questionnaire is for the public. The resulting data from these two questionnaires are compared first within one questionnaire and then across the two questionnaires. The established working hypotheses are evaluated using three statistical formulas: the Student's T-test, Welch's T-test and Kruskal Wallis test. The qualitative research is carried out through semi-structured interviews with five selected public administration actors; the individual interviews are then analysed and transcribed in full in the appendices of this thesis.

In conclusion, the results of the research are evaluated, which point to the absence of education of pupils in primary school on the topic of preparing citizens for emergencies and to the unpopularity of this topic among pupils, while the public for the most part believes that pupils should be compulsorily educated on this topic. The field investigation reveals the presence of materials for teaching in primary school, but these are not included in the topics, so that all prepared materials and other documents supporting the education of citizens in this area become "invisible" and unused, waiting to see whether education in this area becomes mandatory.

Keywords: citizen, crisis, crisis management, crisis situations, education, floods, integrated rescue system, population protection, preparation, regional development, safety

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
3 Teoretická východiska	16
3.1 Základní pojmy.....	16
3.2 Krizové řízení	21
3.2.1 Krizové řízení, vznik a vývoj.....	21
3.2.2 Krizová legislativa	24
3.2.3 Orgány krizového řízení.....	26
3.3 Krizové stavy.....	34
3.4 Příprava občanů.....	38
3.4.1 Koncepce ochrany obyvatelstva.....	38
3.4.2 Hasičský záchranný sbor a příprava občanů	40
3.4.3 Příprava na základní škole	41
3.4.4 Současný stav přípravy občanů.....	43
3.5 Rozvoj regionu	47
4 Charakteristika prostředí – Ústecký kraj	49
5 Šetření v terénu.....	53
5.1 Kvantitativní šetření	55
5.2 Kvalitativní šetření	98
6 Výsledky a diskuse	103
7 Závěr.....	109
8 Seznam použitých zdrojů.....	111
9 Přílohy	117

1 Úvod

Práce se zabývá procesem přípravy občanů na krizové stavy a zkoumáním jejich znalostí v tomto oboru. Krizové stavy jsou nežádoucí stavy často vznikající přírodními vlivy, které mohou ohrozit životy, zdraví a majetek občanů či přírodní prostředí. V této oblasti nemohou občané udělat nic, co by zcela zamezilo samotnému vzniku krizového stavu, mohou pouze zmírnit dopady a potenciální škody svou činností, jež je spojená s přípravou na krizové stavy.

Příprava na krizové stavy probíhá, anebo by měla probíhat, v několika různých sférách. Jednou z nich je samotná příprava občanů již od školního věku, další sférou jsou občané, kteří již nechodí do školy, a třetí sféru představují samotní aktéři krizového řízení, např. složky integrovaného záchranného systému, jednotlivé orgány krajů a obcí, ministerstva a další orgány státní správy. Zmíněné složky či orgány mají v rámci krizového řízení specifické úkoly, například provádění záchranných a likvidačních prací, vytváření krizové legislativy, školení ostatních orgánů či občanů apod. Vzdělanost občanů v přípravě na krizové stavy je velmi důležitá z hlediska efektivnějšího zvládnutí těchto stavů a vede ke snížení celkové zranitelnosti obyvatelstva.

Krizové stavy představují velkou škálu rozdílných nebezpečí pro obyvatelstvo, jejichž vznik a dopady se těžko odhadují a mohou se objevit takřka kdykoliv a ve zcela nečekané podobě, jako tomu bylo v roce 2020, kdy společnost zasáhla pandemie koronaviru. S přibývajícím vojenskými konflikty ve světě (Izrael, Ukrajina, nevyzpytatelná KLDR) roste opět stav pohotovosti, jenž s sebou přináší řadu nových otázek v rámci připravenosti a vzdělávání občanů, a také přímo na území České republiky se objevují jevy, které zde nebyly časté a očekávané, například tornádo na Moravě v roce 2021 či střelba na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v roce 2023, která je svou podobou typická pro Spojené státy americké.

Na základě neustále se vyvíjejících krizových stavů je nutné se zamyslet, zda je současná příprava občanů a jejich znalostí adekvátní potřebám dnešní společnosti. Rostoucí míra urbanizace, válečné konflikty, migrace, změny klimatu vyvolávající nežádoucí a překvapivé jevy, vývoj technologií, havárie – všechny tyto skutečnosti a pojmy ovlivňují bezpečnost a zranitelnost občanů a je potřeba osvěty a vzdělávání pro lepší připravenost.

2 Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je návrh na zlepšení procesu přípravy občanů na krizové situace.

Dílčí cíl je analyzování úrovně znalostí žáků 7., 8. a 9. tříd základní školy a porovnání těchto znalostí nejprve mezi sebou, a poté oproti znalostem, jež má široká veřejnost, přičemž znalosti široké veřejnosti budou také analyzovány. Dalším dílčím cílem je zhodnocení aktuálního stavu přípravy občanů na krizové stavy, jak probíhá tato příprava a jak je ukotvena například v předmětech na základních školách.

Dílčím cílem je také zhodnocení pohledu aktérů veřejné správy na přípravu občanů, posouzení jejich participace v této přípravě a to, zda má příprava vliv na rozvoj v regionech.

Metodika

Diplomová práce „Příprava občanů na krizové stavy a vliv na rozvoj v regionech“ je rozdělena a zpracována do dvou částí – teoretické a části nazvané šetření v terénu.

Teoretická část je zpracována na základě odborné literatury, na kterou navazuje část pojednávající o terénním šetření.

Šetření v terénu je zpracováno na základě analýzy kvantitativních a kvalitativních zkoumání. Kvantitativní zkoumání je provedeno v rámci dotazníkových šetření ve dvou oblastech, první oblastí je základní škola, kde jsou dotazováni žáci 7., 8. a 9. tříd, a druhou oblast představuje široká veřejnost, která podléhá náhodnému výběru respondentů. Kvalitativní zkoumání je realizováno za pomoci polostrukturovaných rozhovorů, konkrétně s pěti aktéry. Prvním aktérem je komisař Oddělení ochrany obyvatelstva a krizového řízení HZS Ústeckého kraje, druhým aktérem je vedoucí Oddělení krizového řízení Krajského úřadu Ústeckého kraje. Třetí aktér je bývalý primátor města Teplice a posledními aktéry jsou dva učitelé z vybrané základní školy.

Dotazník pro žáky základní školy je vytvořen za pomoci webové stránky [survio.com](https://www.surveymonkey.com), kde se vyplněné dotazníky shromažďují a následně mohou být efektivně zpracovány a zanalyzovány. Odkaz na tento dotazník byl zaslán po domluvě s daným učitelem na pracovní e-mail tohoto učitele a ten již zajistil distribuci ve škole mezi žáky. Distribuce mezi

žáky probíhala v rámci sdílení odkazu učitelem během hodiny informatiky, při které žáci pracují na počítačích a jsou tak schopni vyplnit dotazník online. Učitel během vyplňování dotazníků žáky působí jako dozor, což zajišťuje autentičnost odpovědí. Cílovou hranicí pro přijatelný počet vyplněných dotazníků je 100.

Dotazník pro veřejnost byl vytvořen v rámci webové stránky survio.com a pomocí online odkazu byl rozeslán v nejmenované firmě v Ústeckém kraji, která má přes 500 zaměstnanců a nabízí rozmanitou škálu v rámci věku jednotlivých respondentů a jejich vzdělání či různých míst bydliště (Teplice, Ústí nad Labem, Děčín, Lovosice apod.). Další soubor stejných dotazníků pro veřejnost byl převeden do tištěné formy a po domluvě s vybranými obyvateli obce Proboštov u Teplíc vhozen do poštovních schránek, kde si její občané vyzvedli k vyplnění a autor práce si je za dva pracovní dny vyzvedl vyplněné. Cílová hranice pro přijatelný počet vyplněných dotazníků je 100.

Polostrukturované rozhovory s vybranými aktéry veřejné správy probíhaly po domluvě termínu v místě výkonu jejich práce, přičemž odpovědi jednotlivých respondentů nebyly nahrávány na žádost těchto aktérů a byly zaznamenávány do poznámkového bloku a v celém rozsahu uvedeny jako přílohy této práce.

Teoretická hypotéza pro tuto práci zní následovně: Na základě pramenů, ze kterých je vypracována teoretická část této diplomové práce, lze usoudit, že existuje pozitivní korelace mezi výukou krizové připravenosti ve školách a celkovou znalostí či připraveností občanů v oblasti krizových stavů, přičemž při naplnění této skutečnosti lze předpokládat, že se region stává pro občany celkově bezpečnějším a připravenějším na vypořádání se s krizovými situacemi. Tato hypotéza je v kapitole šetření v terénu podpořena pracovními hypotézami.

Pracovní hypotézy jsou statistické, což znamená, že k jejich analýze či zhodnocení je zapotřebí použití aplikované statistiky a statistických výpočtů. Výpočty jsou provedeny za pomoci programu MS excel.

Pro zpracování pracovních statistických hypotéz jsou pro tuto práci vybrány následující tři statistické metody či testy:

a) Dvouvýběrový T-test s rovností rozptylu

Vzorec pro výpočet:

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{S \times \sqrt{\frac{1}{m} + \frac{1}{n}}} \quad (1)$$

kde \bar{x}_1 je průměrná hodnota první skupiny

\bar{x}_2 je průměrná hodnota druhé skupiny

m je počet respondentů v první skupině

n je počet respondentů ve druhé skupině

S je směrodatná odchylka

Výpočet směrodatné odchylky:

$$S = \sqrt{\frac{1}{m+n-2} \times [(m-1) \times S_1^2 + (n-1) \times S_2^2]} \quad (2)$$

$$S_{1,2} = \sqrt{R_{1,2}} \quad (3)$$

kde R je rozptyl

Výpočet rozptylu:

$$R_1 = \frac{\sum(x - x')^2}{N} \quad (4)$$

kde $x - x'$ je rozdíl od průměru

N představuje počet respondentů v dané skupině

b) Dvouvýběrový T-test s nerovností rozptylu neboli Welchův test

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{m} + \frac{s_2^2}{n}}} \quad (5)$$

c) **Kruskal-Wallisův test**

$$H = \frac{12}{N \times (N + 1)} \times \left(\sum_{i=1}^k \frac{R_i^2}{n_i} \right) - 3 \times (N + 1) \quad (6)$$

kde N je celkový počet pozorování ve všech skupinách

k je počet skupin

R_i je součet pořadí (ranků) v dané skupině

n_i je počet pozorování v dané skupině

Jednotlivé statistické hypotézy budou potvrzeny, či vyvráceny na základě správného zvolení vzorce a výpočtu v programu MS Excel, a to na základě získaných dat z dotazníkových šetření. Pracovní hypotézy jsou uvedeny v praktické části nazvané šetření v terénu a v této části budou také vyhodnoceny. Kvalitativní zkoumání, konkrétně polostrukturované rozhovory, jsou v celém rozsahu přepsány do příloh této práce, v kapitole šetření v terénu jsou vybrány nejdůležitější odpovědi a je provedena jejich analýza.

Výsledky budou diskutovány s odbornou literaturou v závěru práce v kapitole výsledky a diskuse, přičemž na základě těchto výsledků a získaných dat z obou zkoumání bude proveden návrh na zlepšení současného stavu přípravy občanů.

3 Teoretická východiska

3.1 Základní pojmy

Pro účely této práce je zapotřebí objasnit některé stěžejní pojmy vztahující se k tématu Příprava občanů na krizové stavy a vliv na rozvoj v regionech.

Občan a státní občanství

Občan je osoba, která vlastní státní občanství daného státu, v praxi to vypadá tak, že osoba, která disponuje státním občanstvím České republiky, je občanem České republiky. Státní občanství hraje důležitou roli, jelikož vyjadřuje vztah mezi občanem a státem, přičemž tento vztah je v podstatě nedobrovolný a vzniká různými způsoby, například narozením na území daného státu, osvojením, určením otcovství, prohlášením, udělením (Juridictum: Občan, 2011).

Státní občanství je tedy právní svazek mezi občanem a určitým státem zahrnující vzájemná práva a povinnosti, které občan i stát vůči sobě mají. Stát zaručuje svým občanům ochranu a přiznává jim řadu práv v oblastech správy veřejných věcí a také v sociální, kulturní a hospodářské sféře. Občan má povinnost dodržovat právní normy státu a také zachovávat věrnost svému státu (RVP.CZ: Občanská společnost, státní občanství, 2014). Pro tuto práci je zároveň zásadní informace z Ústavy České republiky popisující tento vztah mezi státem a občanem následovně: „*Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon*“ (Zákony pro lidi: Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., 2013). Z pohledu občana to je následovně: „*Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá*“ (Zákony pro lidi: Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., 2013). Tyto dvě citace z Ústavy České republiky jsou velmi významné pro následující kapitoly, protože stát je v rámci krizového řízení schopen a nucen upravovat práva a povinnosti občanů.

Krize

Původ slova pochází z antického Řecka, konkrétně ze slova *krisis*, které je odvozeno z řeckého slovesa *krinein*, v překladu do češtiny to znamená „oddělovat“. Přenesený význam v antickém Řecku také znamenal rozhodovat (Klaretův encyklopedický klub: Krize, 2010).

Postupem času se slovo krize vyvíjelo až do dnešní podoby, přičemž nejjednodušší vyjádření slova krize vypadá takto: krize je bod obratu k lepšímu nebo k horšímu, také může být krize popsána jako: rozhodující moment, kritická doba nebo situace, která již dosáhla kritické fáze. Krize je tedy určitá nestabilní doba či aktuální stav věcí, ve kterém se blíží rozhodující změna, buď k vysoce nežádoucímu výsledku, nebo vysoce žádoucímu výsledku. Krize je situace 50 na 50 s tím, že tento poměr lze zlepšit proaktivním jednáním, nebo zhoršit pasivním jednáním (Antušák 2009, s. 45–46). Krize není tedy jen negativní záležitostí, může být chápána i jako něco pozitivního, a to přes možnost zásadní změny k lepšímu. Krize není pouze nebezpečím, ale i příležitostí.

Hrozba a její typy

Hrozba je jakýkoliv subjekt, který svým působením může poškodit či zničit konkrétní hodnotu nebo zájem jiného subjektu = hrozba intencionální (tato hrozba je dopředu zamýšlená, nejčastěji ji realizuje člověk, např. teroristický útok). Hrozba je také událost nebo jev, jenž je bezprostřední příčinou poškození či zničení konkrétní hodnoty či zájmu = hrozba neintencionální (tato hrozba je nezamýšlená, nejčastěji je přírodního původu, např. zemětřesení). Hrozby se klasifikují do třech skupin: asymetrické hrozby, věcné hrozby a hrozby vnitřní (Kopecký 2005, s. 21)

Asymetrické hrozby jsou takové hrozby, při kterých protivník používá prostředky a jednání způsobem, kterým druhá strana nemůže čelit stejným způsobem. V terminologii krizového řízení byl tento termín poprvé použit v návaznosti na narůstající útoky teroristických skupin proti zranitelným a citlivým místům státní infrastruktury vyspělých států. Jedná se o snahu technologicky slabšího soupeře překonat převahu protivníka zacílením na jeho slabá místa s použitím metod, které se odlišují od běžného vedení operací (Antušák, 2009, s. 49–50).

Věcné hrozby představující obsáhlý soubor přírodního, společenského, sociálního, ekonomického a antropogenního charakteru.

Přírodní hrozby mohou být definovány jako hrozby vycházející z oblasti biosféry, litosféry, hydrosféry nebo atmosféry schopné způsobit pohromy a katastrofy (povodně, zemětřesení, extrémní sucho, epidemie). Rozdíl mezi pohromou a katastrofou je v rozsáhlosti dané situace a v celkových napáchaných škodách. Za přírodní katastrofu se

považuje událost, v jejímž důsledku přišlo o život nejméně 25 osob nebo výše škod dosáhla minimálně 25 milionů dolarů. Všechny události, jež nedosáhly ani jednoho z těchto dvou zmíněných kritérií, jsou považovány za pohromy. Za zdroje přírodních hrozeb se považují následující: extrémní počasí, tektonická činnost a pohyby půdy, nákazy, jiná přírodní ohrožení (Antušák, 2009, s. 51–55).

Antropogenní hrozby přímo souvisí s činností člověka, je to například výroba nejrůznějšího zboží, výroba energie a dalších užitných statků. Zmíněné výroby s sebou přináší a přinášely hrozby vzniku mimořádných událostí, havárií a katastrof, například jedna z nejznámějších havárií na světě – černobylská havárie z roku 1986, kde vlivem lidské činnosti došlo k přehřátí a výbuchu atomového reaktoru. Antropogenní hrozby dělíme na hrozby: technogenní, ekologické, agrogenní a sociogenní. Technogenní hrozby představují provozní mimořádné události, havárie a katastrofy spojené s infrastrukturou (např. požáry a exploze). Ekologické hrozby představují mimořádné události havárie a katastrofy způsobující poškození životního prostředí (např. kontaminace vody). Agrogenní hrozby představují mimořádné události, havárie a katastrofy způsobené v souvislosti záborů půdy, použití chemických prostředků (např. degradace kvality půdy, eroze půdy). Sociogenní hrozby představují specifické sociální, společenské a ekonomické jevy, jež mohou způsobit vnitrostátní krizi ekonomického nebo bezpečnostního charakteru (např. narušení dodávek elektrické energie, plynu a tepla či narušení dodávek potravin, léků apod.), (Antušák 2009, s. 126–151).

Sociální, společenské a ekonomické hrozby jsou hrozby, které ve výsledku mohou ohrozit bezpečnost jednotlivce, organizace, rodiny státu nebo aliance. Podle stupně nebezpečnosti mají formu nevojenských ohrožení (např. některé formy ekonomických hrozeb), formu bezpečnostních ohrožení či formu vojenského ohrožení (např. konflikt, válka). Základní dokument, který definuje v rámci České republiky tyto hrozby, je Bezpečnostní strategie České republiky (Antušák 2009, s. 172–173).

Vnitřní hrozby

Vnitřní hrozba je škodlivá či potenciálně škodlivá hrozba vycházející od lidí majících uvnitř organizace či instituce přístup k datům. Škála těchto vnitřních hrozeb sahá od nechtěných pochybení až po profesionální útoky. Termín vnitřní hrozby je nejčastěji

spojován v současnosti s kybernetickými útoky (Safetica: Ochrana před vnitřními hrozbami, 2023).

Riziko

Riziko je spíše nehmotná (abstraktní) veličina odvozená výpočtem či úvahou od hrozby. Představuje možnost vzniku dané hrozby s výsledkem odchýlným od předpokládaného cíle, a to s určitou objektivní matematickou nadějí či statistickou pravděpodobností. Jedná se tedy o kvantifikovanou nejistotu hovořící o míře (váze) hrozby (Antušák 2009, s. 48). Rozdíl mezi hrozbou a rizikem je v tom, že o riziku se mluví před vznikem jevu, události, procesu a činnosti, přičemž o hrozbě se mluví při reálném vzniku jevu, události, procesu a činnosti (Oficiální stránky města Jindřichův Hradec: Rizika a hrozby, 2021).

Region

Dle Čadila (Čadil 2010, s. 1–2) bývá region v řadě publikací vysvětlován různými způsoby a žádná z definic nemůže být brána za obecně platnou či univerzální, správnost definice regionu se odvíjí od účelu, pro který je využita. Společným znakem je, že region lze vyjádřit jako jednotnou geografickou oblast, kterou lze vnímat jako jeden celek. Na základě tohoto společného znaku se dají regiony mezi sebou porovnávat, např. region A má větší míru nezaměstnanosti než region B. Proces, jenž určuje dané regiony a vymezuje je od ostatních, se nazývá regionalizace. Regionalizace má dva způsoby, prvním způsobem je určení regionu jako území vyznačující se společnými znaky. Společný znak může být již zmiňovaná míra nezaměstnanosti, HDP na obyvatele či koncentrace zemědělství. Takový region se nazývá homogenní. Druhý způsob, kterým se určuje region, je tzv. funkční vymezení. Funkční vymezení určuje region na základě pozorování ekonomických vazeb mezi jednotlivými subjekty a na základě intenzity těchto vazeb přisuzuje dané subjekty (např. obce) s větší intenzitou do území regionu a ty s nižší intenzitou mimo území regionu. Region, jenž vznikl na základě funkčního vymezení, se nazývá funkční region.

Na území České republiky se často vymezují regiony jako kraje, což by znamenalo, že v České republice je 14 regionů (13 krajů + Hlavní město Praha), přičemž např. Středočeský kraj má své přirozené centrum v Praze (mimo území svého kraje), oproti tomu Liberecký kraj má své přirozené centrum v Liberci. Také se na území České republiky nachází regiony

soudržnosti popisované jako NUTS 2 (neadministrativní jednotka sloužící regionální statistice a politice Evropské unie), (ČSÚ: Region soudržnosti, 2016). V České republice je takovýchto regionů soudržnosti osm: Praha, Střední Čechy, Jihozápad, Severozápad, Severovýchod, Jihovýchod, Střední Morava, Moravskoslezsko).

3.2 Krizové řízení

Krizové řízení neboli pod známějším pojmem krizový management, je dle autorů Drucker – Vodáček, které cituje ve své knize Emil Antušák (Antušák 2009, s. 25–26): *„Ucelený soubor teoretických přístupů, praktických doporučení a metod, uplatňovaných v hierarchizovaném a funkčně propojeném systému orgánů veřejné správy, právnických a fyzických osob, jehož cílem je minimalizovat (zamezit) možnost vzniku krize nebo (v případě, že krize již nastala) redukovat rozsah škod a minimalizovat dobu trvání krize“.*

Krizové řízení vysvětluje také Hasičský záchranný sbor České republiky jako *„Souhrn řídicích činností orgánů krizového řízení zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik a plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s ochranou kritické infrastruktury a přípravou na krizové situace a jejich řešení“* (HZS: Systém krizového řízení, 2023).

Z výše uvedené definice lze odvodit, že krizové řízení je vše, co se týká přípravy na řešení krizové situace i vlastní řešení již vzniklé krizové situace, případně řešení ochrany kritické infrastruktury (Vilášek 2022, s. 113).

Emil Antušák a Josef Vilášek (Antušák a Vilášek 2016, s. 73) také ve své publikaci navazují na definici od Hasičského záchranného sboru a doplňují, že krizové řízení lze realizovat pouze, pokud je celá tato oblast činností orgánů krizového řízení pevně legislativně ukotvena v právním prostředí státu.

Kapitola krizové řízení se bude věnovat vzniku krizového řízení ve světě, průběhu vzniku na území České republiky, krizové legislativě a orgánům krizového řízení.

3.2.1 Krizové řízení, vznik a vývoj

Krizové řízení (čili krizový management) je poměrně mladý pojem, který se poprvé objevil v období karibské krize během roku 1962. Karibská krize proběhla v období studené války a konkrétně souvisela s ostrovem Kuba, kde bývalý SSSR rozmístil potají jaderné rakety a hrozilo, že dojde k jaderné válce mezi USA a SSSR. Pracovní tým tehdejšího prezidenta USA J. F. Kennedyho byl nazýván „Crisis management“, v překladu krizový management, a jeho úkolem bylo omezovat rizika vedoucí ke vzájemné konfrontaci se Sovětským svazem (Hálek 2008, s.51).

V následujícím období byl tento termín krizový management převzat do terminologie NATO a po zbytek období, kdy probíhala studená válka, byl nástrojem pro urovnávání a řešení vojenských krizových situací vzniklých ve vztazích mezi Varšavskou smlouvou (např. SSSR, ČSSR a NDR) a NATO (např. USA, Velká Británie a Francie), (Hálek 2008, s. 51).

Summit NATO v roce 1989 v Bruselu byl důležitou událostí pro další vývoj krizového řízení, jelikož závěry z této schůze výrazně pomohly k vytvoření koncepce pro zbrojení a odzbrojení. V červnu roku 1991 se konalo zasedání nejvyšších orgánů Varšavské smlouvy v Praze, kde toto politicko-vojenské uskupení ukončilo svou činnost a tentýž rok v listopadu proběhla schůze NATO v Římě, jejíž výsledkem bylo vydání nové strategické koncepce a Deklarace o míru a spolupráci. Tyto zmíněné dokumenty určily směr NATO k reorganizaci a zjednodušení jejích politických a vojenských struktur, přičemž došlo ke snížení stavu ozbrojených sil a ke změnám ve stupních pohotovosti. Změny měly za následek lepší připravenost vojsk k vykonávání nových úkolů, zvládání krizí a udržování míru. Nová role NATO v odvětví krizového řízení a zachování míru vedla ke změně chápání pojmu krizové řízení, jelikož celý proces se netýkal pouze vojenských hrozeb, ale také hrozeb nevojenských (Antušák 2009, s. 39).

Velkým zvratem v oblasti krizového řízení byly události z 11. září 2001 (kdy teroristé koordinovaně zaútočili na cíle v USA), což mělo za následek vyhlášení války ze strany USA vůči teroristům plus řadu nových opatření k ochraně obyvatel proti dalším případným teroristickým útokům (chemickým, radioaktivním či biologickým), (Hálek 2008, s. 205).

Vývoj krizového řízení v České republice

Krizové řízení v České republice lze rozdělit do dvou období – před rokem 2000 a po roce 2000. Před rokem 2000 se krizové řízení na území České republiky opíralo hlavně o tyto zákony a právní předpisy: zákon č. 425/1990 Sb., o okresních úřadech, úpravě jejich působnosti a o některých opatřeních s tím souvisejících, zákon č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní řízení) nebo zákon č. 418/1990 Sb., o hlavním městě Praze. Také se krizové řízení opíralo o tyto právní předpisy (vždy se právní předpis týkal pouze vybrané mimořádné události jako např. povodně, radiační nehody, požáry): zákon č. 138/1973 Sb., o vodách (vodní zákon), zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně nebo zákon č. 28/1984 Sb., o státním dozoru nad jadernou bezpečností jaderných zařízení. Důležitou roli hrály také

právní předpisy pro okruh hospodářských opatření pro krizové stavy, a to konkrétně tyto: zákon č. 97/1993 Sb., o působnosti Správy státních hmotných rezerv, a zejména nařízení vlády České a Slovenské Federativní republiky č. 284/1992 Sb., o opatřeních hospodářské mobilizace (Institut Ochrany Obyvatelstva: Patnáct let platnosti tzv. krizové legislativy v České republice, 2016).

Zmíněné zákony či právní předpisy však netvořily dohromady ucelený, propracovaný systém krizového řízení, což se projevilo během provádění záchranných a likvidačních prací, při kterých byly bezprostředně ohroženy životy a majetek osob. Největším nedostatkem těchto právních předpisů byla především orientace na mimořádné události pouze v určitých okresních podmínkách, s absencí centrálního řízení a koordinací při řešení krizových situací státními orgány (Institut Ochrany Obyvatelstva: Patnáct let platnosti tzv. krizové legislativy v České republice, 2016).

Právní předpisy týkající se této problematiky nebyly nikterak provázané a netvořily jednotný celek, což se nejvíce projevilo při rozsáhlých povodních v roce 1997, jež postihly celé Slezsko, většinu Moravy a část východních Čech. Při těchto povodních byla evidentní absence správné a efektivní koordinace a zákony upravující tyto záležitosti. Povodně v roce 1997 si vyžádaly přibližně 50 lidských životů na území České republiky, zasáhly 536 měst a obcí a celkové škody přesáhly 63 mld. Kč, evakuováno muselo být kolem 80 tisíc osob (Vilášek 2022, s. 239).

Povodně ukázaly na nezbytnost přítomnosti odpovídajících právních předpisů, přičemž již v roce 1993 schválila vláda ČR návrh zásad Integrovaného záchranného systému. Tento návrh obsahoval 13 zásad, jež se měly stát stěžejní pro připravovanou legislativu na řešení mimořádných událostí, nicméně až po povodních v roce 1997 se začaly projednávat první návrhy a výsledkem toho byl nový ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky (Vilášek 2022, s. 110).

Po přijetí tohoto zákona z roku 1998 se začalo pracovat na nových zákonech, které by sjednotily problematiku krizového řízení. Výsledkem této práce byla řada nových zákonů, mezi dva hlavní patří zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů (dále také jako zákon o IZS), tento zákon např. popisuje přípravu složek IZS na mimořádné události a jejich koordinaci při řešení, vymezuje složky integrovaného záchranného systému a jejich působnost. Druhým důležitým zákonem, který vešel v platnost

v roce 2000, je zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změnách některých zákonů, dále nazývaný jako krizový zákon, popisující působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů samosprávných celků a práv a povinností právnických a fyzických osob při přípravě na krizové situace nesouvisející se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením a při jejich řešení a při ochraně kritické infrastruktury (Vilášek 2022, s. 111). Krizový zákon také vymezuje základní pojmy, jakými jsou např. krizová situace, krizové řízení, výpomoc a pracovní povinnost, věcné prostředky, kritická infrastruktura (Zákony pro lidi: zákon č. 240/2000 Sb., 2023).

3.2.2 Krizová legislativa

V předchozí kapitole byly zmíněny dva stěžejní zákony, jež byly vydány v návaznosti na organizačně nezvládnuté povodně v roce 1997 – zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, a zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změnách některých zákonů. Tyto dva zákony však nejsou jediné upravující krizovou legislativu, kolem roku 2000 a po něm byla vydána řada dalších zákonů upravující krizovou problematiku, konkrétně se jedná o zákony, které upravují práva a povinnosti orgánů krizového řízení (spadá tam již zmíněný zákon č. 239/2000 Sb., o IZS), jedná se tzv. o resortní zákony:

- zákon č. 218/1999 Sb., o rozsahu branné povinnosti a o vojenských správních úřadech (branný zákon), tento zákon byl v roce 2004 nahrazen zákonem č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování;
- zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky;
- zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném systému, který byl v roce 2016 nahrazen zákonem č. 320/2015 o Hasičském záchranném sboru České republiky;
- zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky;
- zákon č. 374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě;
- zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky (Vaníček 2017, s. XVI – s. XIX).

Výše uvedené zákony jsou nazývány „resortní“ a v dalších kapitolách budou více rozvedeny. Další zákony, jež jsou důležité pro tzv. „nový balíček krizových zákonů“, jsou takzvané prováděcí zákony, kam spadá již zmiňovaný zákon č. 240/2000 Sb., „krizový zákon“ a spolu s ním tam jsou tyto dva klíčové zákony:

- zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy, tento právní předpis upravuje přípravu hospodářských opatření pro krizové stavy, jimiž jsou stav nebezpečí, nouzový stav, stav ohrožení státu a válečný stav. Hospodářská opatření jsou přijímána po vyhlášení těchto krizových stavů a jsou vyhrazena pro fyzické osoby k uspokojení jejich základních potřeb v rámci přežití krizových stavů bez újmy na zdraví, dále jsou také vyhrazena pro podporu činnosti záchranných sborů, ozbrojených bezpečnostních sborů, havarijních služeb a zdravotnické záchranné služby. Přípravu těchto hospodářských opatření pro krizové stavy realizují správní úřady (Zákony pro lidi: zákon č. 241/2000 Sb., 2017).
- zákon č. 12/2002 Sb., o státní pomoci při obnově území postiženého živelní nebo jinou pohromou a o změně zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů, tento právní předpis stanovuje zásady pro poskytnutí státní pomoci (konkrétně finanční pomoci) při obnově daného území, které bylo postiženo živelní nebo jinou pohromou. Státní pomoc je na místě, pokud dojde k narušení základních funkcí území v důsledku pohromy, která je mimořádnou událostí a na jejím základě byl vyhlášen stav nebezpečí nebo stav nouzový. V takovémto případě poskytne stát pomoc samosprávným celkům, fyzickým osobám či právnickým osobám na obnovu majetku, který slouží k zabezpečení základních funkcí v postiženém území (Zákony pro lidi: zákon č. 12/2002 Sb., 2017).

Další zákony, normy a prováděcí předpisy spojené s krizovou legislativou jsou dle Emila Antušáka (Antušák 2009, s. 56) tyto:

- zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví
- zákon č. 189/1999 Sb., o nouzových zásobách ropy, o řešení stavu ropné nouze a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nouzových zásobách ropy)
- zákon č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů
- zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi (zákon o prevenci závažných havárií)

- vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva
- zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon)

3.2.3 Orgány krizového řízení

Orgány krizového řízení České republiky lze rozdělit do dvou skupin, první skupinu tvoří orgány patřící do státní správy, například vláda, parlament, ministerstva; druhou skupinu představují orgány územně samosprávných celků jako hejtman, kraje či hasičský záchranný sbor kraje.

Orgány krizového řízení státní správy

Vláda České republiky

Vláda ČR je ústředním orgánem realizujícím bezpečnostní politiku České republiky, který je také odpovědný za uskutečnění této bezpečnosti dle zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, konkrétně zmíněné takto: „*Zajištění svrchovanosti a územní celistvosti České republiky, ochrana jejích demokratických základů a ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot je základní povinností státu*“ (Zákony pro lidi: zákon č. 110/1998 Sb., 2000).

Vláda ČR nese odpovědnost za funkčnost krizového řízení, ukládá úkoly ostatním orgánům krizového řízení a kontroluje jejich činnosti. Jako svůj pracovní orgán k řešení krizových situací zřizuje Ústřední krizový štáb. Dále také vláda rozhoduje o vyhlášení nouzového stavu a předkládá parlamentu návrhy na vyhlášení stavu ohrožení a válečného stavu, po vyhlášení krizové stavu je vláda oprávněna na dobu nezbytně nutnou a v nezbytně nutném rozsahu omezit následující práva a povinnosti (Antušák 2009, s. 241):

- vlastnické a užívací právo právnických a fyzických osob k majetku;
- svobodu pohybu a pobytu vymezeném prostoru daného území státu (prostor, který je postižený krizovou situací);
- právo provozování podnikatelské činnosti, která by mohla značně omezovat či narušovat prováděná opatření proti krizové situaci;
- právo na stávkou, pokud by určitá stávka vedla k narušení činnosti vedoucí k odstranění krizové situace.

V dalších kapitolách budou rozvedeny jednotlivé krizové stavy (stav nebezpečí, nouzový stav, stav ohrožení státu a válečný stav), pro tuto kapitolu je důležité je uvést, jelikož každý orgán má jiná práva a povinnosti během těchto vyjmenovaných stavů.

Jak zmiňuje Antušák, vláda během vyhlášení nouzového stavu například (Antušák 2009, s. 242):

- rozhoduje o ukládání pracovní povinnosti, pracovní výpomoci nebo o poskytnutí věcných prostředků k řešení krizové situace
- nařizuje evakuaci osob a majetku z vybraného území (zakazuje vstup či pohyb a pobyt osob);
- rozhoduje o neodkladném provádění stavebních úprav, terénních úprav, odstraňování staveb za cílem odvrátit nebo zmírnit dopady plynoucí z krizové situace;
- nařizuje zapojení občanů, kteří jsou povinni civilní službou, či vojáků ve službě k provádění určitých úkonů v rámci krizové situace.

V rámci stavu ohrožení státu, který je závažnější než nouzový stav, může vláda přidat tato další omezení (Antušák 2009, s. 242):

- omezení vstupu do ČR osobám, které nejsou občany ČR;
- omezení nošení a držení střelných zbraní;
- povinnost hlášení místa trvalého pobytu či místa, kde se občan dočasně zdržuje.

Vláda zmíněná omezení nebo rozhodnutí o opatřeních zveřejňuje ve hromadných sdělovacích prostředcích (tisk, rozhlas, televizní vysílání) a vyhláší je jako zákon, který je platný ode dne stanoveném v daném rozhodnutí (Antušák 2009, s. 242).

Vláda má také dva pomocné a koordinační orgány, jež jsou nápomocné při řešení krizových situací, a to Bezpečnostní radu státu a již zmíněný Ústřední krizový štáb.

Bezpečnostní rada státu

Bezpečnostní rada státu je stálým orgánem vlády ČR zodpovědným za koordinaci bezpečnostní problematiky a přípravu návrhů opatření k jejímu zajišťování. Bezpečnostní rada analyzuje bezpečnostní rizika a hrozby, které by mohly zapříčinit vznik krizové situace

a na tento popud připravuje návrhy opatření k minimalizaci těchto rizik a hrozeb a předkládá je Vládě (Antušák 2009, s. 244).

Bezpečnostní rada má šest stálých pracovních výborů (Ministerstvo vnitra: Bezpečnostní rada státu, 2023):

- výbor pro zpravodajskou činnost (tento výbor je v gesci předsedy vlády);
- výbor pro civilní nouzové plánování (v gesci ministra vnitra);
- výbor pro obranné plánování (v gesci ministra obrany);
- výbor pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky (v gesci ministra zahraničních věcí);
- výbor pro vnitřní bezpečnost (v gesci ministra vnitra);
- výbor pro kybernetickou bezpečnost (v gesci předsedy vlády).

Ústřední krizový štáb

Ústřední krizový štáb je pracovním orgánem Vlády ČR používaným k řešení krizových situací, hlavním úkolem tohoto štábu je příprava návrhů na řešení již nastalé krizové situace, koordinace, sledování a vyhodnocování opatření přijímaných vládou, ministerstvy a dalšími správnými úřady. Ústřední krizový štáb je aktivován předsedou vlády a jeho řízení je pod vedením ministra obrany v případě vnějšího vojenského ohrožení ČR, v případě nevojenských ohrožení je pod vedením ministra vnitra. Členové štábu jsou náměstci ministrů a také představitelé významných úřadů nebo složek (např. generální ředitel HZS ČR, policejní prezident apod.), (Ministerstvo vnitra: Krizové štáby, 2023).

Ministerstva a jiné správní úřady

Ministerstva a jiné správní úřady jsou výkonnými orgány státní moci zajišťující v rámci krizového řízení připravenost na krizové situace v oboru své působnosti, zřizují pracoviště krizového řízení a zpracovávají krizové plány, zřizují resortní krizové štáby jako pracovní orgány k řešení nastalých krizových situací. Prostřednictvím Ministerstva vnitra si vyžadují podklady potřebné pro krizové řízení od krajských úřadů a obcí s rozšířenou působností. Ministerstva a jiné správní úřady si vedou přehled o různých hrozbách a rizicích, rozhodují o činnostech, které vedou k minimalizaci možnosti vzniku krizové situace a připravují opatření ke zmenšení následků krizových situací (Antušák 2009, s. 247).

Krizový štáb ministerstva vnitra

Krizový štáb ministerstva vnitra je zřízen za předmětem zajištění operativního řízení Ministerstva vnitra a koordinace činnosti útvarů ministerstva, Hasičského záchranného sboru ČR a Policie ČR v případě hrozby vzniku anebo po vyhlášení krizového stavu (Ministerstvo vnitra: Krizové štáby, 2023).

Dle Ministerstva vnitra (Ministerstvo vnitra: Krizové štáby, 2023), krizový štáb:

- sbírá, zpracovává a následně vyhodnocuje informace o stavu a vývoji situace;
- zabezpečuje a předává informace spolupracujícím útvarům a dalším subjektům;
- sepisuje zápisy z jednání krizového štábu, eviduje úkoly, zabezpečuje jejich distribuci a pozoruje jejich plnění.

Orgány kraje v krizovém řízení

Hejtman kraje

Hejtman kraje je nejvýše postavenou osobou v rámci krajské samosprávy. Hejtman svolává a zpravidla řídí Radu kraje (rada kraje je považována za jakousi vládu kraje). Velice důležité jsou v tomto směru volby do krajských zastupitelstev probíhající jednou za čtyři roky, zastupitelé jsou voleni občany ČR. Zastupitelstvo kraje si posléze volí ze svých řad jednoho ze zastupitelů a ten se stane hejtmanem kraje (Kopecký 2017, s. 248).

Hejtman kraje má do svých pravomocí svěřeny například tyto funkce: se souhlasem ministra vnitra jmenuje a odvolává ředitele Krajského úřadu a ukládá mu příslušné úkoly, zřizuje zvláštní orgány pro výkon přenesené působnosti, informuje občany o činnostech kraje. Hejtman vykonává pravomoci vyplývající především ze samostatné působnosti, ale dle krizového zákona v rámci krizového řízení vykonává správu státní, jednou z mnoha povinností hejtmana je také zajišťování připravenosti kraje na krizové situace (Vaníček 2017, s. 142).

Co vše koordinuje hejtman kraje v rámci krizového řízení dle Vaníčka (Vaníček 2017, s. 143–145):

- koordinuje záchranné a likvidační práce (velitel zásahu musí postupovat v souladu s pokyny, které obdržel od hejtmána a nesmí rozhodovat v rozporu s těmito pokyny);
- koordinuje poskytování zdravotních služeb (rozhoduje o tom, kde, jak a v jakém rozsahu mají být zdravotní služby poskytovány občanům, přičemž rozhoduje s cílem, aby došlo co nejúčinněji k zachování veřejného zdraví);
- koordinuje zajištění ochrany majetku v rámci území, kde byla učiněna evakuace.

Hejtman je osobou vyhlášíjící stav nebezpečí a při stavu nebezpečí tedy zadává pokyny složkám Integrovaného záchranného systému, každopádně má hejtman za stavu nebezpečí menší pravomoc než vláda za nouzového stavu, například hejtman nemůže přijímat opatření týkající se ochrany státních hranic, pobytu cizinců na území ČR, v oblasti zbraní či nasazení vojáků k ochraně k provádění krizových opatření. Hejtman také po projednání krizového plánu kraje, který připravuje hasičský záchranný sbor kraje, schvaluje tento krizový plán (Vaniček 2017, s. 142–143)

Bezpečnostní rada kraje

Bezpečnostní rada kraje je stálým orgánem kraje, který funguje jako poradní orgán pro hejtmána kraje při přípravě na krizové situace. Předsedou této rady je hejtman kraje, jenž také jmenuje členy této rady. Bezpečnostní rada kraje má nejvýše deset členů a mezi její hlavní činnosti patří posuzování a projednávání přehledu možných zdrojů rizik a analýz ohrožení v rámci krizového plánu kraje, havarijního plánu kraje, projednávání finančního zabezpečení připravenosti kraje a složek integrovaného záchranného systému na krizové situace (Vaniček 2017, s. 142).

Krizový štáb kraje

Krizový štáb kraje je pracovním orgánem hejtmána kraje, zřizovaným pro řešení již nastalé krizové situace. Předsedou štábu je hejtman kraje, který jmenuje ostatní členy tohoto štábu. Hejtman svolává krizový štáb kraje v případě, je-li na území daného kraje či na území celé ČR vyhlášen krizový stav. Krizový štáb kraje má za úkol projednávat možnosti řešení krizové situace a navrhnout potřebná opatření hejtmanovi (Vaniček 2017, s. 142)

Krajský úřad kraje

Krajský úřad kraje se skládá z ředitele (kterého jmenuje a odvolává hejtman kraje) a zaměstnanců kraje, člení se na oddělení a na odbory. Krajský úřad kraje úzce spolupracuje s hasičským záchranným sborem kraje při tvorbě krizového plánu kraje, také úřad zřizuje **oddělení krizové řízení** spadající přímo pod kancelář hejtmana. Pracoviště krizového řízení plní různorodé úkoly spojené se zvládnutím krizových situací, např. zajišťování připravenosti kraje a orgánů kraje na řešení krizových situací a zároveň posuzuje možná rizika jejich vzniku, řídí oblast krizového řízení, krizového a havarijního plánování, pomáhá metodicky usměrňovat ostatní odbory Krajského úřadu a zajišťuje jejich spolupráci v rámci přípravy na krizové situace a při jejich řešení, koordinuje a metodicky usměrňuje činnost obecních úřadů s rozšířenou působností v oboru krizového řízení (Vaníček 2017, s. 151).

Hasičský záchranný sbor kraje

Hasičský záchranný sbor kraje (dále jen HZS kraje) je velmi důležitým orgánem z hlediska přípravy na krizové situace a jejich řešení, je součástí HZS České republiky, který se skládá z Generálního ředitelství HZS, záchranných sborů a školy. HZS je jednotný bezpečnostní sbor, jehož základním posláním je ochrana života a zdraví obyvatel, ochrana životního prostředí, ochrana zvířat a majetku před různými mimořádnými událostmi a krizovými situacemi (Vaníček 2017, s. 154) mezi jeho hlavní kompetence se dle Vaníčka řadí (Vaníček 2017, s.152–161):

- zpracovávání krizového plánu kraje a ORP (Obec s rozšířenou působností);
- za účelem přípravy na krizové situace vyžaduje, shromažďuje a eviduje údaje např. o stavbách určených k ochraně obyvatelstva, počtu obyvatel žijících v oblasti předpokládané evakuace;
- seznamuje krajské orgány a orgány ORP s přípravou krizových opatření;
- zabezpečování ochrany obyvatelstva, majetku, zdraví, zvířat při mimořádných a krizových situacích;
- vedení přehledu možných zdrojů rizik a zpracovávání analýzy ohrožení.

HZS kraje je umožněno plnit pouze úkoly, které mu stanovuje zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru (Vaníček 2017, s. 159).

Policie České republiky

Policie České republiky (dále jen PČR) je ozbrojený bezpečnostní sbor sloužící veřejnosti, jehož působnost upravuje zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Mezi hlavní úkoly tohoto sboru náleží ochrana bezpečnosti osob, ochrana majetku a veřejného pořádku či předcházení trestné činnosti. PČR spolupracuje s právníckými a fyzickými osobami na prevenci a řešení dopadů krizových situací v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti, je povinností PČR, aby upozornila dané orgány veřejné správy, právnícké a fyzické osoby, jejichž činnost by mohla vést k ohrožení vnitřní bezpečnosti či veřejného pořádku. V rámci přípravy na krizové situace policie spolupracuje s ostatními orgány a podílí se na tvorbě krizového plánu kraje či ORP v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku (například hrozba teroristické akce, řešení migrace ve velkém rozsahu, zvýšená kriminalita), (Vilášek 2017, s. 162 – s. 163).

Orgány obce s rozšířenou působností

Orgány obce s rozšířenou působností jsou: obecní úřad ORP, starosta ORP, krizový štáb ORP, bezpečnostní rada ORP, krizové oddělení ORP.

Starosta ORP

Starosta ORP zajišťuje připravenost správního obvodu ORP na řešení krizových situací. Starosta koordinuje a kontroluje přípravná opatření a činnosti k řešení krizových situací, popřípadě činností ke zmírnění následků těchto situací. Dále také zřizuje a řídí bezpečnostní radu obce, schvaluje krizový plán obce, který je zpracován hasičským záchranným sborem, zřizuje a řídí krizový štáb obce, zajišťuje během krizové situace, aby byly provedeny krizová opatření v rámci správního obvodu ORP. Jednou z nejdůležitějších povinností starosty ORP je varování a informování osob, které se nacházejí na území obce a také varování a informování příslušných orgánů krizového řízení (tuto povinnost lze svěřit po dohodě s HZS kraje právě HZS kraje), (Vaniček 2017, s. 165).

Obecní úřad ORP

Hlavními úkoly obecního úřadu ORP je spolupráce s HZS kraje při vytváření krizového plánu, plnit úkoly obsažené v krizovém plánu ORP, vést evidenci o přechodných změnách pobytu osob a předávat tyto údaje HZS kraje. Obecní úřad ORP také zřizuje krizové oddělení.

Krizové oddělení ORP

Podobně, jako krizové oddělení kraje, tak krizové oddělení ORP zabezpečuje přípravu a provedení krizových opatření v rámci svého území, koordinuje součinnost HZS kraje, Policie ČR a zdravotnické záchranné služby při přípravování a provádění krizových opatření v rámci působnosti obce, také by mělo krizové oddělení obce organizovat cvičení k ověření připravenosti obce na řešení krizových situací (Vaníček 2017, s. 171).

Krizový štáb ORP

Krizový štáb svolává starosta ORP stejně, jako svolává hejtman krizový štáb kraje, také je starosta ORP předsedou tohoto štábu. Krizový štáb ORP projednává různé možnosti, jak řešit nastalou krizovou situaci a poté navrhuje starostovi ORP řešení (Vaníček 2017, s. 192).

Bezpečnostní rada ORP

Je stálým orgánem ORP, jejímž předsedou je starosta ORP. Bezpečnostní rada ORP má nejvýše 8 členů a členové jsou: místostarosta, tajemník obecního úřadu, příslušník PČR, příslušník HZS kraje a další osoby, které jsou nezbytné k posuzování stavu připravenosti na krizové situace. Bezpečnostní rada posuzuje a projednává možné zdroje rizik a analýzu ohrožení, krizový plán a také vnější havarijní plán za předpokladu, že je schvalován starostou dané ORP, stav připravenosti složek integrovaného záchranného systému, které operují na území ORP. Bezpečnostní rada ORP a bezpečnostní rada kraje jsou především poradními orgány v problematice připravenosti na krizové situace (Vaníček 2017, s. 184–185).

3.3 Krizové stavy

Pojem krizový stav je právní výraz pro mimořádnou událost, při které je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav, stav ohrožení státu nebo válečný stav. Na rozdíl od krizové situace nevzniká krizový stav eskalací hrozeb, ale musí být vyhlášen. Vyhlásit krizový stav mohou pouze orgány krizového řízení. Krizové stavy se vyhláší za cílem změny kompetencí jednotlivých orgánů krizového řízení, přičemž kompetence vzrůstají se stupněm závažnosti krizového stavu směrem od stavu nebezpečí (nejmenší) ke stavu válečnému (největší), vyhlášení krizového stavu pomáhá orgánům krizového řízení aplikovat nová krizová opatření či nařízení, která v běžném stavu nejsou možná (Šín 2017, s. 77).

Krizové stavy se dělí na nevojenské krizové stavy (stav nebezpečí a nouzový stav) a vojenské krizové stavy (stav ohrožení státu a válečný stav).

Mimořádná událost

Mimořádná událost je dle zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému (dále jen IZS), (Zákony pro lidi: zákon č.239/2000 Sb., o IZS, 2024): „*Škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.*“

Krizová situace

Krizová situace je dle krizového zákona č. 240/2000 Sb. „*mimořádná událost podle zákona o integrovaném záchranném systému, narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen jeden ze 4 krizových stavů*“. Typy krizových situací lze rozdělit dle příčiny vzniku na antropogenní a naturogenní. Dle původce vzniku se dělí antropogenní krizové situace na technogenní (např. havárie – únik chemických látek), sociogenní (způsobené děním ve společnosti – např. zhroucení sociálního systému), ekonomické (např. narušení finančního hospodářství státu). Naturogenní krizové situace se dělí dle původce na biotické (např. hromadné nákazy lidí, zvířat), abiotické (např. povodně, zemětřesení) a kosmické (např. pády kosmických těles), (HZS ČR: Výchova a vzdělávání obyvatelstva, 2023).

Stav nebezpečí

Stav nebezpečí se vyhláší tehdy, pokud nelze ohrožení mimořádnou událostí odvrátit běžnou činností správních úřadů a složek IZS, přičemž intenzita ohrožení nedosahuje velkého rozsahu. Vyhláší se na dobu 30 dnů a je vyhlášen hejtmanem kraje, při případném prodloužení této doby musí hejtman požádat o prodloužení vládu ČR, vláda také může zrušit stav nebezpečí, pokud nejsou naplněny podmínky pro jeho vyhlášení. Rozhodnutí o vyhlášení stavu nebezpečí se vyhláší stejným způsobem jako jiná nařízení kraje a nabývá účinnosti okamžikem, který se v něm stanoví (Šín 2017, s. 77).

Nouzový stav

Pokud nelze účelně odvrátit ohrožení vzniklé v průběhu stavu nebezpečí, hejtman požádá vládu ČR o vyhlášení nouzového stavu. Důvodem pro vyhlášení nouzového stavu zpravidla bývají živelní pohromy, průmyslové či ekologické havárie, nehody a jiná nebezpečí mající značný rozsah a ohrožují zdraví občanů a jejich životy, majetek nebo vnitřní bezpečnost státu a pořádek. Vyhláší se stejně jako stav nebezpečí na dobu 30 dnů, přičemž vláda ČR je orgánem, který vyhláší tento stav a je povinna informovat veřejnost (prostřednictvím hromadně sdělovacích prostředků), která práva a povinnosti se omezují či ukládají v době trvání nouzového stavu. Legislativní ukotvení tohoto stavu se nachází v zákoně č. 240/2000 Sb. (Harazin 2016, s. 8).

Přehled stavů nebezpečí a nouzových stavů vyhlášených na území Ústeckého kraje od roku 2002 dle HZS ČR (HZS ČR: Krizové stavy, 2023):

- 2002 – Povodně (stav nebezpečí, nouzový stav);
- 2006 – Povodně (stav nebezpečí, nouzový stav);
- 2009 – Povodně (stav nebezpečí);
- 2010 – Povodně (stav nebezpečí);
- 2013 – Povodně (nouzový stav);
- 2020 – Koronavirus SARS-CoV-2 (nouzový stav);
- 2022 – Ukrajina (nouzový stav) – z důvodu přílivu uprchlíků na území ČR před válkou na Ukrajině.

Stav ohrožení státu

Stav ohrožení státu se vyhláší při bezprostředním ohrožení státní svrchovanosti nebo územní celistvosti státu či jeho demokratických základů. Tento stav vyhláší Parlament ČR na návrh vlády ČR a návrh musí být přijat nadpoloviční většinou všech poslanců a nadpoloviční většinou všech senátorů. Doba trvání, na kterou se vyhláší stav ohrožení státu, není, na rozdíl od stavu nebezpečí a nouzového stavu, omezena. Legislativně je tento stav popsán v zákoně č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR (Harazin 2016, s. 8).

Válečný stav

Válečný stav vyhláší Parlament ČR v případě, že státu hrozí bezprostřední napadení nebo je-li už napaden či je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně. Tento stav je nejzávažnějším stavem ze všech čtyř zmíněných krizových stavů. Válečný stav umožňuje státu a orgánům krizového řízení použít veškeré síly a prostředky státu, právnických a fyzických osob k odražení napadení. Při tomto stavu jsou výkony státní správy, chod národního hospodářství a činnost ozbrojených sil řízeny centrálně, dochází k hromadnému povolávání vojáků v záloze a realizují se opatření v národním hospodářství sloužící k zajištění potřeb ozbrojených sil a civilního obyvatelstva (Harazin 2016, s. 9).

Krizová opatření

V případě, pokud již není možné zvládnout krizovou situaci za běžných podmínek, tak je nezbytné přistoupit k vyhlášení a přijímání krizových opatření. Podmínkou pro vyhlášení krizových opatření je právě probíhající krizový stav. Krizová opatření jsou organizační či technická a jsou určena k řešení a minimalizování následků určité krizové situace. Příkladem krizových opatření mohou být: omezení svobody pohybu a pobytu na vymezeném území; nařízení zákazu vstupu, pobytu a pohybu osob na vymezených místech či území; ukládání pracovní povinnosti, pracovní výpomoci nebo povinnosti poskytnout věcné prostředky (Šín 2017, s. 80).

Přehled krizových stavů

Obrázek 1: Krizové stavy v ČR

Název stavu	Právní předpis	Kdo vyhláší	Důvod	Rozsah	Doba trvání
Stav nebezpečí	Zákon č. 240/2000 Sb. o krizovém řízení	Hejtman kraje	Jsou-li ohroženy životy, zdraví, majetek, životní prostředí, pokud nedosahuje intenzita ohrožení značného rozsahu a není možné odvrátit ohrožení běžnou činností správních úřadů, orgánů krajů a obcí, složek integrovaného záchranného systému nebo subjektů kritické infrastruktury.	Celé území kraje, část kraje	Nejdéle 30 dnů (prodloužení se souhlasem vlády)
Nouzový stav	ÚZ č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti ČR	Vláda (předseda vlády při nebezpečí z prodlení)	V případě živelných pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost.	Celé území státu, omezené území státu	Nejdéle 30 dnů
Stav ohrožení státu	ÚZ č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti ČR	Parlament na návrh vlády	Je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost, nebo územní celistvost státu anebo jeho demokratické základy.	Celé území státu, omezené území státu	Není omezeno
Válečný stav	ÚZ č. 1/1993 Sb., ÚZ č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti ČR	Parlament	Je-li ČR napadena, nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení.	Celé území státu	Není omezeno

Zdroj: Jihočeský kraj: Krizové řízení, 2024

3.4 Příprava občanů

Příprava občanů je spolu s přípravou orgánů krizového řízení nejdůležitějším prvkem pro úspěšné a efektivní zvládnutí mimořádných událostí a z nich vycházejících krizových stavů. Tato kapitola se bude zabývat historií přípravy občanů na území České republiky, koncepcí ochrany obyvatelstva, kterou zpracovává Ministerstvo vnitra ČR, současným stavem a postavením přípravy občanů na mimořádné události v rámci vzdělávacího procesu ČR.

Historie přípravy občanů na území ČR – branná výchova

Do roku 1990 probíhala významným způsobem příprava občanů na krizové situace a krizové stavy v rámci vzdělávání na základních školách, středních školách a potažmo i některých vybraných školách vysokých. Vyučoval se předmět nazývaný branná výchova, ve kterém se žáci dozvídali mimo politických témat také základní informace o různých postupech či situacích, které mohou nastat a jak na ně správně reagovat. Branná výchova byla zavedena jako systém vzdělávání občanů pro účely bezpečnosti státu a byla silně vázána na tehdejší režim a jeho ideologii. Žáci se například učili efektivní ochranu vůči škodlivým látkám, jaké účinky mohou mít jaderné zbraně, učili se také o první pomoci a s tím spojené obvazové techniky apod. Pro každý ročník na základní nebo na střední škole byl vybrán obsah učiva a s přibývajícími ročníky se témata obohacovala. Branná výchova zanikla spolu s bývalým komunistickým režimem a postupně byla odstraněna ze všech stupňů vzdělávání (Mejsnar 1975, s. 7–118).

3.4.1 Koncepce ochrany obyvatelstva

Vypracovaná analýza stavu vzdělávání a přípravy specialistů krizového řízení (starostové obcí, hejtmani atd.), která byla vydána v roce 2016, poukazuje na absenci právního předpisu, který by stanovil povinnost volených funkcionářů absolvovat vzdělání v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení. Tato skutečnost se negativně promítla do nízké účasti školení pořádaného pro starosty, přestože tato cílová skupina hraje zásadní roli při řešení mimořádných událostí a krizových situací (Tušer 2020, s. 170–171).

V této kapitole je rozebrána koncepce ochrany obyvatelstva, která vyšla platnost v roce 2021, tedy 5 let po vypracování zmíněné analýzy výše. Zajímavé může být zjištění, zda již došlo k nějakému právnímu upravení pro školení volených funkcionářů.

V současné době je v rámci České republiky aktuální Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030, jedná se o dokument zpracováváný Ministerstvem vnitra za účelem zdokonalování dovedností a schopností všech zainteresovaných složek a také ke zvýšení informovanosti a aktivního zapojení občanů v procesu své vlastní ochrany. Koncepce napomáhá ke zlepšení systému, který zajišťuje bezpečnost obyvatelstva (Dvořák a Haugwitz 2021, s. 90–91).

Koncepce ochrany obyvatelstva se řídí základním heslem a tím je: „*Připravený občan. Připravený systém.*“ Základním cílem koncepce ochrany obyvatelstva je dle Ministerstva vnitra zvýšení úrovně připravenosti obyvatelstva na situace, které ohrožují životy, zdraví, majetek a životní prostředí a posílení schopnosti jednotlivých složek systému ochrany obyvatelstva (Databáze Strategii: Koncepce ochrany obyvatelstva, 2021).

Pro vykonávání úkolů spojených s ochranou obyvatelstva je nezbytná kvalitní příprava. V rámci orgánů krizového řízení probíhá příprava různými styly od roku 1999, přičemž s neustále se měnícími potřebami společnosti a s legislativními změnami dochází i ke změnám při vzdělávání odborníků, odborníci musí úspěšně složit zkoušku a znalosti si celoživotně prohlubovat (jedná se například o členy IZS). Jinak tomu je u volených funkcionářů (například starostů obcí), kteří mají v rámci systému přípravy a konání nezastupitelnou úlohu, nicméně jejich vzdělávání v oblasti přípravy nebo samotné ochrany obyvatelstva není zákonem povinné. Odborná příprava volených funkcionářů probíhá zpravidla jednou za volební období, a to formou jednodenního školení, které však není pro ně povinné (Databáze strategií: Koncepce ochrany obyvatelstva, 2021).

Stát se zavazuje k ochraně životů, zdraví, životního prostředí a majetkových hodnot, každopádně do doby příjezdu složek IZS je občan během nastalé mimořádné události odkázán sám na sebe a musí prokázat své schopnosti a dovednosti ke zvládnutí nastalé situace, často se nemusí jednat pouze o odkázání samotného občana na sebe, ale také o pomoc druhým. Příprava občanů v ČR je realizována ve dvou rovinách. Základním stavebním kamenem přípravy občanů je pravidelné vzdělávání žáků a studentů v rámci standardního vzdělávacího procesu. Druhou rovinu vzdělávání představují různé programy

a akce sloužící jako podpora pro pravidelnou výuku ve školách nebo programy, které přímo navazují na výuku, rozvíjejí ji, doplňují ji. Tyto programy jsou poskytovány občanům, kteří již neprocházejí standardním vzdělávacím procesem (Databáze strategií: Koncepce ochrany obyvatelstva, 2021).

Za cílem zvýšení odolnosti a přípravy občanů vůči mimořádným situacím či krizovým stavům jsou realizovány další vzdělávací aktivity, jež jsou velmi podobné problematice ochrany obyvatelstva a jsou cílené na širokou oblast možných nebezpečí, jedná se o aktivity v oblasti ochrany zdraví (Ministerstvo zdravotnictví), přípravy občanů k obraně státu (Ministerstvo obrany), prevence kriminality (Ministerstvo vnitra). Resort Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je pak stěžejním orgánem při implementaci výše zmíněných problematických oblastí do systému vzdělávání (Databáze strategií: Koncepce ochrany obyvatelstva, 2021).

3.4.2 Hasičský záchranný sbor a příprava občanů

Velmi důležitým orgánem, zřejmě i nejdůležitějším pro přípravu občanů, je Hasičský záchranný sbor ČR, který má ve svých strukturách od roku 2011 koordinátory preventivně výchovné činnosti a jejich pracovní skupiny. V regionech se na přípravě občanů podílí složky HZS kraje. Nutnou součástí vzdělávání a informačního působení vůči všem skupinám populace je vlastní mediální produkce HZS ČR, jejíž podstatou je komunikace (poutavá, atraktivní pro spotřebitele) zásadních témat napomáhajících ke zvyšování připravenosti obyvatelstva (Databáze strategií: Koncepce ochrany obyvatelstva, 2021).

Jedním z příkladů tvorby HZS ČR je například projekt s názvem Hasiči pro školy. Jedná se o projekt, který ve spolupráci zrealizovali v HZS Ústeckého a Zlínského kraje a jehož obsahem je výukový materiál pro podporu vzdělávání v oblasti Ochrany člověka za mimořádných událostí a běžných rizik na 2. stupni základních škol. Projekt má vlastní webovou stránku a je v provozu od školního roku 2017/2018. Pro každý ročník na druhém stupni základních škol je vytvořeno 5 hodin z oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva, součástí materiálů jsou interaktivní prezentace, pracovní list pro děti a metodická příručka pro učitele. Materiály, které jsou k dispozici, splňují závazné požadavky na výuku této problematiky. Ve školním roce 2017/2018 byly k dispozici pouze materiály pro 6. ročník základních škol, v současné době, již projekt Hasiči pro školy nabízí všechny slíbené materiály pro 6. až 9. ročník, materiály jsou zdarma ke stažení na příslušné

webové stránce Hasiči pro školy. Za zmínku stojí fakt, že projekt Hasiči pro školy necílí pouze na děti studující na druhém stupni základních škol (věk 12 až 16 let), ale také na učitele, kteří je vzdělávají, pro ty je připraven ucelený seznam přesných názvů a problematik (Hasiči pro školy: Komplexní podpora HZS ČR pro výuku, 2017).

3.4.3 Příprava na základní škole

Příprava na základní škole navazuje na předešlé kapitoly a pracuje s cílem HZS ČR a Ministerstva vnitra, že studenti, kteří vychází z 9. tříd základních škol, budou mít základní znalosti v ochraně obyvatelstva a v případě nastalé mimořádné události budou moci uplatnit to, co se naučili ve škole.

Ochranu obyvatelstva a přípravu na mimořádné události mohou na základní škole obsahovat dva předměty, což je výchova k občanství a také výchova ke zdraví. V těchto dvou předmětech lze realizovat přípravu, kterou zmiňuje ve své koncepci ochrany obyvatelstva Ministerstvo vnitra. Jedná se o následující základní pojmy, které by žáci měli znát a umět teoreticky vysvětlit či je uplatnit. Pojmy jsou důležité pro praktickou část, jelikož respondenti budou tázáni v oblasti těchto pojmů (Dvořák a Haugwitz 2021, s. 92–120):

- Varování – jedná se o ucelený souhrn organizačních, provozních a technických opatření zabezpečujících včasnost předání varovné informace k hrozící nebo již nastalé mimořádné události, která vyžaduje realizaci opatření k ochraně obyvatelstva.
- Varovný signál – od roku 2001 je na území ČR zaveden jediný varovný signál, a to Všeobecná výstraha. Sirény zajišťují varování obyvatelstva. Jedná se o kolísavý tón po dobu 140 vteřin. Každou první středu v měsíci probíhá na území ČR zkouška sirén, cílem je ověření provozuschopnosti systému varování.
- Požární poplach – slouží ke svolávání jednotek požární ochrany a neplní roli varovného signálu pro obyvatelstvo. Je to přerušovaný tón sirény po dobu jedné minuty, u starších typů sirén to je tón trvajícím 25 vteřin, 10 vteřin přestávka a opět stálý tón 25 vteřin.
- Vyrozumění – souhrn organizačních, technických a provozních opatření zabezpečujících předání významných informací o hrozbě nebo již nastalé mimořádné události složkám IZS, orgánům samosprávy, státní správě apod.

- Cílem je svolání a vyrozumění konkrétních osob, ke kterému dochází např. přes mobilní telefon (SMS, hovor), rádiový hovor, osobní pagery či sirény.
- Kontaktní údaje na jednotlivé složky tísňového volání: 150 = HZS, 155 = Zdravotnická záchranná služba, 158 = Policie ČR, 112 = jednotné evropské číslo tísňového volání, 156 = obecní (městská) policie.
 - Evakuace – nejrozšířenější a nejúčinnější způsob ochrany obyvatelstva, který se nejlépe realizuje v případě, kdy mimořádná událost hrozí či je v počáteční fázi, laicky řečeno je evakuace přesun obyvatel mimo prostor ohrožení.
 - Evakuační zavazadlo – musí obsahovat tyto věci: doklady, peníze a platební karty, léky a brýle (pokud je osoba používá), náhradní prádlo, pitnou vodu na dva dny, základní trvanlivé potraviny nejméně na 24 hodin, mobilní telefon, powerbanka, nabíječka, toaletní a hygienické potřeby, spací pytel nebo přikrývka.
 - Invakuace – jedná se o situaci, kdy nebezpečí není uvnitř budovy, ale naopak v jejím okolí a pro občany by bylo nebezpečné budovy opustit. Invakuace je v ČR poměrně mladý pojem, používaný od roku 2014. Do ČR dorazil ze systémů v západní Evropě.
 - Prostředky individuální ochrany (PIO) – historie těchto prostředků je v období 1. světové války, kdy se začaly používat chemické zbraně (např. chlor). PIO se dělí z pohledu uživatelského na prostředky vojenské a civilní, z pohledu funkčního na ochranu povrchu těla a na ochranu cest dýchacích. Mezi prostředky PIO se řadí například: ochranné masky, roušky, průmyslové filtry, dětské masky, přilby, speciální ochranné oděvy.
 - Nouzové přežití – následuje po evakuaci obyvatelstva z místa ohrožení, pro nouzové přežití musí být zajištěny tyto oblasti: zásobování potravinami a pitnou vodou, hygienické prostředky, zdravotní pomoc, ubytování, energie a poskytování dalších služeb.

Některé výzkumy zjistily, že určité typy komunikace vytváří takzvaný uspávací efekt ve fázi přípravy na mimořádné události, což znamená, že lidé jsou ukolébáni falešným pocitem bezpečí a poté dochází k podcenění rizika, když nastane. Z pravidla to vypadá tak, že občané si myslí, že to za ně vyřeší jiný orgán, například ten, který je školí (Johnston 2020, s. 3).

3.4.4 Současný stav přípravy občanů

Současný stav přípravy občanů je možné určit pomocí průzkumů, které byly provedeny v rámci školství v České republice a tyto průzkumy sjednotila Jitka Slaná Reissmannová ve svém článku (Reissmannová 2021, s. 109–130). Průzkumy, které budou níže zmíněny, souvisí s předmětem výchova ke zdraví, jenž je vyučován na druhém stupni základních škol a tento předmět by měl zahrnovat materiály pro vzdělávání v rámci ochrany obyvatelstva a přípravy na mimořádné události.

- 1) V roce 2007 provedla Marádová dotazníkové šetření mezi studenty Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze za cílem zjištění znalostí v oboru ochrany obyvatelstva v krizových situacích. Průzkum odhalil výrazné nedostatky ve znalostech absolventů středních škol (budoucích učitelů) a poukázal na klíčovou potřebu, kterou je zvýšení kvality přípravy budoucích učitelů v této oblasti. Změny v návaznosti na tento problém byly provedeny, nicméně v roce 2011 probíhal podobný průzkum a opět nedopadl tak, jak se očekávalo a výsledky byly neuspokojivé.
- 2) V roce 2009 Ministerstvo vnitra s Generálním ředitelstvím HZS ČR provedli rychlý dotazník v celkem 2 725 základních školách a zjistili, že ochrana obyvatelstva a příprava občanů na mimořádné události byly vyučovány ve více než polovině dotazovaných škol.
- 3) V roce 2010 uvedla Tilcerová, že největším problémem ve vzdělávání žáků na základních školách v oblasti ochrany obyvatelstva je nedostatečný počet kvalifikovaných učitelů a špatné rozdělení témat předmětu výchova ke zdraví.
- 4) V roce 2014 Hřivnová realizovala výzkum žáků 9. tříd, přičemž žáci měli zaškrtnout jejich oblíbená a preferovaná témata. Z 10 různých témat, které měli žáci na výběr, se ochrana obyvatel a příprava na mimořádné události umístila na 7. místě.
- 5) V roce 2016 provedla Česká školní inspekce průzkum, při kterém byla hlavním předmětem vzdělanost učitelů v oblasti ochrany obyvatelstva a zjištění toho, zda během jejich studia byli v tomto oboru vzděláváni či školeni. Výsledky průzkumu byly opět neuspokojivé a ukázaly na potřebu vzdělávacích kurzů pro učitele.
- 6) Ve školním roce 2016/2017 zkoumala Česká školní inspekce 6 174 žáků devátých tříd základních škol v oblasti ochrany člověka během rizikových situacích. V oblasti ochrany zdraví dosáhli žáci úspěšnosti 54,3 %, v oblasti krizových stavů

53,3 % a v oblasti obrany státu 50,5 %. Nejhorších výsledků dosáhli žáci v rámci klasického evakuačního postupu, kde byla úspěšnost pouze 3 % a v otázce správného obsahu evakuačního zavazadla, kde byla úspěšnost 8 %.

- 7) V roce 2020 Jašková uskutečnila průzkum na Pedagogické fakultě Masarykovy Univerzity, cílem bylo zjistit zájem studentů o téma ochrany obyvatel během krizových stavů. Výstupem z tohoto průzkumu bylo zjištění, že zájem studentů o toto téma dramaticky klesl. Z průzkumu dále vyplynulo, že pouze 10 % studentů ze 68 dotazovaných si myslí, že byli na toto téma dostatečně vzděláni. 84 % procent dotazovaných uvedlo, že by bylo dobré zařadit kurz první pomoci jako povinný kurz v rámci školství.

V roce 2017 vláda České republiky odsouhlasila koncepci vzdělávání v oblasti civilní ochrany a krizového řízení, která nahradila koncept z roku 2004. Nový koncept definuje skupiny, kterým má být primárně adresováno vzdělávání a konkrétně se jedná o akademické pedagogy, kteří připravují budoucí učitele a také učitele vyučující na základních a středních školách (Reissmannová 2021, s. 109–130).

Dle Kubáse (Kubás 2022) se v současné době zvyšuje důležitost připravenosti občanů na řešení mimořádných situací. Jako jeden z hlavních důvodů uvádí Kubás rostoucí hustotu obyvatelstva, jelikož více jak polovina světové populace žije ve městech a prognózy jsou takové, že v roce 2050 by mělo ve městech žít přibližně 70 % z celkové světové populace. S rostoucí urbanizací ve světě roste i počet mimořádných událostí antropogenního původu. Hlavním cílem je tedy zvýšit připravenost populace tak, že se minimalizuje zranitelnost jednotlivých obyvatel. Zranitelnost obyvatelstva se zvyšuje, pokud nejsou dobře informováni o daných rizicích či správných postupech. Kubás vnímá připravenost jako jednotlivé znalosti a dovednosti jedince, které vedou k efektivnímu předvídání, reagování a zotavení se z mimořádné události.

Ve slovenských či českých podmínkách v současné době neexistuje spolehlivá příprava občanů na mimořádné události a pokud existuje, tak není patřičně zakotvena např. ve školních osnovách a je na každém vyučujícím, zda toto téma zahrne do svých osnov. V Austrálii vydává vláda doporučené pokyny nebo postupy pro tzv. nouzové sady (všechny informace k daným mimořádným událostem, jak se chovat, co mít na sobě apod.) a významně podporuje vzdělávací programy ve školách. Ve Spojených státech amerických

vytvořila tamní vláda stránku nazývanou „Get10“, kde si občané během hrozící či již probíhající krizové situace velmi rychle zjistí, jaké nejdůležitější položky (počet 10) si mají zabalit např. při evakuaci. V Itálii probíhaly výzkumy na téma příprava občanů na mimořádné události a zjistily, že komunikace směrem od státu k občanům probíhá především ihned po dané krizové situaci, zatímco pokud se nic neděje, tak je komunikace od státu minimální a k přípravě téměř nedochází. V Německu začal stát více pracovat na komunikaci směrem k občanům a již objevil vysoký potenciál vzájemné komunikace pro přípravu na mimořádné události. Pro tyto účely působí v Německu Spolkový úřad pro ochranu obyvatelstva a pomoc při katastrofách. Tento úřad zveřejňuje krátká instruktážní videa, ve kterých informuje občany, jak si mají pořídit osobní nouzové zásoby a co přesně do nich náleží (Kubás 2022).

Austrálie je dalším státem, který lze uvést jako poměrně vyspělý v přípravě obyvatelstva na mimořádné události a následné krizové stavy. Austrálii pravidelně sužují záplavy, sucha, rozsáhlé lesní požáry a cyklóny, přičemž se předpovídá nárůst těchto negativních přírodních jevů vlivem změny klimatu. V odborném článku zmiňuje Helen Boon (Boon 2015, s. 187), že cesta připravenosti občanů vede přes děti školního věku a je velice žádoucí, jelikož v tomto věku patří děti mezi nejzranitelnější skupinu a zároveň mezi skupinu, která se pravidelně vzdělává. Boon zmiňuje důležitost školní osvěty v oblasti přípravy na katastrofy. Výzkum, který zmiňuje Boon, potvrdil, že děti školního věku jsou součástí nejzranitelnější skupiny v rámci krizových situací. Výstupem výzkumu z roku 2011 je doporučení, aby se australská vláda zaměřila na školní programy napomáhající ke zvýšení odolnosti dětí.

Zranitelnost dětí se snižuje za předpokladu, že jim je poskytnuta patřičná příprava a účast dětí na přípravě pro minimalizování rizika je prospěšná nejen pro samotné děti, ale také pro celou komunitu, ve které žijí. Boon uvádí pro předešlé tvrzení příklad, kdy se během tsunami v Thajsku v roce 2004 pozitivně projevil proaktivní přístup thajských dětí a britské dívky. Thajské děti pomáhaly svým rodinám a celé komunitě během tsunami i po ní, např. se staraly o mladší děti, utěšovaly je a pomáhaly ostatním během evakuace do dočasných přístřešků. Přínos britské dívky byl velmi výrazný, jelikož se o tsunami a varování učila ve škole a v momentě, kdy se tsunami blížila, tak ji zpozorovala a varovala celou pláž plnou zahraničních turistů, čímž jim zachránila životy (Boon 2015, s. 188–189).

Za podpory australské vlády vznikla v roce 2018 instituce nazývaná Australian Institute for disaster resilience (v překladu Institut pro odolnost vůči katastrofám). Tento Institut cílí na mladší populaci, především na děti školního věku, a jeho cílem je zvýšit odolnost vůči přírodním katastrofám a přípravu na ně. Institut má vlastní internetovou stránku, kde informuje občany o různých konferencích, které se budou konat na toto téma. Nejdůležitější činností institutu je však realizování programů či seminářů pro školy za cílem zvýšení připravenosti na přírodní katastrofy. Programy jsou nejen v podobě výukových materiálů pro školy, ale především se jedná o participaci dětí na řadě vzdělávacích seminářů, např. program pro děti zaměřující se na vzdělávání v oblasti požárů, který trvá průběžně v rámci 16 týdnů a starší studenti mají poté možnost stát se dobrovolnými hasiči (Australian Institute for Disaster resilience: Education, 2023).

Mezi hlavní cíle seminářů tohoto institutu patří dle informací na internetových stránkách (Australian Institute for Disaster resilience: Education, 2023) následující:

- rozvíjet připravenost, sebevědomí a odpovědnost dětí v rámci reakce na krizovou situaci;
- porozumět škodlivým dopadům přírodních nebezpečí na obyvatelstvo a přírodu;
- představení strategií jak zůstat v bezpečí, jak hledat pomoc a jak pomáhat ostatním v případě nouze;
- přímá účast dětí na akcích pro obnovu území po přírodních mimořádných událostech či katastrofách.

3.5 Rozvoj regionu

V kapitole „Základní pojmy“ je vysvětlen pojem region, v této kapitole se přidává k regionu rozvoj a vzniká tak slovní spojení rozvoj regionu. V rámci tématu práce je rozvoj regionu rozebírán směrem k přípravě občanů na krizové stavy a směrem k opatřením proti krizovým stavům.

Pojem rozvoj je především spojen s překonáváním současného stavu ve prospěch stavu budoucího, přičemž se očekává, že budoucí stav bude lepší. Rozvoj regionu probíhá v několika různých oblastech, např. rozvoj ekonomiky, snižování nezaměstnanosti, budování turistické atraktivity, budování infrastruktury a podobně. Jedním z hlavních cílů rozvoje regionu je snižovat rozdíly mezi jednotlivými regiony. V kontextu tématu diplomové práce je v tomto směru velmi důležitý tzv. rozvoj bezpečnosti. Bezpečnost je velice důležitá, jelikož se jedná o jednu ze základních lidských potřeb – pocit bezpečí (ten definoval Maslow ve své známé hierarchii lidských potřeb). Základním principem jakékoli bezpečnostní politiky je zajištění bezpečnosti pro nynější generaci a také pro tu nadcházející. V tomto směru se tedy jedná o rozvoj udržitelný, který má v sobě předpoklad, že se dané změny uchovají i pro příští generace a budou uplatňovány s cílem pro ochranu životního prostředí. Při větší absenci bezpečí by mohlo docházet k postupnému hroucení lidské společnosti vycházející z dosud neznámé míry nejistoty doprovázené anarchií. Empirické studie dokazují, že pocit bezpečí, bezpečné prostředí a funkční soudnictví, které projevy narušování bezpečnosti adekvátně trestá, jsou pro občany a jejich spokojený život velmi zásadní, protože pozitivně ovlivňují stabilitu příjmů, bydlení, ale také předvídatelnost okolí (Zdražil a kol. 2016, s. 48–50).

Příklady rozvoje bezpečnosti

V rámci České republiky se úspěšně prosazují nové technologie či postupy napomáhající ke zvládnutí hrozcí nebo již nastalé mimořádné události. Královehradecký kraj je v tomto směru velmi aktivní a již v něm bylo zavedeno mnoho nových opatření, která mají předpoklady k tomu, aby byli občané připraveni na mimořádnou událost a pomohli sobě i druhým v přípravě či minimalizaci následků. V Jičíně mají majitelé nemovitostí spadajících do záplavového území řeky Cidliny a Valdického potoka nahlásit svůj telefonní kontakt a během možného ohrožení jim budou zaslány informativní SMS o blížící se hrozbě.

V Trutnově je aktivní varovný a informační systém, který sděluje občanům města formou SMS vznik rizikových situací. Podobné varovné SMS jsou v Královéhradeckém kraji rozepisovány nejméně dalšími pěti obcemi (Pavlík 2020, s. 110–112).

V zahraničí, konkrétně v USA, jsou obyvatelé území, kterému hrozí např. ohrožení spojené s poruchou vodního díla, seznamováni s tímto ohrožením, jsou také seznamováni a poučováni o způsobech varování či o jednotlivých krocích, které budou následovat za předpokladu, že se situace posune k horšímu. Tato praxe zatím není v českém prostředí příliš podporována až na pár výjimek zmíněných v předešlém odstavci, přičemž tyto výjimky nedosahují takových obsahových kvalit, jako systém implementovaný v USA (Mareš 2013, s. 128).

Předcházející zmíněná opatření by mohly mít v kombinaci s dobře připraveným obyvatelstvem na mimořádné situace (připravených například ze školského systému) pozitivní vliv na zvládnutí hrozícího či probíhajícího ohrožení. Každopádně ne všechna tato opatření se ve světě setkávají s úspěchem při jejich zavádění, například ve Velké Británii vznikl program s názvem Program pro odolnost komunity, který vytvořila tamní vláda. Důležitým aspektem tohoto programu je usnadnění diskuse mezi všemi zúčastněnými stranami (vláda, záchranný systém, nevládní organizace). Hlavním bodem pro zlepšení odolnosti komunity je účinná komunikace o možném riziku na úrovni obce, cílem je zvýšit povědomí o riziku a posílit reakci veřejnosti tak, aby byla v rámci možností soběstačná. Britská vláda se pokouší o změnu legislativy, která by umožňovala, aby každému člověku v oblasti mimořádné události zahlásil telefon, že v jeho blízkosti se nachází riziko, nicméně vládní agentura nazývaná Environment Agency (v překladu agentura pro životní prostředí) má již v provozu systém varující obyvatele před rizikem povodní, přičemž využití tohoto systému je velmi nízké, jelikož obyvatelé mají strach, že nahlášení svých údajů do systému bude mít negativní vliv na jejich pojištění, takže systém raději nepoužívají. Britská vláda se zároveň pokouší o to, aby se používání tohoto systému stalo pro občany závazným, neboť se tamní úředníci nouzového řízení domnívají, že občané jsou v těchto situacích značně nesoběstační a první jejich reakce je, jak to za ně vyřídí jiné orgány, namísto prvotní samostatné reakce (Masys 2015, s. 102–103).

4 Charakteristika prostředí – Ústecký kraj

Ústecký kraj byl vybrán pro tuto diplomovou práci, jelikož je to velmi rozmanitý a strukturálně značně heterogenní kraj, ve kterém bylo od roku 2002 v rámci České republiky vyhlášeno 7 krizových stavů, což jej řadí na přední pozice v tomto ohledu, více krizových stavů bylo vyhlášeno pouze na území Jihomoravského a Jihočeského kraje.

Ústecký kraj je jedním ze 14 krajů v České republice a nachází se v severozápadních Čechách, sousedí na jihu s krajem Středočeským, na západě s krajem Karlovarským a Plzeňským, na východě s krajem Libereckým, přičemž severní hranice kraje je zároveň hranicí státní, kde Ústecký kraj sousedí se Spolkovou republikou Německo. Ústecký kraj má přibližně 810 tisíc obyvatel a hlavním městem je Ústí nad Labem, kde také sídlí Krajský úřad. Kraj se skládá ze sedmi okresů a hlavními městy těchto okresů jsou: Teplice, Ústí nad Labem, Most, Louny, Chomutov, Děčín a Litoměřice. Ústecký kraj je tzv. strukturálně postiženým krajem, což znamená, že v tomto kraji je vyšší míra ekonomických, sociálních a environmentálních problémů. Společně s Ústeckým krajem jsou strukturálně postižené také Karlovarský a Moravskoslezský kraj.

Ústecký kraj je znám svou dlouholetou tradicí průmyslové a zemědělské výroby, velké zastoupení má chemický průmysl, například oblast Litvínova (Orlen Unipetrol) či Ústí nad Labem (Spolchemie a Setuza) a samozřejmě těžební průmysl nacházející se v oblasti Mostecka a Chomutovska a na to navazující největší uhelné elektrárny v této oblasti (i největší v rámci České republiky) Pruněřov, Tušimice, Počerady a Ledvice. Významnou roli v tomto kraji představuje také řeka Labe, která protéká většími městy, konkrétně Ústím nad Labem, Litoměřicemi, Děčínem a Roudnicí nad Labem. Labe je významné v tomto kraji pro svou lodní dopravu, ale také pro nebezpečí z hlediska povodní, které již několikrát přineslo a stále přináší (ČSÚ: Ústecký kraj – charakteristika kraje, 2024).

Tabulka 1: Základní údaje o Ústeckém kraji

Základní údaje o Ústeckém kraji			
Charakteristika	Hodnota k datu 31.01.2024	Tendence vývoje	Pořadí v rámci krajů ČR
Počet obyvatel	810 000	Klesající – úbytek od roku 2018 o přibližně 10 tisíc	5.
Podíl nezaměstnaných	6 %	Vzrůstající – v červenci roku 2023 byla nezaměstnanost v ÚK 5,41 %	1.
Průměrná hrubá mzda	39 091 Kč	Vzrůstající	6.
Počet obyvatel na km²	151	klesající	4.
Rozloha km²	5 338 km ²	x	7.
Naděje dožití u mužů narozených v letech 2021-2022	73,1 let	kolísavá	14.
Naděje dožití u žen narozených v letech 2021-2022	79,1 let	kolísavá	14.
Podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel k roku 2018	0–13 %	x	13.–14. společně s Karlovarským krajem

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČSÚ

Strategie rozvoje Ústeckého kraje do roku 2027

Strategie byla schválena Zastupitelstvem Ústeckého kraje v roce 2018 a v platnosti je od roku 2020 do roku 2027. V současnosti představuje základní rozvojový dokument pro území Ústeckého kraje, definuje největší problémy, výzvy a úkoly mající velký význam pro bezproblémový rozvoj kraje ve všech oblastech v daném období. Měštům a obcím, které se nachází na území Ústeckého kraje, je doporučeno, aby při přípravě svých strategií rozvoje čerpali z této strategie. Strategie rozděluje území Ústeckého kraje na jednotlivé oblasti mající stejné rysy, celkem se jedná o pět oblastí (Pánevní oblast, Poohří, Jádrová oblast, Rekreační oblasti, Šluknovsko) a ke každé oblasti zpracovává SWOT analýzu, což je analýza, při které se identifikují silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby. Každý z těchto pojmů představuje samostatnou oblast, do které jsou přiřazovány dle analýzy příslušné položky. Ve strategii je pro každou z pěti zmíněných oblastí vytvořena SWOT analýza a následně je vypracována jedna souhrnná SWOT analýza pro celé území Ústeckého kraje (Databáze strategií: Strategie rozvoje Ústeckého kraje do roku 2027, 2018).

Dle zmíněné strategie patří mezi nejdůležitější silné a slabé stránky, hrozby a příležitosti následující položky (Databáze strategií: Strategie rozvoje Ústeckého kraje do roku 2027, 2018):

Silné stránky:

- poloha kraje na významných dopravních a rozvojových osách (Praha – Ústí nad Labem – Drážďany a Ústí nad Labem – Karlovy Vary – Cheb). Zvyšující se kvalita základních složek životního prostředí v posledních dvou dekadách (rekultivace, čistota povrchových vod, ovzduší);
- sídlo univerzity Univerzity Jana Evangelisty Purkyně (UJEP) a regionálních pracovišť dalších vysokých škol;
- velmi pestrá krajina s přítomností mnohých přírodních atraktivit, kulturních i technických památek.

Slabé stránky:

- existence velkého množství problematických vyloučených lokalit;
- nepříznivá vzdělanostní struktura obyvatelstva;
- trvající soustředění sociálně slabých obyvatel v kraji;
- nejvyšší podíl nezaměstnaných mezi kraji v rámci ČR.

Příležitosti:

- zlepšování dopravní polohy a obslužnosti regionu vedoucí ke zvýšení atraktivity území pro investory i obyvatele;
- podpora spolkového života v obcích a posílení identity obyvatel;
- úprava legislativy tak, aby mohli přicházet do regionu noví obyvatelé;
- omezení sociálního vyloučení v souvislosti s efektivnějšími intervencemi ze strany státu.

Hrozby:

- odchod mladých a vysoce kvalifikovaných obyvatel z kraje;
- další příchod obyvatel s nízkým sociálním statusem nemajících vazby k území;
- havárie rizikových průmyslových provozů;
- nárůst klimatických extrémů (povodně, sucha, požáry apod.).

Pro každý ze čtyř sektorů bylo vybráno v rámci strategie minimálně 20 oblastí, které jsou nejdůležitější pro rozvoj Ústeckého kraje. Výše jsou uvedeny vždy pouze 4, jež jsou v dané oblasti nejsilnější (mají nejvyšší koeficient), nebo jsou důležité pro téma této diplomové práce, například v sektoru hrozby je ve strategii 28 položek, z čehož je havárie rizikových průmyslových provozů na 9. místě a nárůst klimatických extrémů (povodně, sucha, požáry apod.) na místě 17. Tato skutečnost může být velmi důležitá pro přípravu občanů na mimořádné či krizové stavy, jelikož za předpokladu, že by došlo k realizaci hrozby, tak by připravené obyvatelstvo teoreticky mohlo svými znalostmi v této oblasti výrazně snížit dopady nežádoucí krizové situace.

Jak již bylo řečeno, Ústecký kraj patří mezi kraje, kde byly krizové stavy vyhlášeny nejvícekrát od roku 2002, k tomu lze uvést data ze SWOT analýzy, kde se v části hrozby uvádí na předních místech havárie rizikových průmyslových provozů. Ústecký kraj by neměl vzhledem k minulosti a k tomu, že je krajem industriálním s mnoha průmyslovými závody podceňovat přípravu občanů, což vnímá HZS Ústeckého kraje, který je spoluautorem projektu Hasiči pro školy.

5 Šetření v terénu

V teoretické části byly vysvětleny základní pojmy, které se týkají krizových stavů, například hrozba či riziko. Dále je v teoretické části rozebíráno slovo krize a již zmíněné propojení krize a krizových stavů a jejich legislativní ukotvení v rámci České republiky. Vysvětleny jsou také jednotlivé orgány krizového řízení a jejich činnosti v rámci této problematiky (např. oddělení krizového řízení, bezpečnostní rada kraje, hejtman kraje, starosta obce či jednotlivé složky integrovaného záchranného systému, jejich povinnosti a kompetence). Ke konci teoretické části je popisován současný stav přípravy občanů v České republice a k porovnání je uveden i příklad ze zahraničí. Dále je v teoretické části zmíněn rozvoj regionu se zaměřením na bezpečnost a také na konkrétní region Ústeckého kraje, který byl vybrán pro tuto práci, jelikož se řadí na přední příčky mezi kraji v počtu vyhlášených krizových stavů od roku 2002. Nejčastějším důvodem, proč byly tyto stavy vyhlášeny, jsou povodně.

Šetření v terénu je reakcí na teoretickou část a jeho cílem je zodpovězení pracovní hypotézy a na základě kvantitativních a kvalitativních zkoumání návrh na zlepšení procesu přípravy občanů na krizové situace. Kvantitativní šetření jsou realizována dle postupu, který uvádí Disman (Disman 2021, str. 120): formulace teoretického nebo praktického sociálního problému, formulace teoretické hypotézy, formulace pracovních hypotéz, rozhodnutí o populaci a vzorku, pilotní studie, rozhodnutí o technice sběru informací, konstrukce nástrojů pro sběr dat, předvýzkum, sběr dat, analýza dat, interpretace a závěry.

Pro kvantitativní zkoumání byly vybrány dvě hlavní skupiny. První skupinou jsou žáci 7., 8. a 9. tříd z vybrané základní školy v Teplicích, u kterých je předpoklad, že již byli určitým způsobem seznámeni s tímto tématem (např. během výuky) a mají určité znalosti. V rámci dotazníkového šetření na základní škole je položena tato výzkumná otázka: *Většina žáků (více jak 75 %) by se ve škole o tématu přípravy občanů na krizové situace ráda dozvěděla více a větší zájem o toto téma mají muži.*

Druhou skupinu představuje „široká veřejnost“, tedy občané, kteří již nenavštěvují základní školu. V této skupině se nachází muži a ženy mající různé vzdělání a různý věk, což zajišťuje pestrý soubor odpovědí. V rámci tohoto dotazníkového šetření je položena výzkumná otázka: *Více jak 50 % respondentů ze skupiny veřejnosti se bude domnívat, že se*

v průběhu života nenaučili dostatečné množství informací o tomto tématu přípravy občanů (např. jak postupovat při vzniklém požáru či úniku chemických látek).

Kvalitativní výzkum se uskutečnil rámci polostrukturovaných rozhovorů s jednotlivými aktéry veřejné správy, jejichž činnost je spojena s krizovým řízením nebo přípravou občanů na krizové stavy.

V kapitole Cíl a metodika práce je zmíněna teoretická hypotéza, která je v kapitole Šetření v terénu doplněna následujícími pracovními statistickými hypotézami, hladina významnosti: $\alpha = 0,05$.

1. H_0 = neexistuje statisticky významný rozdíl v úspěšnosti mezi žáky 7., 8. a 9. tříd v odpovědích na 9 znalostních otázek.
 H_1 = existuje statisticky významný rozdíl v úspěšnosti mezi žáky 7., 8. a 9. tříd v odpovědích na 9 znalostních otázek.
2. H_0 = neexistuje statisticky významný rozdíl ve znalostech mezi jednotlivými skupinami podle vzdělání v odpovědích na 9 znalostních otázek.
 H_1 = existuje statisticky významný rozdíl ve znalostech mezi jednotlivými skupinami podle vzdělání v odpovědích na 9 znalostních otázek.
3. H_0 = neexistuje statisticky významný rozdíl v počtu úspěšných odpovědí mezi žáky a veřejností na 9 znalostních otázek.
 H_1 = existuje statisticky významný rozdíl v počtu úspěšných odpovědí mezi žáky a veřejností na 9 znalostních otázek.
4. H_0 = neexistuje statisticky významný rozdíl v úspěšnosti odpovědí na 9 znalostních otázek mezi muži a ženami.
 H_1 = existuje statisticky významný rozdíl v úspěšnosti odpovědí na 9 znalostních otázek mezi muži a ženami (u této hypotézy se předpokládá na základě prostudované literatury, že muži budou mít lepší výsledky).

Tyto výše zmíněné pracovní hypotézy budou vypočítány pomocí vzorců uvedených v kapitole Cíl práce a metodika.

5.1 Kvantitativní šetření

Dotazníkové šetření na základní škole

Dotazníkové šetření probíhalo na základní škole Maršovská v Teplicích. V současnosti do této školy dochází přibližně 550 žáků. Škola se specializuje na rozšířenou výuku hudební výchovy.

Cílem pro diplomovou práci bylo nasbírat alespoň 100 respondentů ze 7., 8. a 9. tříd. V jednotlivých ročnících jsou dvě třídy, v jedné třídě je přibližně 20 žáků. Celkem tedy mohlo být maximálně 120 respondentů. Dotazník pro žáky základní školy byl vytvořen pomocí webové stránky survio.com, která nabízí širokou škálu možností, jak bude dotazník vypadat. Dotazník obsahuje celkem 20 otázek, u kterých je ve většině jedna správná odpověď, pokud ne, tak je toto patřičně zvýrazněno. Na výběr měli žáci většinou ze 3 nebo 4 odpovědí. Jedna odpověď je zcela otevřená, kde žáci měli vypsát 5 nejdůležitějších předmětů, které by si zabalili do evakuačního zavazadla. 9 otázek je znalostních, zde je předpoklad uplatnění znalostí, které se žáci naučili ve škole i mimo školu. Tyto znalostní otázky jsou stejné pro žáky i pro veřejnost (která vyplňuje jiný dotazník), přičemž tyto znalostní otázky zůstávají v obou dotaznících stejné, což poslouží pro porovnání těchto dvou skupin respondentů. Dvě otázky v dotazníku jsou identifikační (do jaké třídy chodí daný žák a jaké je jeho pohlaví). Zbýlých 9 otázek prověřuje vztah žáků k tématice přípravy občanů na krizové stavy.

Předvýzkum pro zjištění, zda je dotazník bez závad a srozumitelný žákům, probíhal na stejné základní škole. Učitel vybral náhodně tři žáky z každé třídy – 7., 8. a 9., kteří vyplnili dotazník a na základě jejich zpětné vazby byl dotazník vyhodnocen jako srozumitelný a bez závad pro úspěšné vyplnění.

Žáci vyplňovali dotazník během vyučovací hodiny, konkrétně v hodině informatiky. Učitel rozeslal odkaz na dotazník, žák si rozklikl dotazník a vyplnil test. Učitel plnil funkci dozoru tak, aby si žáci nemohli radit či se dívat k sousedovi do počítače, což zajišťuje autentičnost odpovědí. Sběr dat probíhal od 5. do 21. února 2024.

Celkem žáci vyplnili a odevzdali 102 dotazníků. 13 žáků, kteří si dotazník rozklikli, jej neodevdali, přičemž se mohlo jednat o omyl, kdy zapomněli po poslední otázce

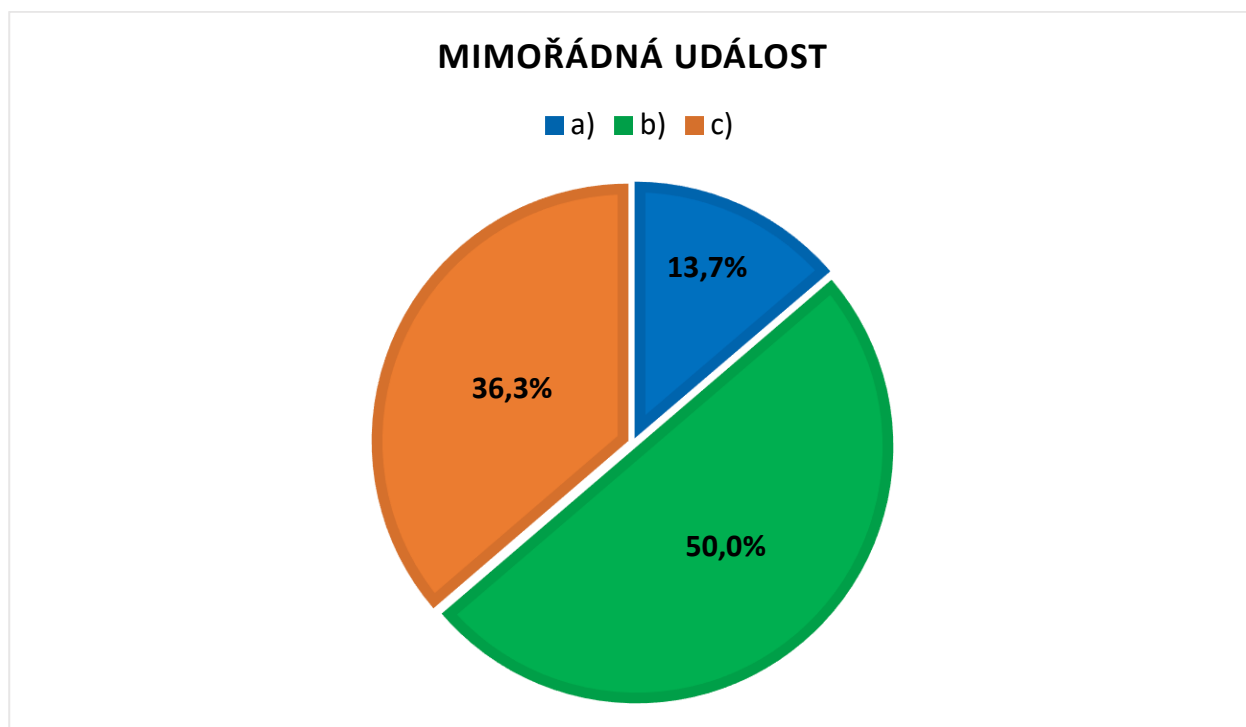
odkliknout, že mají hotovo, případně si dotazník jen otevřeli a úmyslně jej neodevzdali. Dotazník je plně anonymní a autor dotazníku nemá možnost zjistit totožnost respondenta.

Celková úspěšnost navrácení vyplněných dotazníků pro základní školy je 88,7 %. Dotazník si otevřelo 115 žáků a odevzdalo jej 102.

1. Otázka – Víte, co je to mimořádná událost? (vyberte jednu správnou odpověď)
 - a) Situace, při které se vyhlásí den volna z důvodu přerušení dodávky pitné vody.
 - b) Situace, která ohrožuje život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžaduje provedení záchranných a likvidačních prací.
 - c) Oslava, státní svátek nebo např. Velikonoce, Vánoce.

Správná odpověď je za b).

Graf 1: *Mimořádná událost*



Zdroj: *Vlastní zpracování*

Správnou odpověď vybrala polovina žáků ze 102, tedy 51 a úspěšnost v této otázce je 50 %. Nejvíce se dařilo žákům 8. třídy, jejichž úspěšnost byla 55,6 %. Nejhorší výsledek

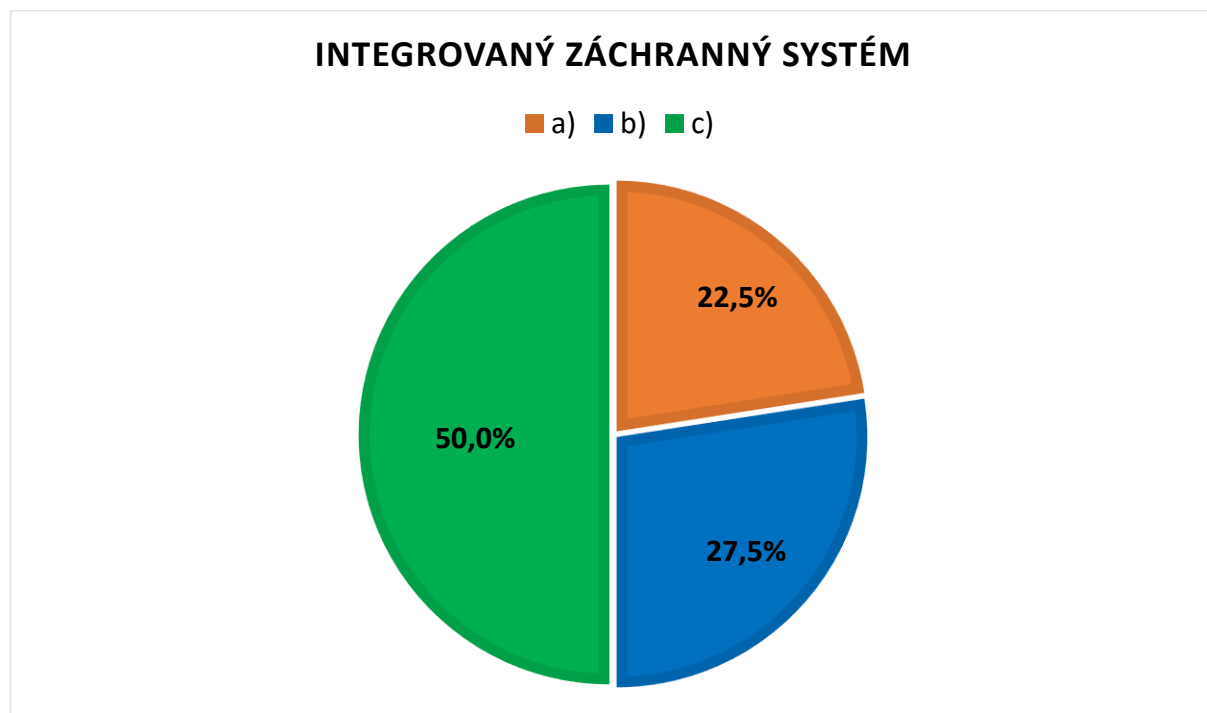
zaznamenali žáci 7. třídy, jejichž úspěšnost byla 42,4 %. Žáci třídy 9. měli v této otázce úspěšnost 51,5 %. Počet správných odpovědí u chlapců byl 56,8 % a u dívek 44,8 %.

2. Otázka – Víte, jaké složky patří do integrovaného záchranného systému? (vyberte jednu správnou odpověď)

- a) Zdravotnická záchranná služba, městská policie a dobrovolní hasiči.
- b) Hasičský záchranný sbor, Police ČR a linky tísňového volání.
- c) Dobrovolní hasiči, Policie ČR, Zdravotnická záchranná služba a Hasičský záchranný sbor.

Správná odpověď je za c).

Graf 2: *Integrovaný záchranný systém*



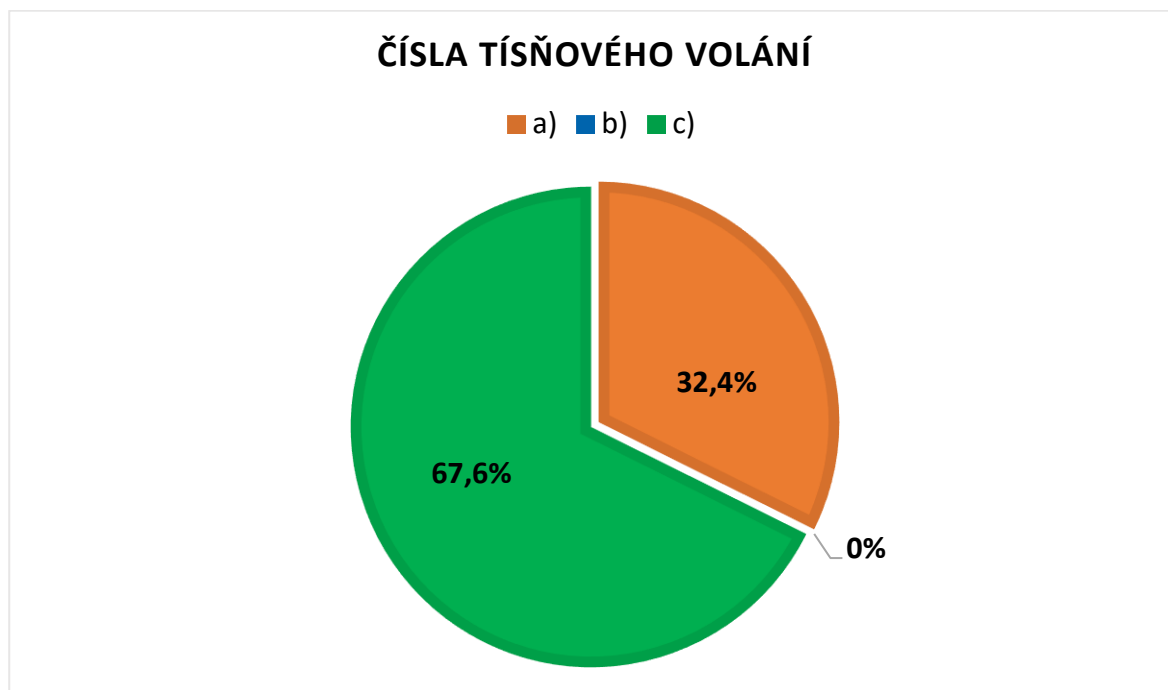
Zdroj: *Vlastní zpracování*

Otázka 2 má velmi podobný výsledek úspěšnosti jako otázka první. Správnou odpověď za c) vybrala polovina ze 102 dotazovaných žáků, tedy 51 žáků, což je 50 % správných odpovědí. Nejlepšího výsledku opět dosáhli žáci 8. tříd a jejich úspěšnost byla 55,6 %. Za nimi se v úspěšnosti zařadili žáci 9. třídy s úspěšností 48,5 %. Nejhorší výsledek mají podruhé žáci ze 7. třídy, konkrétně 45,5 %. Dívky měly 53,4 % správných odpovědí a chlapci 45,5 %.

3. Otázka – Dokázal/a byste správně vybrat všechna čísla tísňového volání pro území České republiky? (vyberte jednu správnou odpověď)
- a) 155, 158, 150, 112, 110
 - b) 155, 158, 150, 112, 160, 333
 - c) 155, 158, 150, 112, 156

Správná odpověď je za c).

Graf 3: Čísla tísňového volání



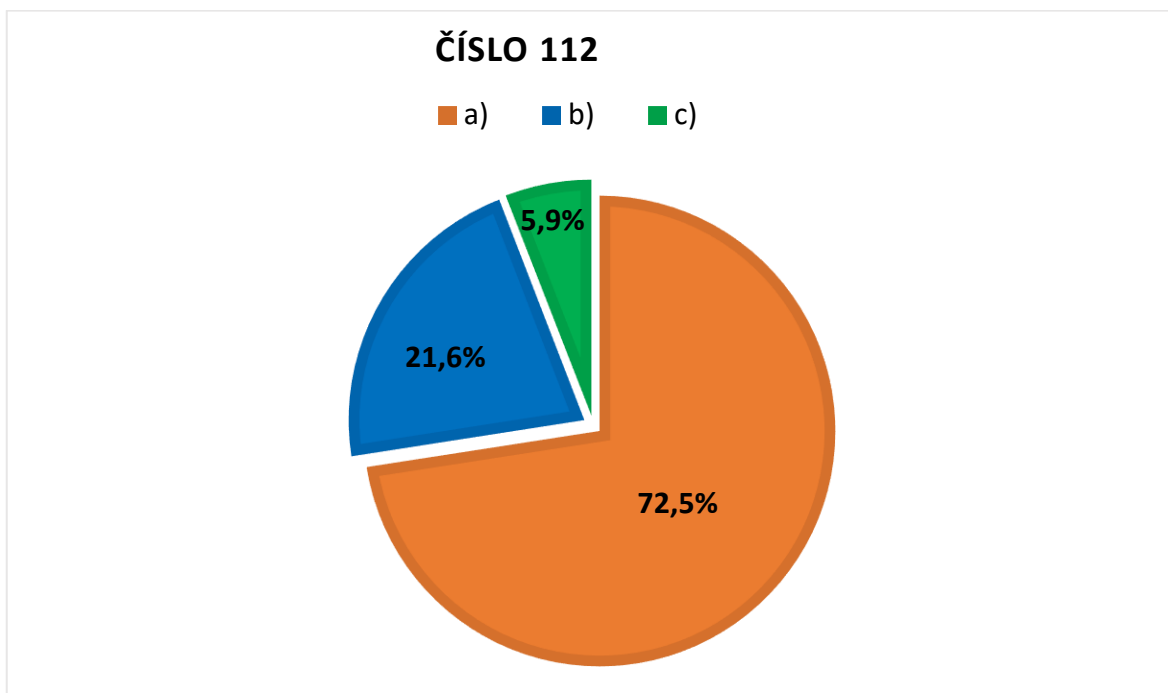
Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka 3 má zatím nejlepší procento úspěšných odpovědí. Celkem 69 žáků ze 102 vybralo správnou možnost za c). Úspěšnost u této otázky je 67,6 %. Největší úspěšnost mají opět žáci 8. tříd a to 77,8 %, žáci 9. tříd uvedli 63,6% správných odpovědí a žáci 7. tříd 60,6 %. Chlapci dosáhli 72,7% správných odpovědí a dívky 63,8 %.

4. Otázka – K čemu slouží číslo 112? (vyberte jednu správnou odpověď)
- a) Jednotné evropské číslo pro tísňové volání.
 - b) Jedná se o číslo, které slouží pro kontaktování obecního úřadu v případě, že nastane krizová situace.
 - c) Toto číslo je určeno pouze pro spojení s dobrovolnými hasiči.

Správná odpověď je možnost a).

Graf 4: Číslo 112



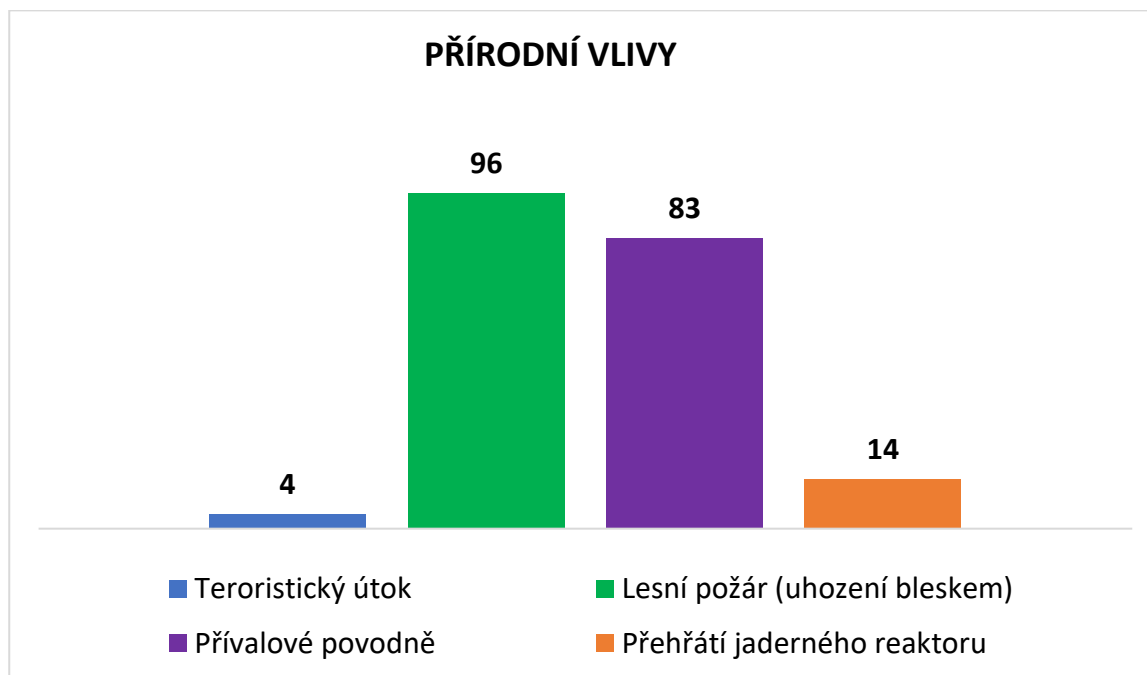
Zdroj: Vlastní zpracování

V otázce 4, kde byl počet správných odpovědí 74 ze 102, to znamená, že 72,5 % žáků odpovědělo správně. Nejlépe si v této otázce vedli žáci 7. třídy s úspěšností 78,8 %. Druzí se umístili žáci 9. třídy se 75,8 %. Žáci 8. tříd měli úspěšnost 63,9 %. Velmi vyrovnané je procento správných odpovědí u dívek a chlapců v této otázce, dívky dosáhly úspěšnosti 72,4 % a chlapci 72,7 %.

5. Otázka – Které z těchto negativních jevů jsou způsobeny přírodními vlivy?
(vyberte jednu nebo více správných odpovědí)
- a) Teroristický útok.
 - b) Lesní požár (zásah bleskem).
 - c) Přívalové povodně.
 - d) Přehřátí jaderného reaktoru v elektrárně.

Správně odpovědi jsou možnosti b) lesní požár a za c) přívalové povodně.

Graf 5: Přírodní vlivy



Zdroj: Vlastní zpracování

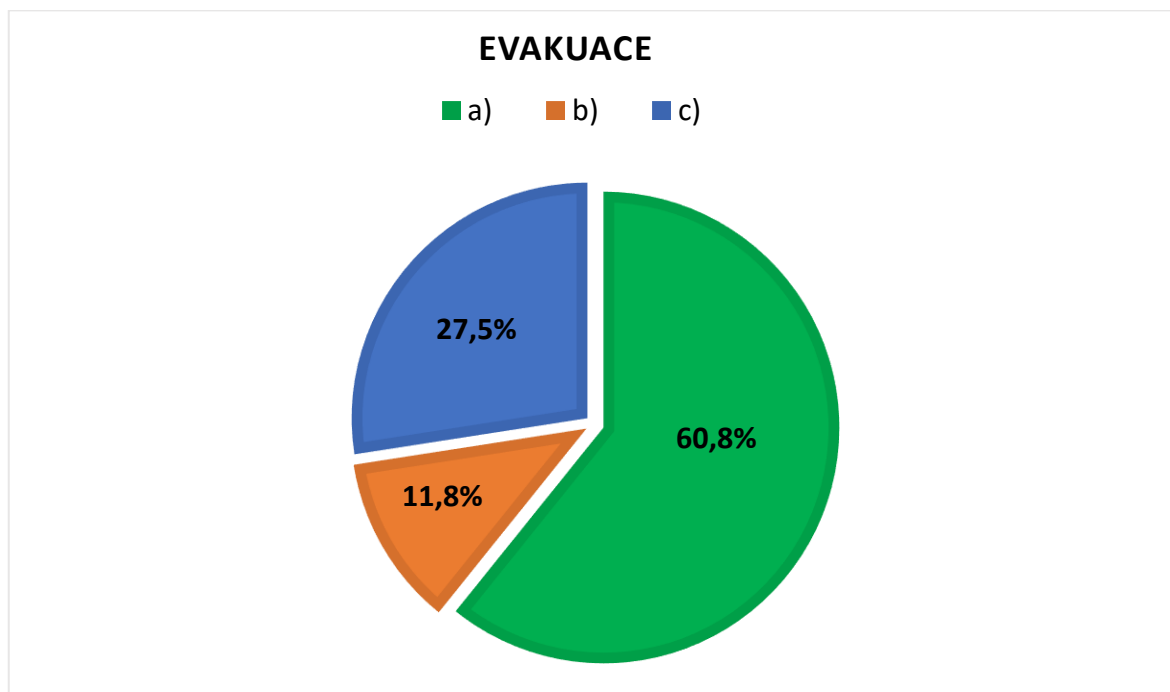
V této otázce vybírali žáci ze čtyř odpovědí, z toho byly dvě správné – lesní požár a přívalové povodně. Lesní požár vybralo 96 ze 102 žáků a celkově se jedná o úspěšnost 96 %. Přívalové povodně byly vybrány v 83 případech, což se rovná úspěšnosti 81,4 %. Překvapivým výsledkem je volba možnosti za d) – přehřátí jaderného reaktoru. Tuto možnost vybralo 14 respondentů, což je 13,7 % z celkového počtu 102 respondentů. Dívky měly v této otázce lepší úspěšnost, a to o více jak 6 % s celkovou hodnotou 90,5 % správných odpovědí, chlapci dosáhli 84,1 %. Nejlepších výsledků dosáhl v této otázce 8. ročník s úspěšností 91,6 %. Druzí byli žáci devátých tříd s 89,3 % a třetí žáci ze 7. tříd s výsledkem 81,8 %.

6. Otázka – Víte, co je to evakuace? (vyberte jednu správnou odpověď)

- Přesun osob, zvířat a nejdůležitějších věcí mimo prostor, který je ohrožen mimořádnou událostí.
- Přesun obyvatel do jiného města.
- Pouze rychlé přemístění osob z budovy, nemusí se jednat o ohrožení.

Správná odpověď je možnost a).

Graf 6: Evakuace

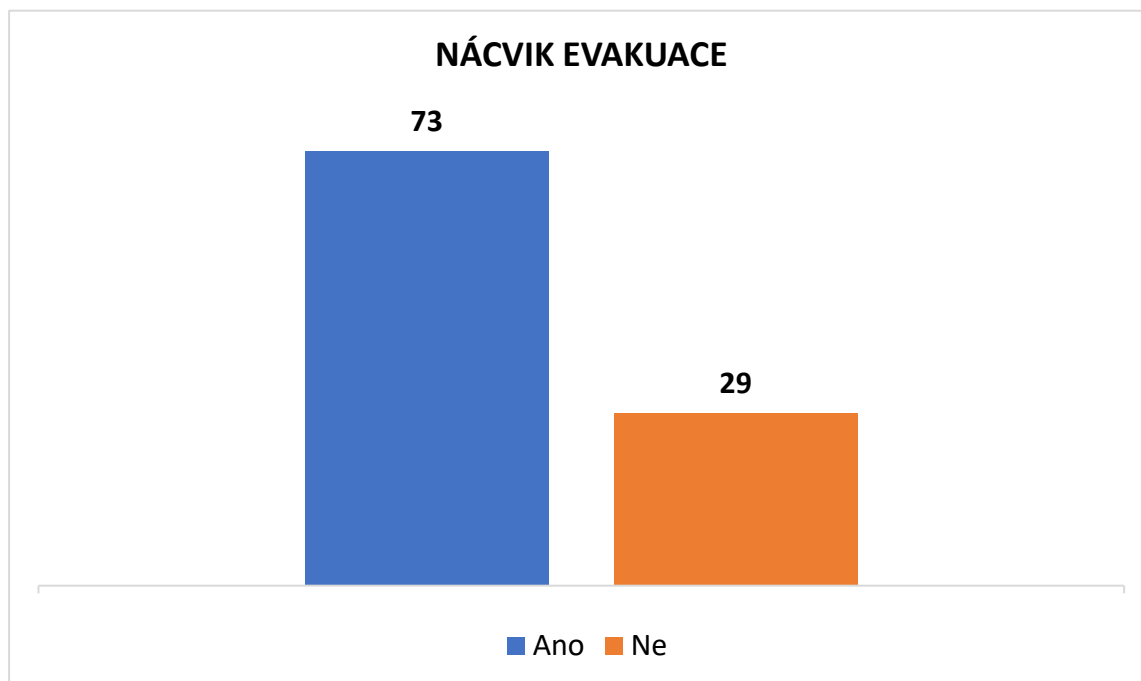


Zdroj: Vlastní zpracování

V této otázce možnost za a) vybralo 62 dotazovaných ze 102, což představuje celkovou úspěšnost 60,8 %. Nejvyšší podíl správných odpovědí zaznamenali respondenti ze 7. tříd s podílem správných odpovědí 69,7 %. Druzí se umístili žáci 9. tříd s 60,6 %. A poslední tentokrát žáci navštěvující 8. třídy s 52,8 %. Dívky v této otázce předčily chlapce výrazným rozdílem o téměř 15 %. Úspěšnost chlapců byla 52,3 % správných odpovědí, přičemž dívky dosáhly 67,2 %.

7. Otázka – Byli jste někdy přítomni na nácviu evakuace? (vyberte jednu z možností)
- a) Ano.
 - b) Ne.

Graf 7: Návzik evakuace



Zdroj: Vlastní zpracování

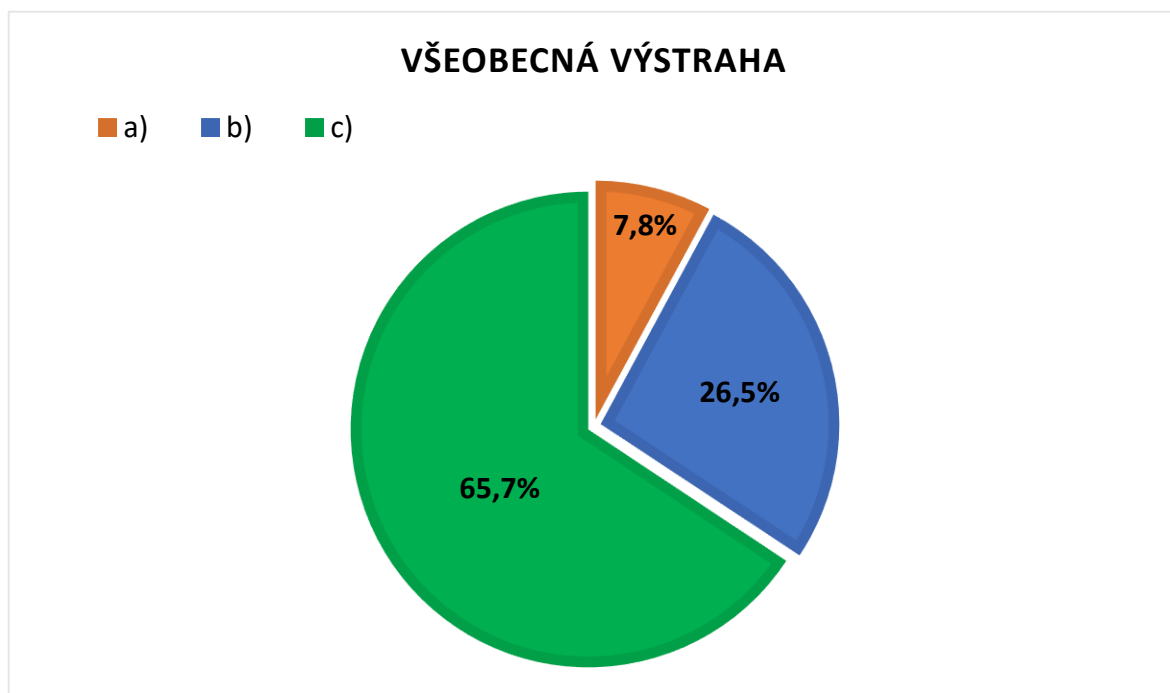
Tato otázka zkoumala, zda byli někdy respondenti přítomni nácviku evakuace. Odpověď, že byli přítomni na nácviku evakuace, označilo 73 dotazovaných ze 102, což představuje 71,6 %. Zbýlých 28 % respondentů odpovědělo, že nebyli nikdy přítomni na nácviku evakuace. Nejvyšší počet odpovědí, tedy že byl dotazovaný přítomen na nácviku evakuace, dosáhly 8. třídy s 77,8 %. Dále bylo přítomno na nácviku evakuace 60,8 % žáků 9. tříd a nejnižší počet přítomných na nácviku patří 7. třídám s 57,6 %.

8. Otázka – Víte, co je to všeobecná výstraha? (vyberte jednu správnou odpověď)

- Je to pouze signál pro jednotky integrovaného záchranného systému.
- Jedná se o zkoušku sirén, která probíhá každou první středu v měsíci.
- Je to varovný signál, který varuje občany před nebezpečím.

Správná odpověď je možnost za c).

Graf 8: Všeobecná výstraha



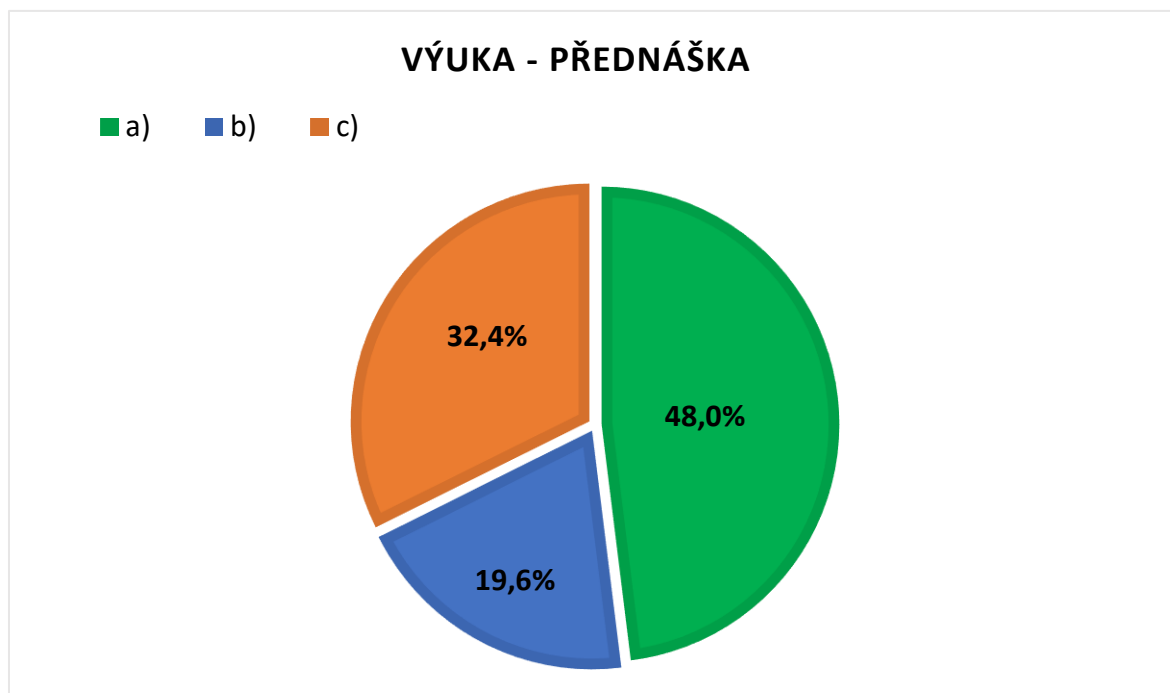
Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka 8 je další otázkou, kde museli respondenti prokázat své znalosti. Z celkového počtu 102 respondentů dokázalo vybrat správnou odpověď 67. To představuje úspěšnost 65,7 %. Poměrně velká část respondentů se domnívala, že správná odpověď je možnost za b), jedná se o 26,5 % všech odpovědí. Nejúspěšnějším ročníkem je 8. s počtem správných odpovědí 77,8 %. Naopak nejhoršího výsledku dosáhli žáci 7. tříd a to 57,6 %. Chlapci byli úspěšní ze 61,4 % a dívky z 69 %.

9. Otázka – Setkal/a jste se ve škole někdy s výukou či nějakou přednáškou o evakuaci o evakuačním zavazadle či o chování během krizových situacích? (vyberte jednu možnost)
- a) Ano, od učitele.
 - b) Ano, od hasičů (nebo např. police), kteří u nás byli přednášet.
 - c) Ne.

Nejčastější odpověď byla za a) od učitele.

Graf 9: Výuka – přednáška

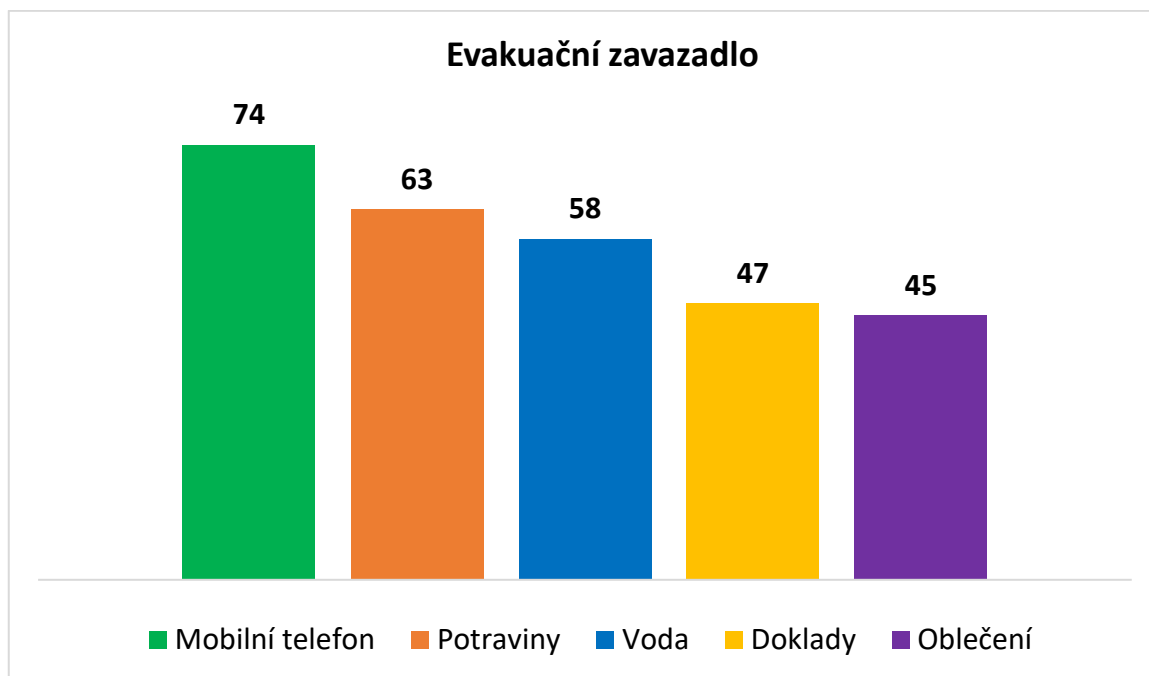


Zdroj: Vlastní zpracování

V této otázce si dotazovaní žáci vybrali nejčastěji možnost, že se s danou tématikou setkali při výuce – od učitele, konkrétně ve 49 případech ze 102, což je 48 %. Druhé největší zastoupení má možnost, že se s tímto tématem ve škole nesetkali, jedná se o 33 dotazovaných ze 102, což představuje 32,4 % respondentů. 20 % žáků se s touto tématikou setkali v rámci přednášky od hasičů či jiných členů IZS.

10. Otázka – Zkuste napsat alespoň 5 předmětů, které byste si dal/a do evakuačního zavazadla. (Otevřená otázka)

Graf 10: Evakuační zavazadlo



Zdroj: Vlastní zpracování

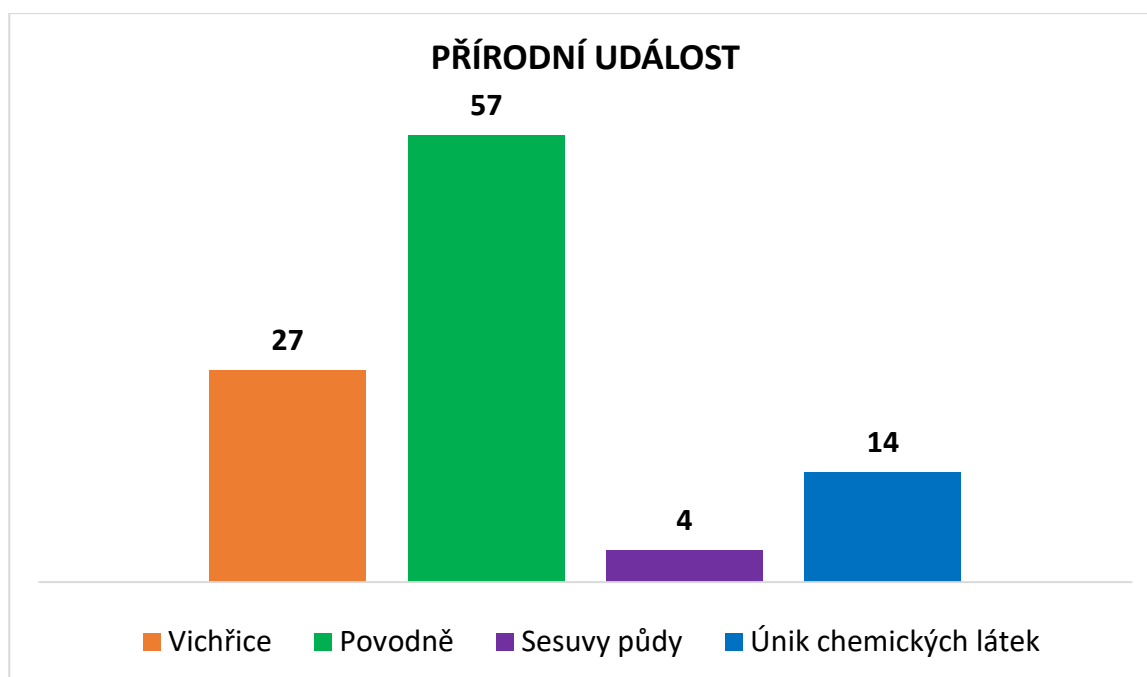
Otázka 10 je jedinou otevřenou otázkou v rámci dotazníku, respondenti byli požádáni o vypsání alespoň pěti předmětů, které by si vložili do evakuačního zavazadla, přičemž mohli tuto otázku obejít tím, že napíší například tečku, nebo místo pěti předmětů jeden, což se stalo přibližně ve 20 případech, kdy nebylo uvedeno požadovaných 5 předmětů. Většina žáků napsala požadovaný počet a nejdůležitějším předmětem, který by si dali do evakuačního zavazadla, se stal mobilní telefon (74 případů), druhé a třetí místo měly potraviny – 63 a voda 58. Doklady by si vzalo 47 dotazovaných a oblečení 45. Vzhledem k neúplnému vyplnění byly uvedené položky vybrány u více jak 50 % případů.

11. Otázka – Víte, jaká negativní přírodní událost nejvíce postihla Ústecký kraj v posledních 25 letech? Způsobila největší škody a vyžádala si největší počet zasahujících. (vyberte jednu správnou odpověď)

- a) Vichřice
- b) Povodně
- c) Sesuvy půdy
- d) Únik chemických látek

Správná odpověď je možnost za b) povodně.

Graf 11: Přírodní událost



Zdroj: Vlastní zpracování

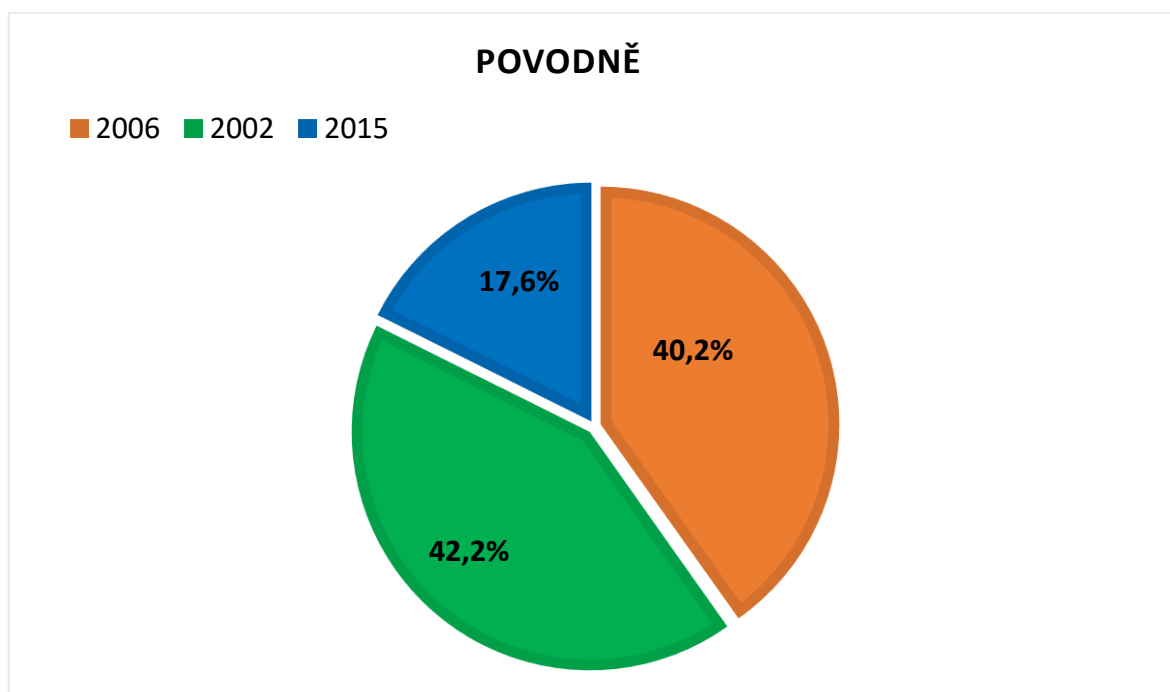
Otázka 11 je opět znalostní, respondenti museli prokázat své znalosti a vybrat přírodní událost, jež zasáhla a napáchala největší škody v Ústeckém kraji za posledních 25 let. Jedná se o povodně z roku 2002. Ze 102 žáků vybralo správnou odpověď 57 s úspěšností 55,9 %. Jako druhou nejčastější odpověď zvolilo 27 žáků možnost vichřice, konkrétně 27 dotazovaných, což představuje 26,5 % odpovědí. Nejlépe tuto otázku zvládly 9. třídy, jejichž úspěšnost byla 69,7 %. 8. třídy měly podobný výsledek jako 9. třídy, ale 7. třídy zaznamenaly velký propad s úspěšností 30,3 % správných odpovědí. V této otázce se více dařilo chlapcům s výsledkem 63,6 % oproti dívkám s výsledkem 50 %.

12. Otázka – V jakém roce byly v Ústeckém kraji nejrozsáhlejší povodně? (vyberte jednu správnou odpověď)

- a) 2006
- b) 2002
- c) 2015

Správná odpověď je možnost za b) v roce 2002

Graf 12: Povodně



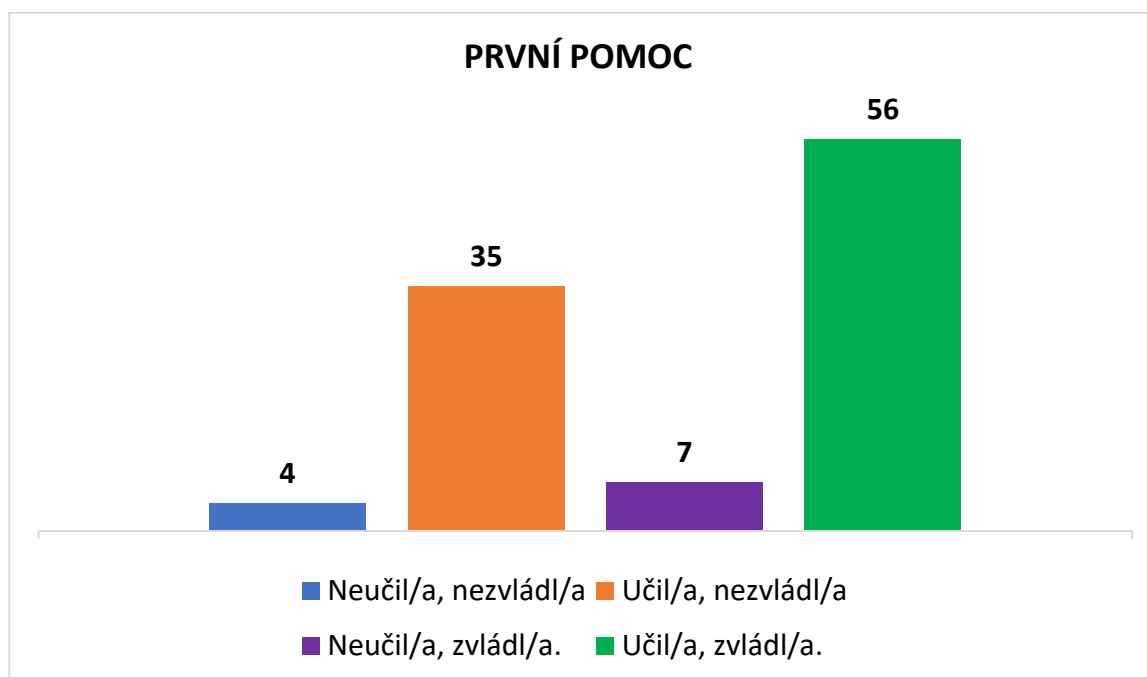
Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka 12 je znalostní otázkou, při které respondenti vybírali jednu správnou odpověď, což je zde povodeň v roce 2002 – možnost b). Rok 2002 vybralo 43 dotazovaných ze 102, což představuje 42,2 % úspěšnost. Rok 2006 vybralo 41 žáků a výsledek je podobný jako u správné odpovědi, 40,2 %. Nejlépe si s touto otázkou poradili žáci 7. tříd s úspěšností 57,6 %. Druzí jsou žáci 9. tříd s 42,4 % a poslední se umístili s velkým rozdílem respondenti z 8. tříd s úspěšností 27,8 %. V této otázce byly lepší dívky s 51,7 % vůči chlapcům, kteří zaznamenali 29,5 % správných odpovědí.

13. Otázka – Učil/a jste se někdy ve škole o první pomoci? Popřípadě myslíte si, že byste zvládl/a poskytnout první pomoc? (vyberte jednu možnost)

- a) Neučil/a, nezvládl/a.
- b) Učil/a, nezvládl/a.
- c) Neučil/a, zvládl/a.
- d) Učil/a, zvládl/a.

Graf 13: První pomoc



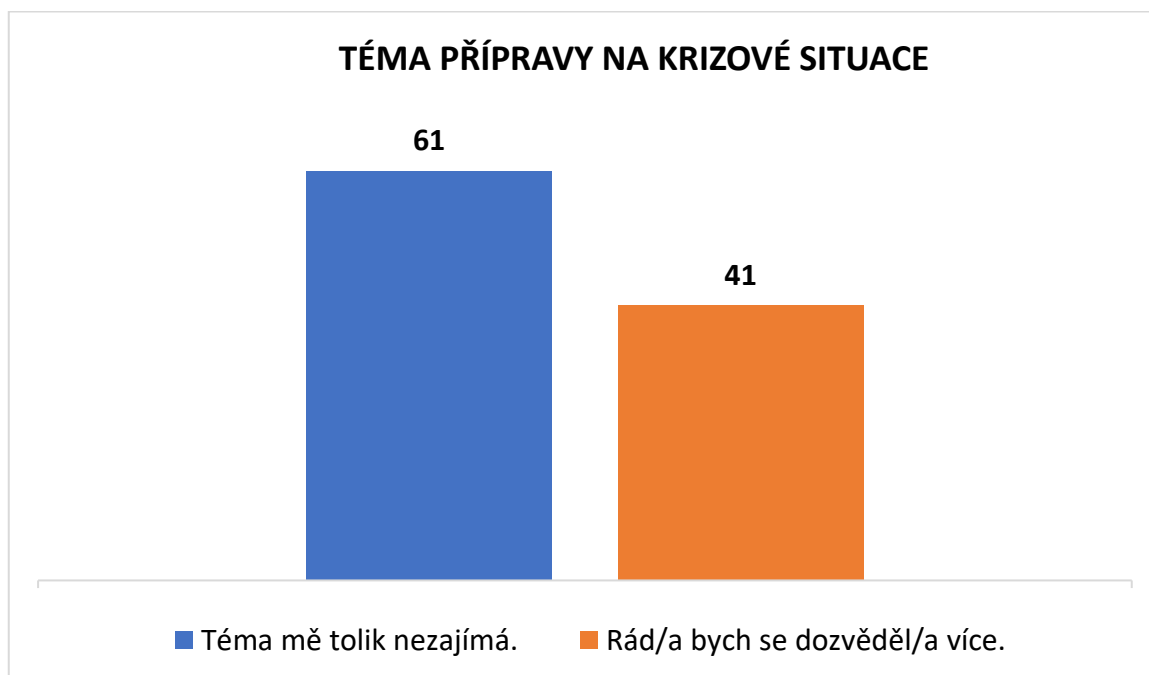
Zdroj: Vlastní zpracování

V otázce 13 odpovídali respondenti, zda se učili někdy ve škole o první pomoci a jestli by zvládli poskytnout první pomoc. 56 žáků uvedlo, že se o první pomoci učili a že by zvládli první pomoc poskytnout, což představuje 54,9 % všech studentů. Druhou největší skupinou jsou žáci, kteří se o první pomoci učili, ale nezvládli by ji poskytnout, jedná se o 35 žáků, v procentech hodnota 34,3 % žáků. 59,1 % chlapců se o první pomoci učilo a zvládlo by ji poskytnout, u dívek je tato hodnota 51,7 %.

14. Otázka – Chtěl/a byste se ve škole o tomto tématu přípravy na krizové situace dozvědět více? Například o povodních, požárech, tornádech a jak postupovat v případě, že tyto negativní jevy nastanou? (Vyberte jednu možnost)

- a) Téma mě tolik nezajímá, raději bych se ve škole dozvěděl/a jiné věci.
- b) Rád/a bych se ve škole na toto téma dozvěděl/a více.

Graf 14: *Téma přípravy na krizové situace*



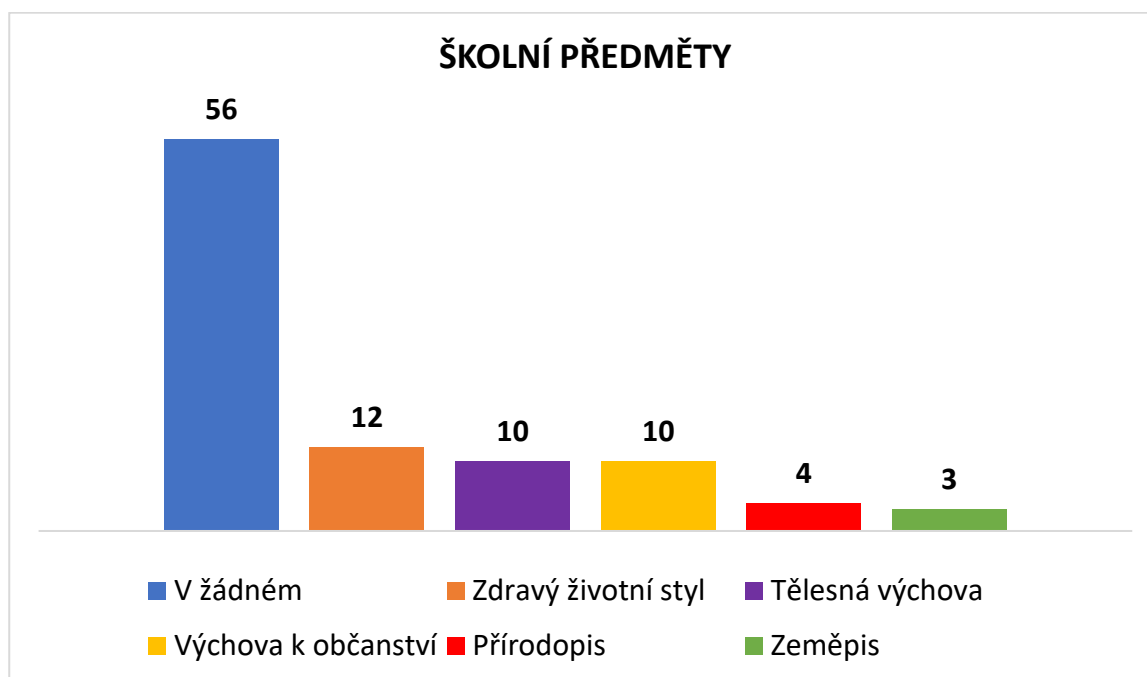
Zdroj: *Vlastní zpracování*

Zde odpovídali žáci základní školy na otázku, zda by se rádi ve škole naučili více o tématu přípravy na krizové situace. Výsledek skončil rozdílem o 20 odpovědí více pro možnost za a), kde si respondenti vybrali, že je toto téma tolik nezajímá. Celkově se jedná o 59,8 % ze všech dotazovaných. Žáků, kteří by se na toto téma rádi dozvěděli více, je 40,2 %. Pouze 29 (5 %) chlapců by se na toto téma rádo dozvědělo více, u dívek je tato hodnota výrazně vyšší, 48,3 %.

15. Otázka – V jakém předmětu (např. výchova k občanství) jste se ve škole setkal/a s tématem přípravy na krizové situace (např. evakuace, požáry, první pomoc)? Vyberte jednu možnost, pokud vyberete druhou možnost, napište prosím název předmětu.

- a) V žádném
- b) Napište prosím název předmětu

Graf 15: Školní předmět



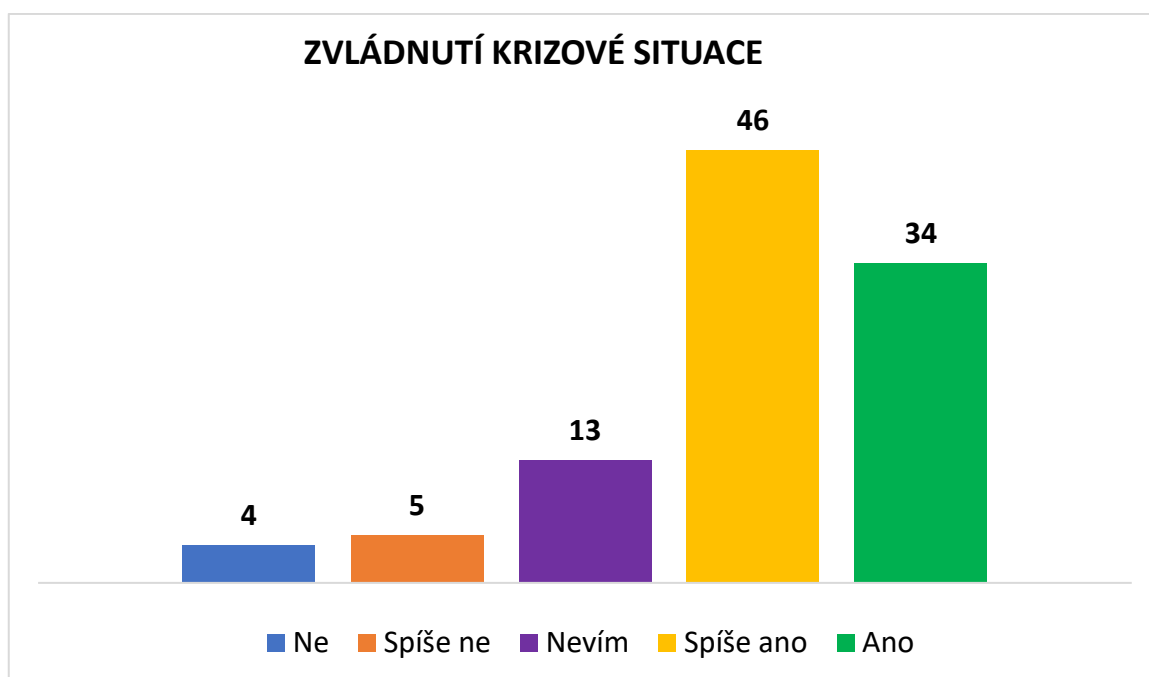
Zdroj: Vlastní zpracování

V 15. otázce měli žáci na výběr ze dvou možností, zda se učili v některém předmětu o přípravě na krizové situace a souvisejících pojmech, například evakuace, první pomoc, požár, povodeň atd. Výsledek je, že 46 žáků vybralo přímo možnost za a) v žádném, a k tomu 10 dotazovaných vybralo možnost za b) a napsali odpověď ne – v žádném, což celkově dává možnosti za a) 56 hlasů a s 54,9 % žáků. Ostatní žáci, kteří zvolili odpověď b), napsali názvy předmětů. V grafu je viditelné, že tři předměty mají přibližně stejné zastoupení a žádný z předmětů nevyčnívá nad ostatními.

16. Otázka – Domníváte se, že je příprava žáků ve škole na krizové situace důležitá pro jejich efektivnější zvládnutí? (vyberte jednu možnost)

- a) Ne
- b) Spíše ne
- c) Nevím
- d) Spíše ano
- e) Ano

Graf 16: Zvládnutí krizové situace



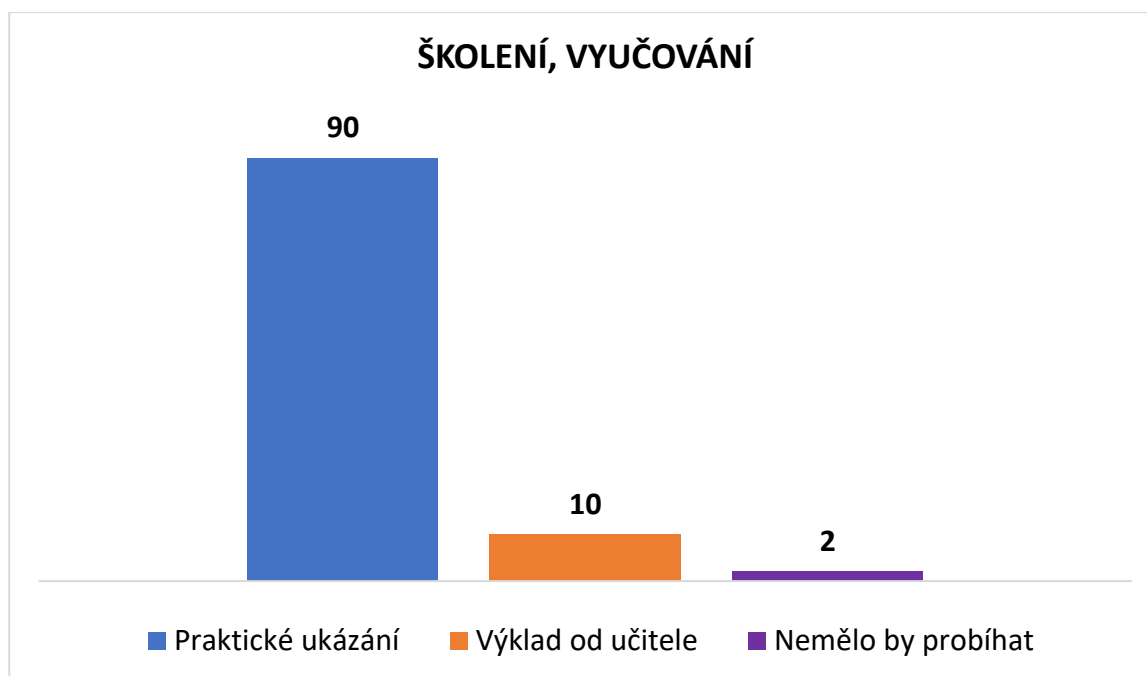
Zdroj: Vlastní zpracování

V této otázce měli žáci na výběr z pěti možností, zda se domnívají, že je příprava žáků ve škole důležitá pro jejich efektivnější zvládnutí. 80 dotazovaných ze 102 vybralo možnosti, které připouští, že příprava ve škole má vliv na efektivnější zvládnutí, jedná se o 78,4 % žáků, kteří si toto myslí. Zbylých 21,6 % žáků si není jistých, zda má příprava ve škole vliv na zvládnutí krizových situací, nebo si myslí, že nemá.

17. Otázka – Pokud byste měl/a být na toto téma přípravy na krizové situace školen/a, jak by takové školení či vyučování mělo podle Vás probíhat? (Vyberte jednu možnost)

- a) Praktické ukázání, jak mám postupovat např. při evakuaci, při hašení či při úniku chemických látek. Například cvičení s hasiči.
- b) Myslím si, že by stačilo znázornění v učebnici a výklad od učitele během vyučovací hodiny.
- c) Jiná možnost – prosím napište.

Graf 17: Školení, vyučování



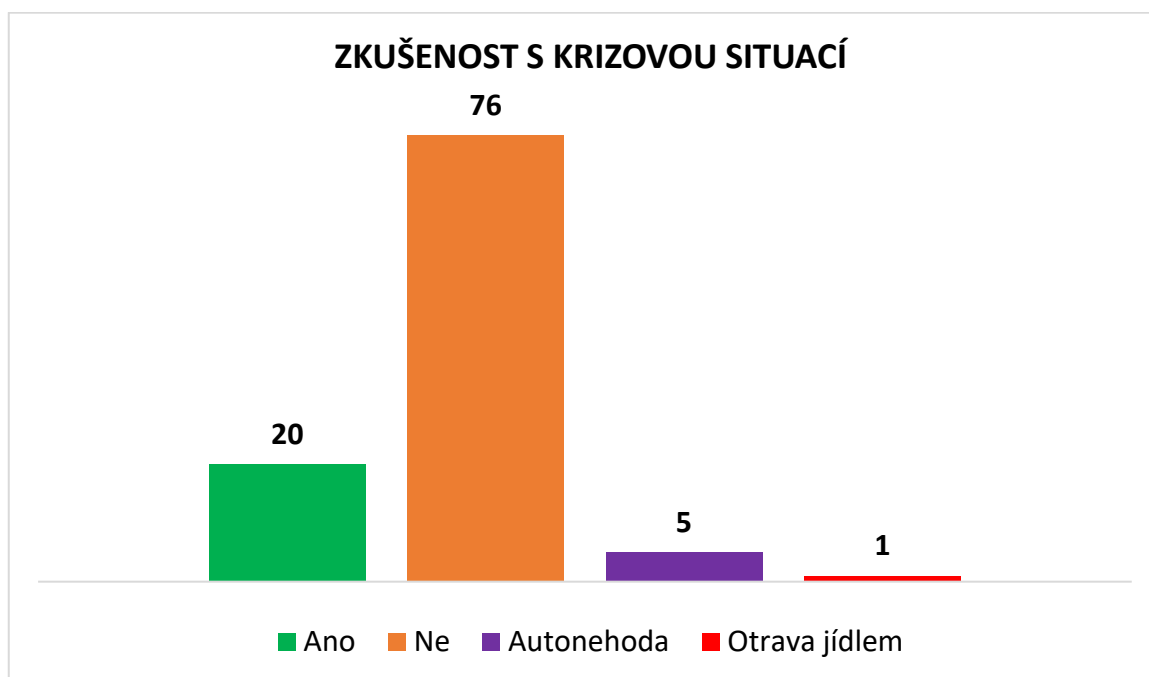
Zdroj: Vlastní zpracování

V 17. otázce si žáci vybírali jednu ze tří možností, jak by podle nich mělo vypadat školení či vyučování na téma přípravy na krizové situace. Významná většina dotazovaných vybrala možnost praktického ukázání – celkem 90 žáků ze 102, což představuje 88,2 %. 10 žáků si myslí, že by stačil výklad od učitele během vyučovací hodiny a 2 žáci napsali, že by tato příprava neměla probíhat.

18. Otázka – Setkal/a jste se někdy se situací, kdy jste musel/a kupříkladu zavolat policii, hasiče anebo jste byl/a u některé krizové situace (např. požár povodeň)?
(vyberte jednu možnost)

- a) Ano.
- b) Ne.
- c) Napište prosím, při jaké situaci.

Graf 18: Zkušenost s krizovou situací



Zdroj: Vlastní zpracování

V této otázce respondenti vybírali ze dvou možností, přičemž pokud zvolili možnost za a), tak mohli do třetí možnosti za c) vepsat, v jaké krizové situaci se ocitli. 76 dotazovaných ze 102 se neocitlo nikdy v takové situaci, ani nikdy nevolali policii či jiné složky IZS, to je celkem 74,5 % ze všech respondentů. 19,6 % respondentů vybralo možnost za a), ale pouze 6 z nich napsalo při jaké situaci (pětkrát autonehoda a jednou otrava jídlem).

19. Otázka – Jste muž nebo žena?

- a) Muž
- b) Žena

Jedná se o identifikační otázku, na kterou odpovědělo 102 respondentů, z čehož je celkový počet 58 žen a 44 mužů.

20. Otázka – Do jaké třídy chodíte?

- a) 7.
- b) 8.
- c) 9.

Ze 102 žáků je 33 ze 7. tříd, 36 z 8. tříd a 33 z 9. tříd.

Dotazníkové šetření veřejnosti

Dotazníkové šetření veřejnosti probíhalo kombinovaným způsobem sběru dat. První skupinu představují zaměstnanci nejmenovaného výrobního podniku sídlícího v průmyslové zóně města Krupka. Daný podnik má více než 350 stálých zaměstnanců, většinu představují tzv. modré límce (dělníci ve výrobě) a zbytek jsou tzv. bílé límce (manažeři, specialisté a další administrativní pracovníci). Tento výrobní podnik disponuje pestrou škálou zaměstnanců, kteří mají různá nejvyšší dosažená vzdělání a věk. Dotazník pro veřejnost byl, stejně jako dotazník pro žáky na základní škole, vytvořen pomocí webové stránky survio.com a rozeslán společným e-mailem s odkazem pro přístup na dotazník.

Druhou skupinu respondentů tvoří obyvatelé obce Proboštov, kterým byl dotazník vložen do schránek a po domluvě s autorem byl za dva pracovní dny vyzvednut vyplněný. Dotazník je stejný pro obyvatele obce Proboštov i pro zaměstnance nejmenovaného podniku.

Cílem bylo nasbírat alespoň 100 odpovědí s co největším možným rozptylem respondentů v rámci vzdělání a věku. Dotazník pro veřejnost se skládá z celkem 21 otázek, z čehož jsou 3 otázky identifikační (věk, pohlaví a vzdělání). 9 otázek je totožných s otázkami, které byly položeny žákům na základní škole, což jsou otázky znalostní, jež budou využity k porovnání znalostí mezi jednotlivými skupinami s rozdílným vzděláním, mezi žáky a veřejností. Zbýlých deset otázek prověřuje vztah a názory respondentů k této tématice přípravy občanů na krizové stavy.

Předvýzkum byl proveden podobně jako u dotazníku pro žáky, odkaz byl poslán třem vybraným respondentům s odlišným pohlavím (muž / žena), s odlišným vzděláním a jiným věkem. Na základě zpětné vazby od zkušebních respondentů byly provedeny změny v dotazníku v rámci formulování otázek či v možnostech na výběr a následně bylo zahájeno plnohodnotné zkoumání a dotazník byl sdílen veřejnosti.

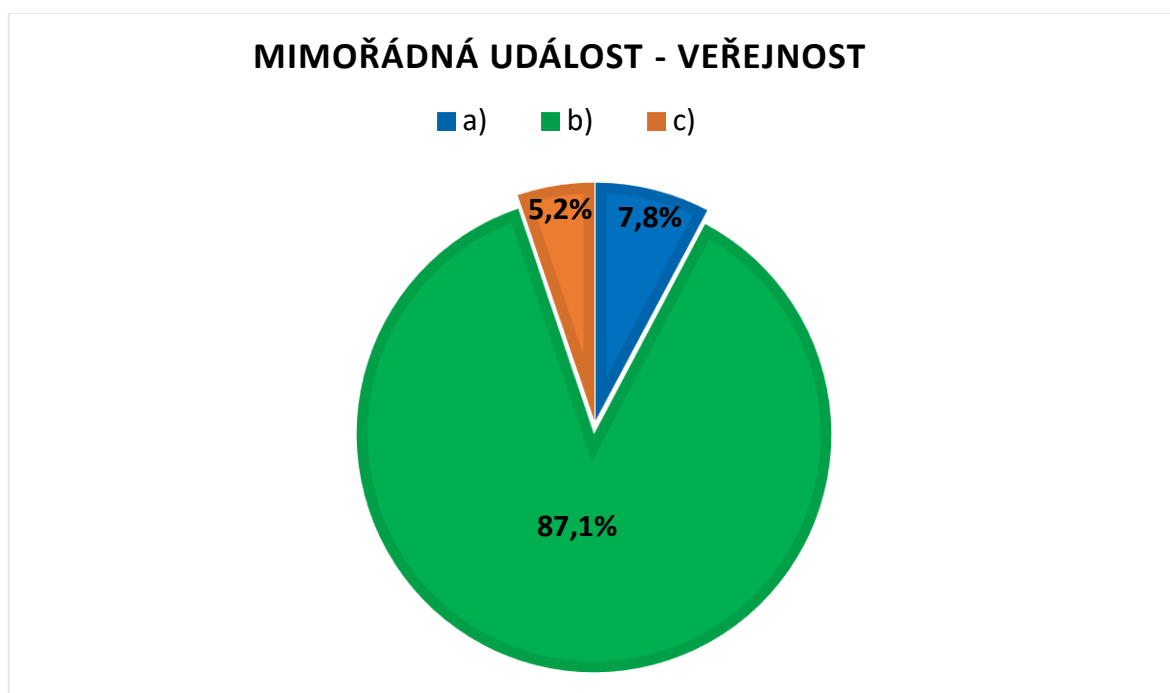
Sběr dat probíhal od 10. února do 21. února 2024. Celkem dotazník odevzdalo 118 respondentů, a to splňuje stanovenou hranici alespoň 100 odevzdaných dotazníků. Dotazník byl rozeslán a doručen celkem 160 respondentům, z nichž jej vyplnilo a odeslalo či odevzdalo 118. Celková úspěšnost navrácení dotazníků je 73,8 %. Dva dotazníky byly vyřazeny kvůli vulgárním a nevhodným odpovědím.

1. Otázka – Víte, co je to mimořádná událost? (vyberte jednu správnou odpověď)

- a) Situace, při které se vyhlásí den volna z důvodu přerušení dodávky pitné vody.
- b) Situace, která ohrožuje život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžaduje provedení záchranných a likvidačních prací.
- c) Oslava, státní svátek nebo např. Velikonoce, Vánoce.

Správná odpověď je možnost za b).

Graf 19: *Mimořádná událost – veřejnost*



Zdroj: *Vlastní zpracování*

V první otázce a první znalostní otázce odpovídali respondenti, zda ví, co je to mimořádná událost. Správnou odpověď vybralo 101 ze 116 dotazovaných (87,1 %). Nejvíce se dařilo vysokoškolsky vzdělané skupině s úspěšností 92,3 %. Druzí se umístili respondenti

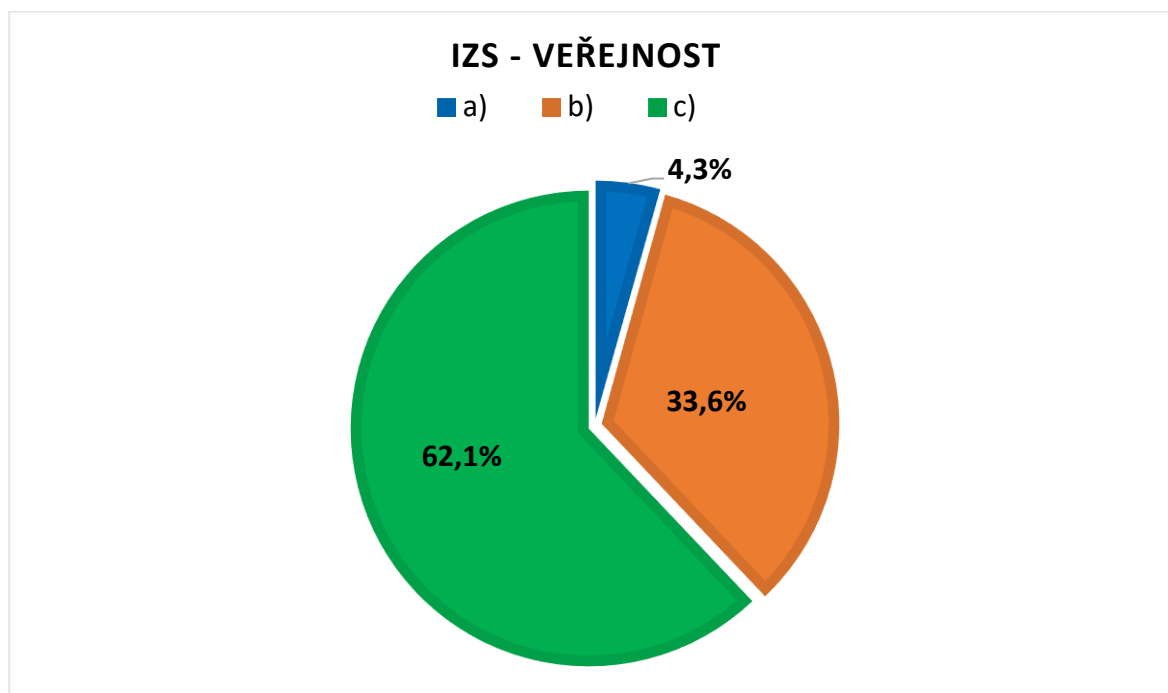
se základním vzděláním s hodnotou 87,5 %. Skupina bez maturity měla úspěšnost 83,3 % a skupina s maturitou 83,9 %. Ženy, s výsledkem 90,3 %, byly v této otázce lepší než muži, s výsledkem 85,2 %.

2. Otázka – Víte, jaké složky patří do integrovaného záchranného systému? (vyberte jednu správnou odpověď)

- a) Zdravotnická záchranná služba, městská policie a dobrovolní hasiči.
- b) Hasičský záchranný sbor, Policie ČR a linky tísňového volání.
- c) Dobrovolní hasiči, Police ČR, Zdravotnická záchranná služba a Hasičský záchranný sbor.

Správná odpověď je možnost za c).

Graf 20: IZS – veřejnost



Zdroj: Vlastní zpracování

V další znalostní otázce vybírali respondenti ze tří možností, přičemž správnou odpověď vybralo 72 ze 116, to představuje celkovou úspěšnost 62,1 %. Nejlépe se vedlo vysokoškolsky vzdělaným s výsledkem 76,9 %. Druzí byli respondenti s maturitou s výsledkem 61,3 %, následuje skupina se základním vzděláním 56,3 % a poslední skupina

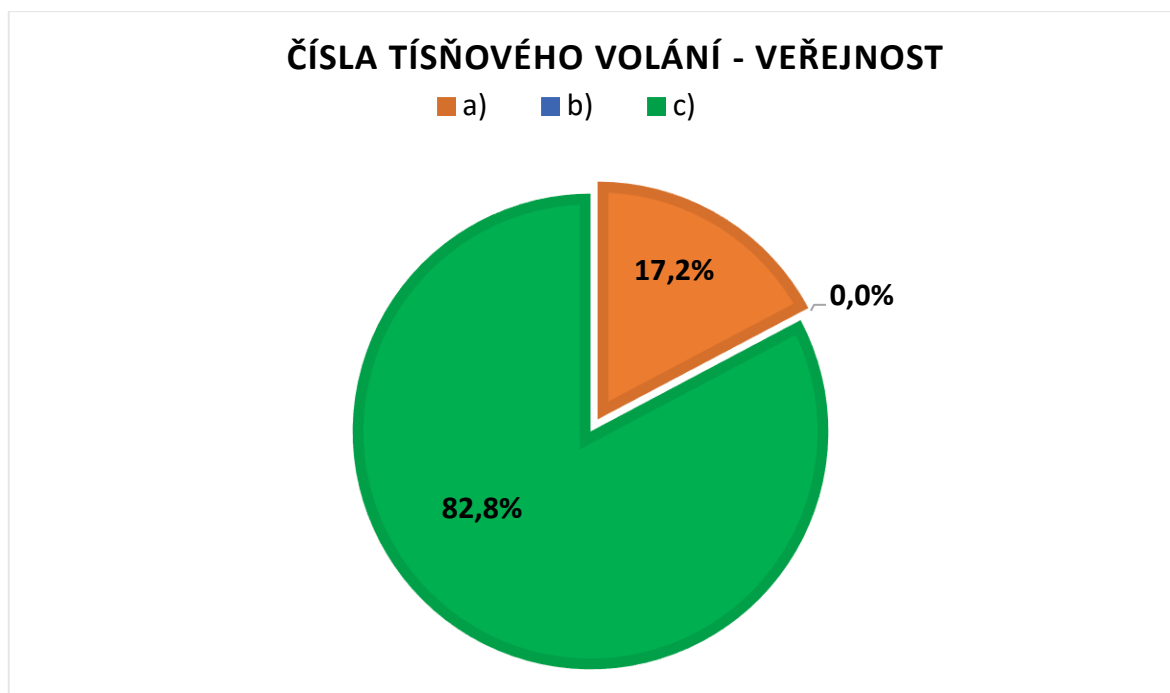
s výučním listem 46,7 %. Ženám se v této otázce vedlo výrazně lépe než mužům, a to s úspěšností 67,7 % proti 55,6 %.

3. Otázka – Dokázal/a byste správně vybrat všechna čísla tísňového volání pro území České republiky? (vyberte jednu správnou odpověď)

- a) 155, 158, 150, 112, 110
- b) 155, 158, 150, 112, 160, 333
- c) 155, 158, 150, 112, 156

Správná odpověď je možnost za c).

Graf 21: Čísla tísňového volání – veřejnost



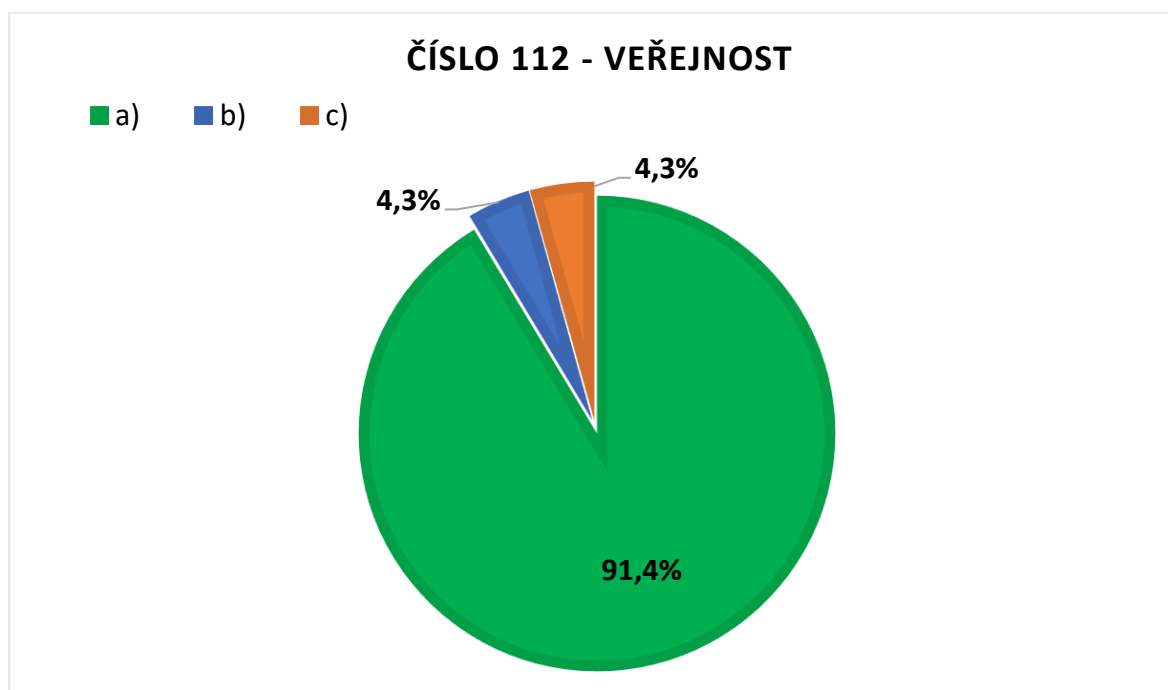
Zdroj: Vlastní zpracování

V této třetí znalostní otázce měli respondenti vybrat správná čísla tísňového volání pro území České republiky. Celkem 96 ze 116 dotazovaných vybralo správnou odpověď, to znamená celkovou úspěšnost 82,8 %. Nejlepší skupinu představují vysokoškolsky vzdělaní s úspěšností 94,9 %. Následuje je skupina s výučním listem / bez maturity s 80 %. Třetí jsou lidé s maturitou 77,4 % a poslední jsou respondenti se základním vzděláním 68,8 %. Ženy a muži mají v této otázce vyrovnanou úspěšnost – ženy 83,9 % a muži 81,5 %.

4. Otázka – K čemu slouží číslo 112? (vyberte jednu správnou odpověď)
- a) Jednotné evropské číslo pro tísňové volání
 - b) Toto číslo je určeno pouze pro spojení s dobrovolnými hasiči.
 - c) Jedná se o číslo, které slouží pro kontaktování obecního úřadu, v případě, že nastane krizová situace.

Správná odpověď je možnost za a).

Graf 22: Číslo 112 – veřejnost



Zdroj: Vlastní zpracování

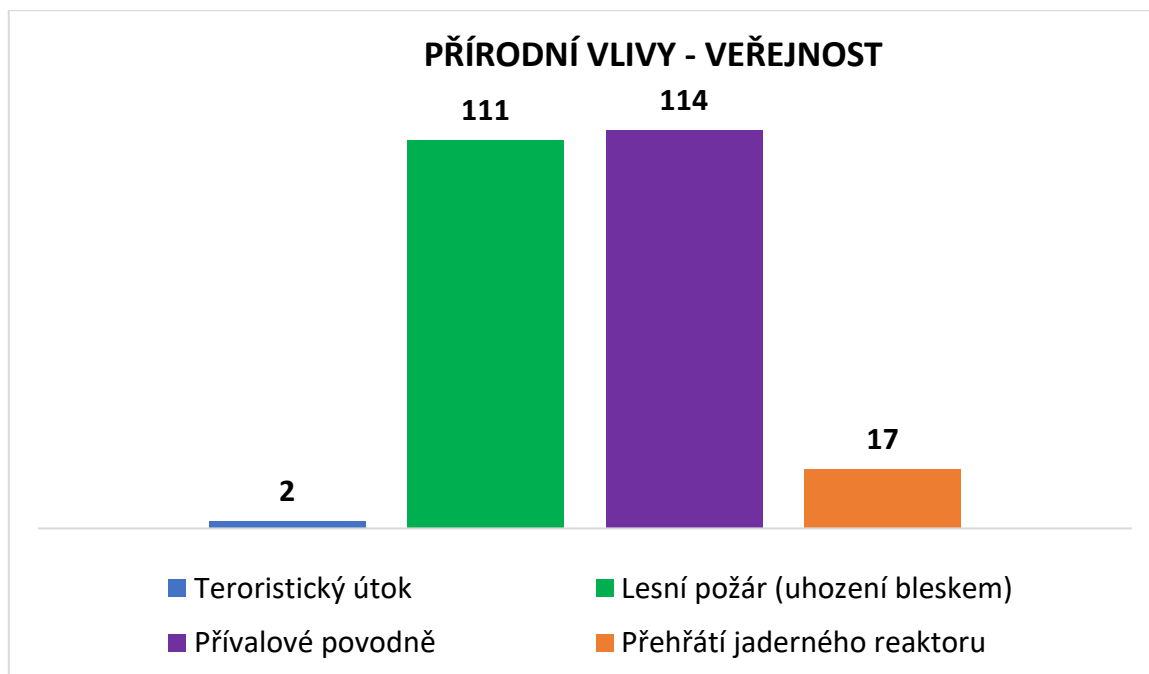
Správnou odpověď na tuto otázku znalo 106 dotazovaných ze 116, to je úspěšnost 91,4 %. Nejlepší skupinou jsou opět vysokoškolsky vzdělaní s úspěšností 97,4 %. Za nimi se umístili s velmi podobným výsledkem respondenti s maturitou (96,8 %). Skupina s výučním listem / bez maturity měla úspěšnost 83,3 % a dotazovaní se základním vzděláním 81,3 %. Ženy dosáhly v této otázce lepšího výsledku než muži s 93,5 % oproti 88,9 %.

5. Otázka – Které negativní jevy z níže uvedených jsou způsobeny přírodními vlivy?
(vyberte jednu nebo více správných odpovědí)

- a) Teroristický útok
- b) Lesní požár (zásah bleskem)
- c) Přívalové povodně
- d) Přehřátí jaderného reaktoru v elektrárně

Správné odpovědi jsou možnosti za b) Lesní požár (uhození bleskem) a za c) Přívalové povodně.

Graf 23: Přírodní vlivy – veřejnost



Zdroj: Vlastní zpracování

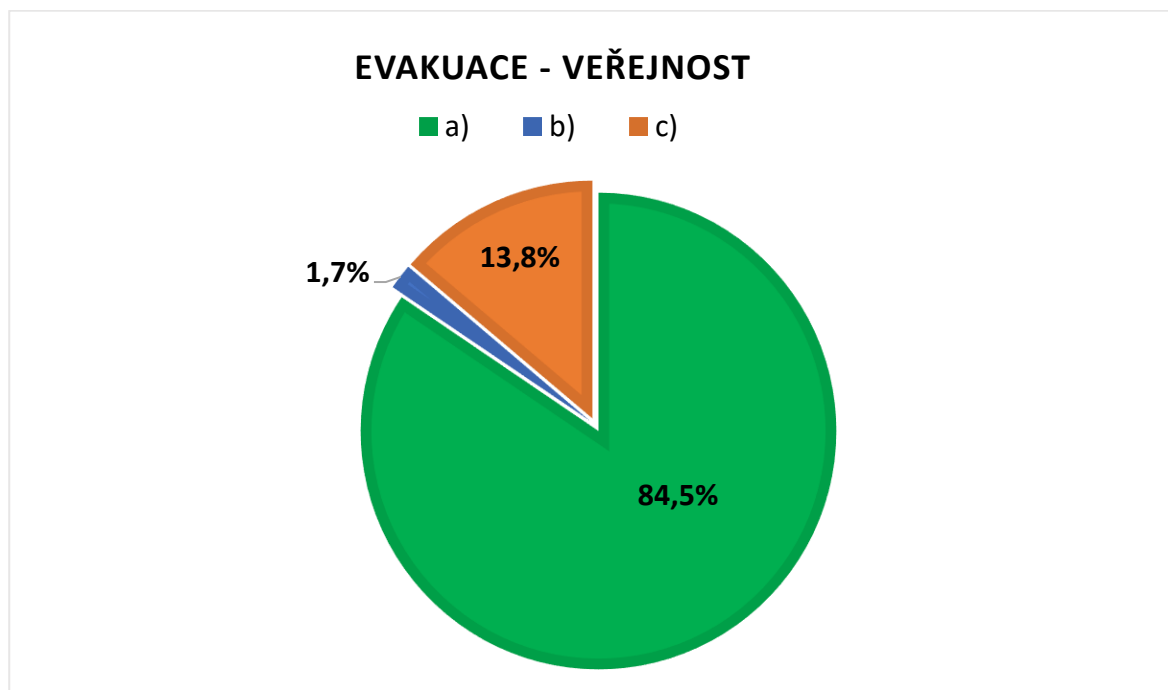
V této otázce vybírali respondenti ze čtyř odpovědí, přičemž dvě byly správné. Přívalové povodně vybralo 114 z 116 dotazovaných, to je úspěšnost 98,3 %. Lesní požár (zásah bleskem) vybralo 111 respondentů, což se rovná úspěšnosti 95,7 %. 17 dotazovaných zvolilo jako správnou možnost také přehřátí jaderného reaktoru (14,7 % respondentů). Úspěšnost žen dosáhla v této otázce 98,6 %, muži měli úspěšnost 96,3 %.

6. Otázka – Víte, co je to evakuace? (vyberte jednu správnou odpověď)

- a) Přesun osob, zvířat a nejdůležitějších věcí mimo prostor, který je ohrožen mimořádnou událostí.
- b) Přesun obyvatel do jiného města.
- c) Pouze rychlé přemístění osob z budovy, nemusí se jednat o ohrožení.

Správná odpověď je možnost za a).

Graf 24: Evakuace – veřejnost



Zdroj: Vlastní zpracování

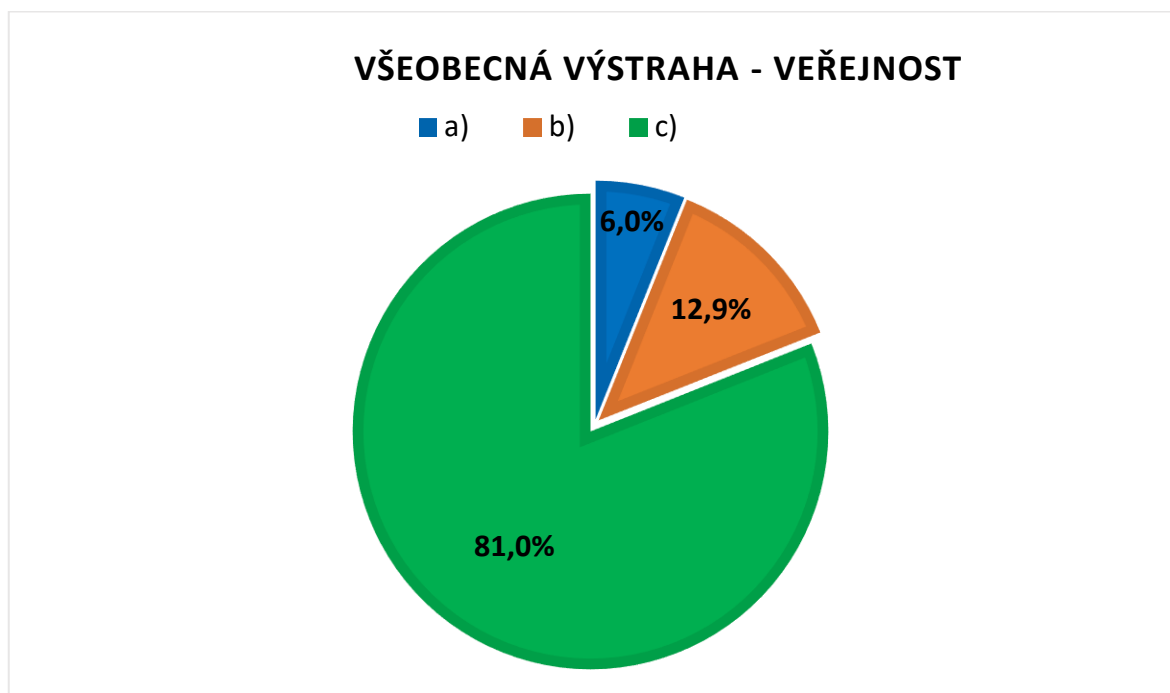
V této otázce vybírali respondenti jednu správnou odpověď, přičemž toto provedlo 98 ze 116, jedná se o úspěšnost 84,5 %. 16 dotazovaných vybralo možnost c), což představuje 13,8 % respondentů. Nejlepší výsledky má skupina vysokoškolsky vzdělaných (97,4 %). Skupina s maturitou dosáhla úspěšnosti 83,9 %. Dotazovaní s výučním listem / bez maturity 76,7 % a respondenti se základním vzděláním měli 68,8 % správných odpovědí. Muži s úspěšností 87 % v této otázce předčili ženy s úspěšností 82,3 %.

7. Otázka – Víte, co je to všeobecná výstraha? (vyberte jednu správnou odpověď)

- a) Je to signál určený pouze pro jednotky integrovaného záchranného systému.
- b) Jedná se o zkoušku sirén, která probíhá každou první středu v měsíci.
- c) Je to varovný signál, který varuje občany před nebezpečím.

Správná odpověď je možnost za c).

Graf 25: *Všeobecná výstraha – veřejnost*



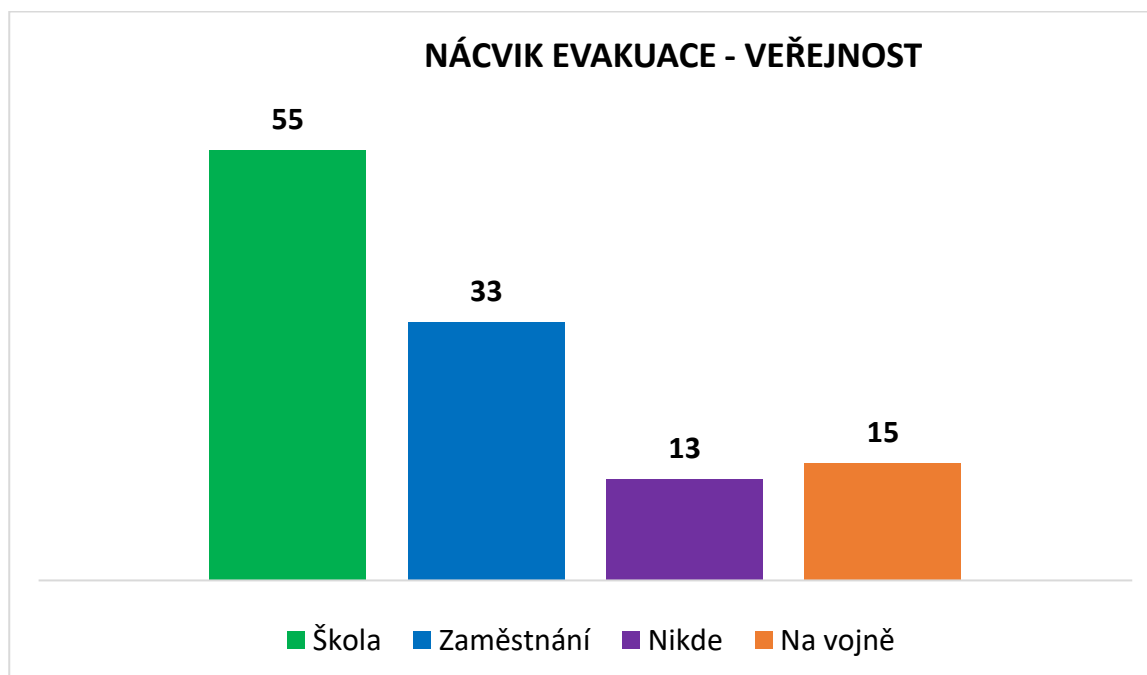
Zdroj: *Vlastní zpracování*

V této znalostní otázce vybírali respondenti jednu správnou odpověď, což provedlo 94 ze 116 a jedná se tedy o úspěšnost 81 %. 15 osob vybralo možnost za b), to představuje 12,9 %. Nejlepší výsledek zaznamenali vysokoškolsky vzdělaní, konkrétně 89,7 %. Za nimi se umístila s malým rozdílem skupina s maturitou (87,1 %). Předposlední úspěšnost náleží skupině s výučním listem / bez maturity 79,7 % a na posledním místě jsou respondenti se základním vzděláním s úspěšností 56,3 %. Ženy byly v této otázce úspěšnější a mají 83,9 % správných odpovědí. Muži dosáhli výsledku 77,8 %.

8. Otázka – Kde jste se nejčastěji setkali s nácvikem evakuace? (vyberte jednu odpověď)

- a) Škola
- b) Zaměstnání
- c) Nikde
- d) Jiná možnost – prosím uveďte

Graf 26: *Nácvik evakuace – veřejnost*

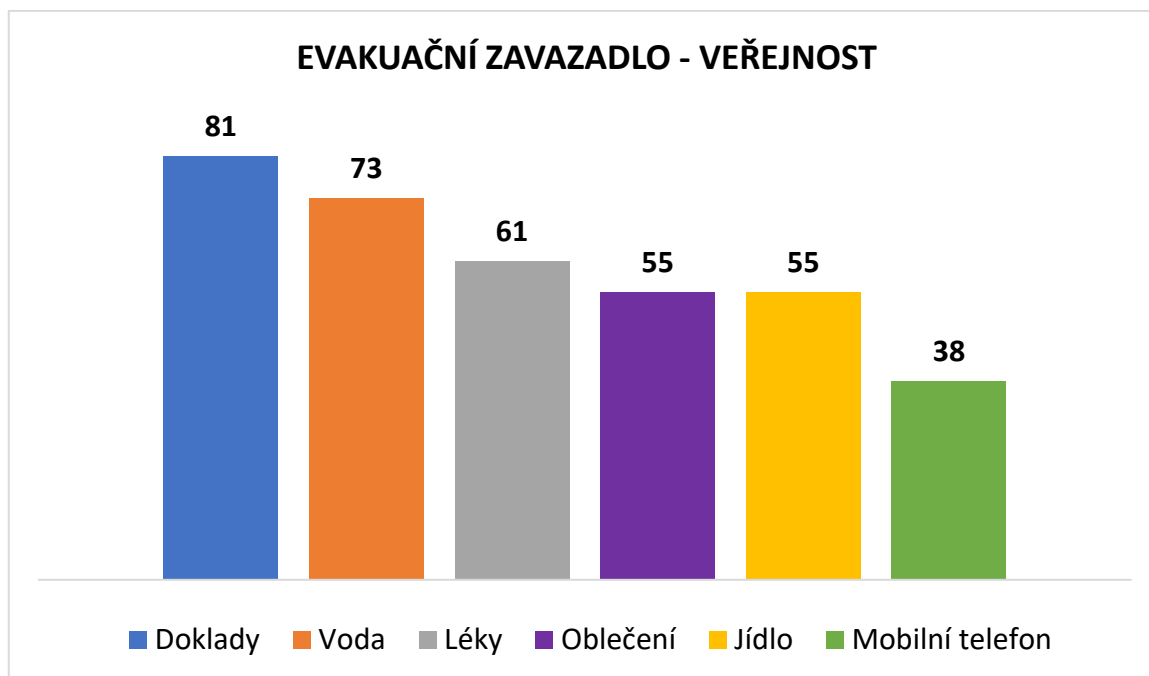


Zdroj: *Vlastní zpracování*

V otázce 8 vybírali dotazovaní ze čtyř různých možností, hlavním cílem této otázky bylo zjistit, kde se respondenti nejčastěji setkali s nácvikem evakuace. Celkem 55 uvedlo, že ve škole, což je 47,4 % z celkového souboru respondentů. 33 osob vybralo možnost v zaměstnání, to je 28,4 %. Starší muži, kteří měli povinnou vojenskou službu, vybrali odpověď za c) a napsali, že se s nácvikem evakuace nejčastěji setkali na vojně, jde celkem o 15 odpovědí (12,9 %). Pokud by se zkoumaly pouze odpovědi mužů, odpověď na vojně napsalo 27,8 % z nich.

9. Otázka – Zkuste napsat alespoň 5 nejdůležitějších předmětů, které byste si dal/a do evakuačního zavazadla.

Graf 27: Evakuační zavazadlo – veřejnost



Zdroj: Vlastní zpracování

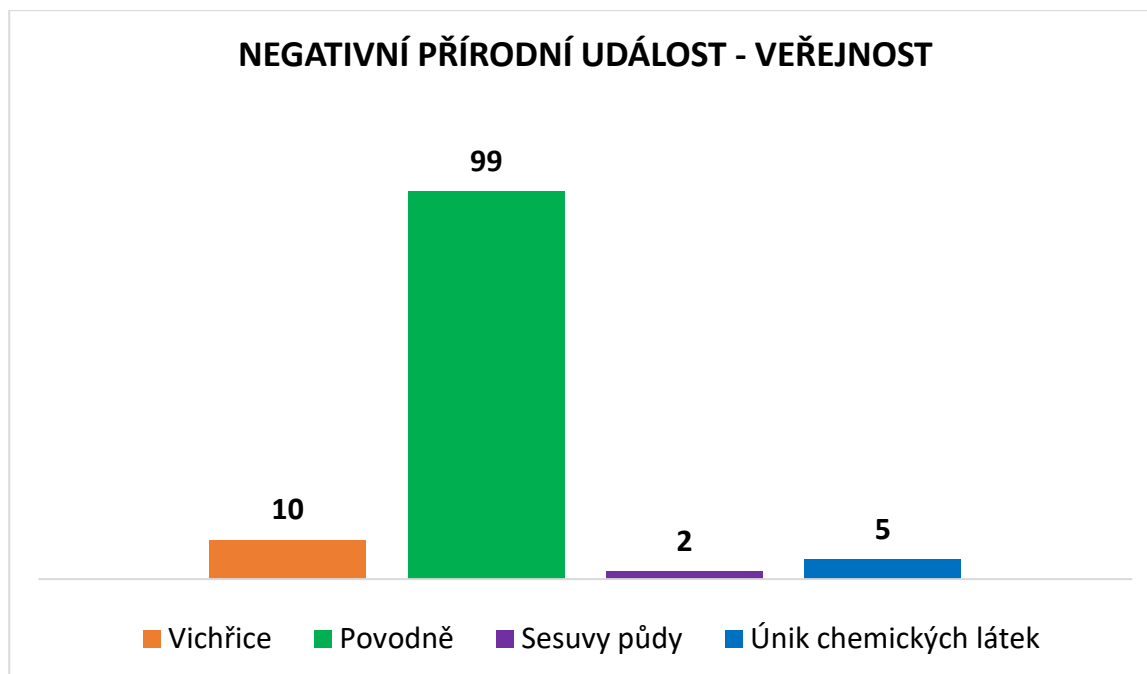
Otázka 9 je jedinou otevřenou otázkou v rámci dotazníku, respondenti byli požádáni o vypsání alespoň pěti předmětů, které by si vložili do evakuačního zavazadla, přičemž mohli tuto otázku obejít tak, že napíšou například tečku, nebo místo pěti předmětů jeden, což se stalo ve 27 případech, kdy není napsáno požadovaných pět předmětů. Většina dotazovaných napsala požadovaný počet a nejdůležitějším předmětem, který by si dali do evakuačního zavazadla, se staly v 81 případech doklady, jako druhou nejčastější položku zvolili respondenti vodu se 73 odpověďmi, třetím nejvíce vybraným předmětem jsou léky s počtem 61. Čtvrté a páté místo náleží shodně vybraným předmětům oblečení a jídlo, 55 odpovědí. Mobilní telefon se u veřejnosti nedostal mezi „top 5“ vybraných předmětů, vybrán byl celkem ve 38 případech a skončil jako 6. nejdůležitější, naopak v dotazníku u žáků se umístil na prvním místě.

10. Otázka – Víte, jaká negativní přírodní událost nejvíce postihla Ústecký kraj v posledních 25 letech (Způsobila největší škody a vyžádala si největší počet zasahujících)? (vyberte jednu správnou odpověď)

- a) Vichřice
- b) Povodně
- c) Sesuvy půdy
- d) Únik chemických látek

Správná odpověď je možnost za b) Povodně.

Graf 28: *Negativní přírodní událost – veřejnost*



Zdroj: *Vlastní zpracování*

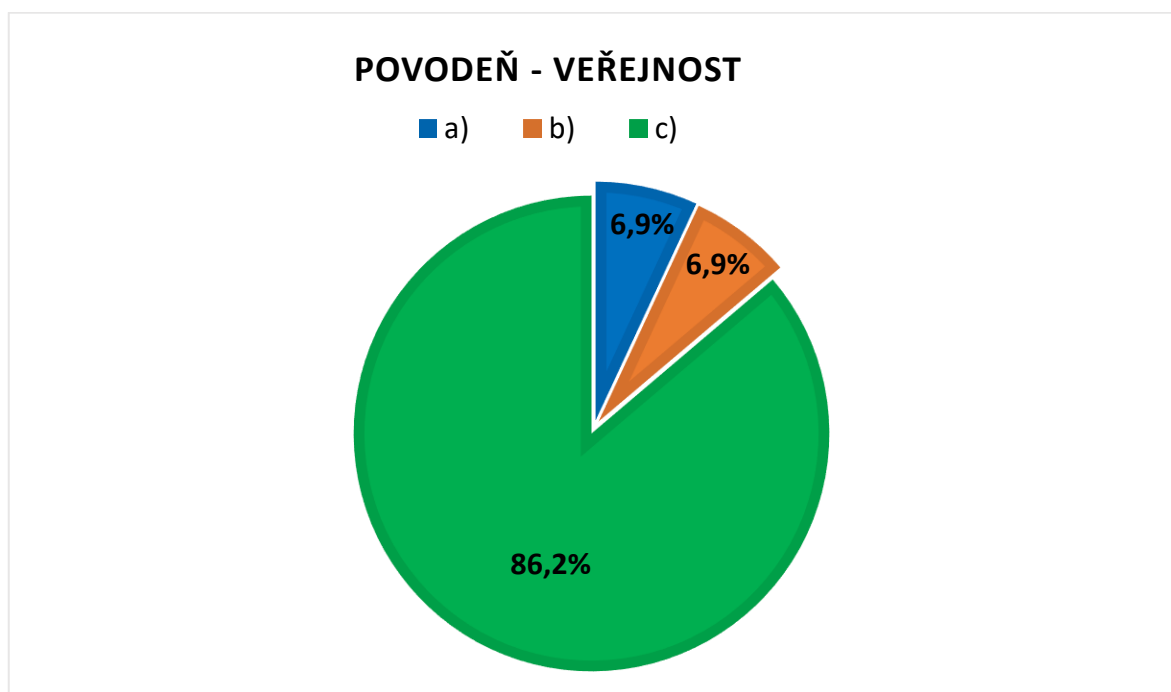
Jedná se o znalostní otázku, kde měli respondenti vybírat jednu správnou odpověď. Správnou odpověď povodně vybralo 99 ze 116 dotazovaných, což je úspěšnost 85,3 %. Nejlepšího výsledku dosáhli respondenti s vysokoškolským vzděláním a to 94,9 %. Druhá se umístila skupina s maturitou, 83,9 %, s velmi malým náskokem na třetí skupinu s výučním listem / bez maturity, 83,3 %. Nejhorší úspěšnost zaznamenali dotazovaní se základním vzděláním, konkrétně 68,8 %. Ženy v této otázce předčily muže o 0,3 % s výsledkem 85,5 % správných odpovědí.

11. Otázka – V jakém roce byly v Ústeckém kraji nejrozsáhlejší povodně? (vyberte jednu správnou odpověď)

- a) 2006
- b) 2000
- c) 2002

Správná odpověď je možnost za c) 2002.

Graf 29: Povodeň – veřejnost

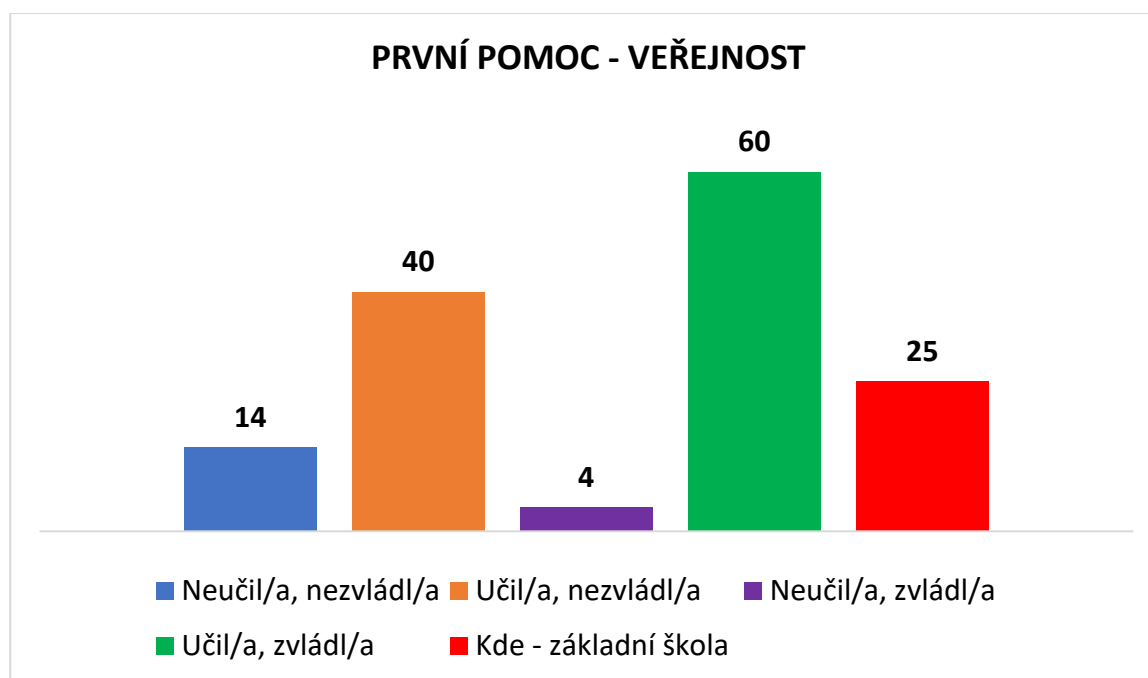


Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka 11 je poslední znalostní otázkou pro veřejnost, u které vybírali respondenti rok, kdy byly v Ústeckém kraji nejrozsáhlejší povodně. Správnou odpověď rok 2002 vybralo 100 dotazovaných ze 116, což představuje úspěšnost 86,2 %. Nejlépe se v této otázce vedlo skupině s výučním listem / bez maturity s úspěšností 90 %. S velmi malým rozdílem se na druhé místo v počtu správných odpovědí řadí respondenti s vysokoškolským vzděláním 89,7 %. Třetího nejlepšího výsledku dosáhli dotazovaní se základním vzděláním (87,5 %). Nejhorší výsledek zaznamenala skupina s maturitou a to 77,4 % správných odpovědí. Ženy, s výsledkem 87,1 %, byly v této otázce úspěšnější než muži, s výsledkem 85,2 %.

12. Otázka – Učil/a jste se někdy o první pomoci? Popřípadě myslíte si, že byste zvládl/a provést první pomoc? Pokud jste se někdy o první pomoci učil/a, napište prosím do posledního políčka kde.

Graf 30: První pomoc – veřejnost



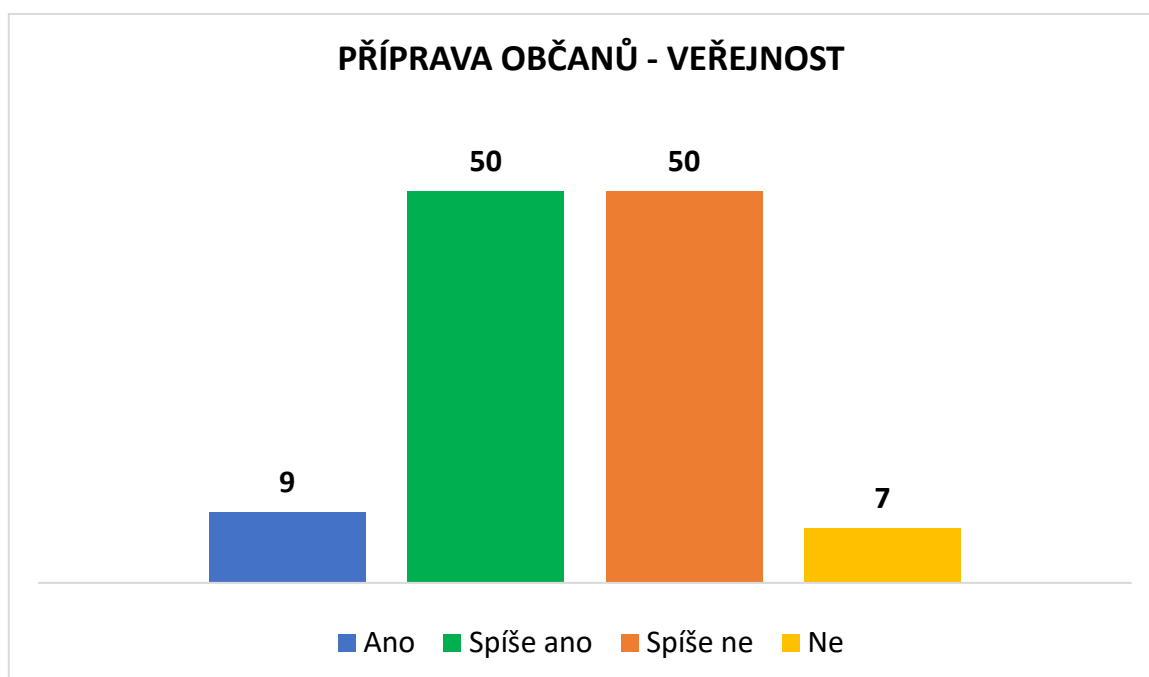
Zdroj: Vlastní zpracování

V 12. otázce byli respondenti dotazováni, zda se někdy učili o první pomoci a dokázali by ji provést. Nejvíce respondentů vybralo odpověď, že se o první pomoci učili a že by ji zvládli provést, konkrétně 60 respondentů ze 116, což představuje 51,7 %. Druhou největší skupinu představují respondenti, kteří se o první pomoci učili, ale nedokázali by ji provést, celkem jde o 40 respondentů, kteří tvoří 34,5 %. Třetí skupinou jsou osoby, které vybraly možnost, že se o první pomoci neučili a nedokázali by ji provést, jedná se o 14 respondentů, procentuálně 12,1 % ze všech respondentů. 45 dotazovaných napsalo odpověď, kde se o první pomoci učili, 25 z nich uvedlo „základní škola“, což je 55,6 % odpovědí. Druhou nejčastější odpovědí bylo „v zaměstnání“, konkrétně 15 odpovědí, což představuje 33,3 % odpovědí.

13. Otázka – Domníváte se, že jste se v průběhu života dozvěděl/a či naučil/a dostatečné množství informací o tomto tématu přípravy občanů na krizové situace (např. jak postupovat při vzniklém požáru či úniku chemických látek)? (vyberte jednu možnost)

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

Graf 31: Příprava občanů – veřejnost



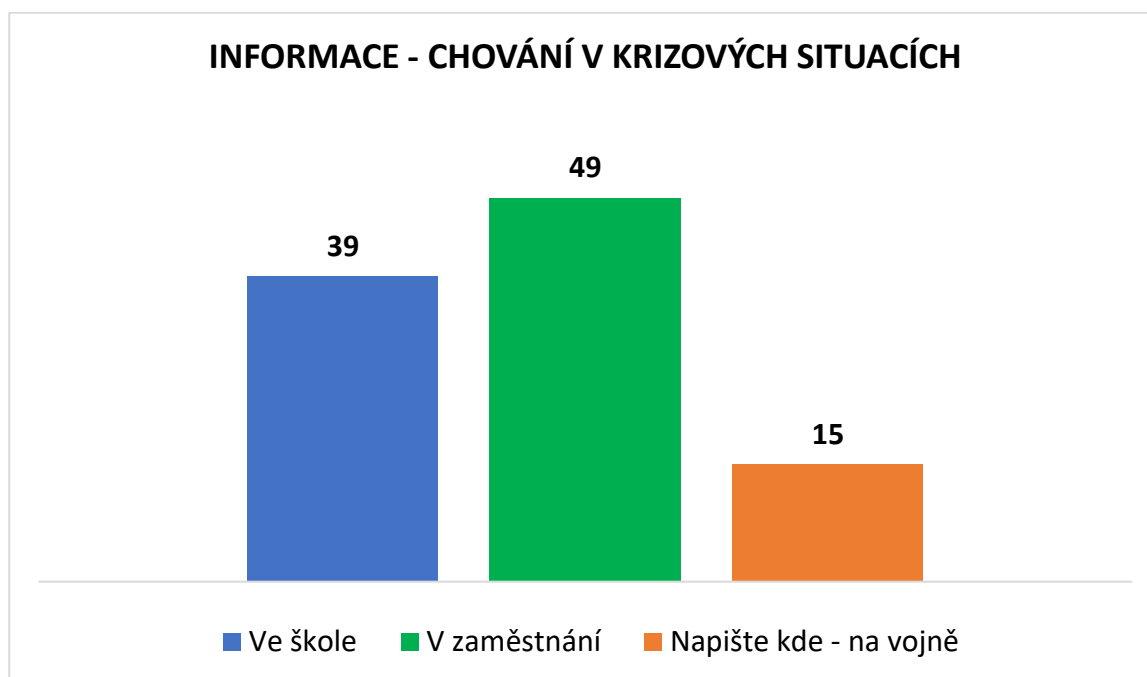
Zdroj: Vlastní zpracování

Ve 13. otázce odpovídali respondenti, zda si myslí, že se v průběhu života naučili a dozvěděli dostatečné množství informací o tématu přípravy občanů na krizové situace. Výsledky jsou velmi vyrovnané – dvě největší skupiny mají shodný počet zvolených odpovědí, 50 respondentů zvolilo spíše ano a 50 respondentů spíše ne. Každá z těchto skupin představuje 43,1 % ze všech respondentů. Zbývající procenta jsou rozdělena takto: 7,8 % respondentů se domnívá, že ano; zbylých 6 % respondentů se domnívá, že ne. Například 14 ze 37 vysokoškolsky vzdělaných respondentů se domnívá, že spíše ne a 3 vysokoškolsky vzdělaní respondenti označili, že ne, což představuje 43,6 % z celkového počtu vysokoškolsky vzdělaných osob, které se přiklání k odpovědi ne.

14. Otázka – Kde jste se nejvíce setkal/a s tím, že Vám někdo ukazoval či vysvětloval, jak se máte chovat v krizových situacích (např. během hrozícího či již nastalého požáru)? (vyberte jednu odpověď)

- a) Ve škole
- b) V zaměstnání
- c) Jiná – prosím napište kde

Graf 32: Informace – chování v krizových situacích



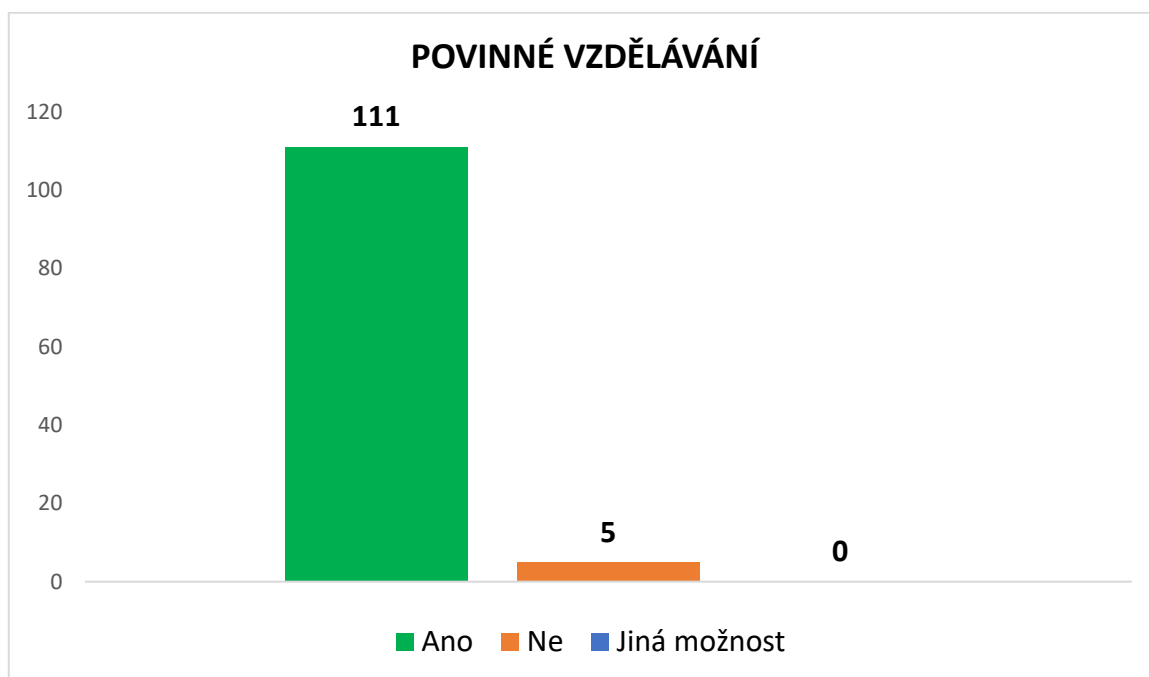
Zdroj: Vlastní zpracování

V této otázce měli respondenti vybrat, kde se nejvíce setkali s informacemi v rámci chování během krizových situací. Možnost za b) v zaměstnání vybralo 49 respondentů ze 116, to je 42,2 %. 39 respondentů vybralo možnost ve škole, jedná se o 33,6 %. Jinou možnost za c) zvolilo 28 respondentů, přičemž 9 napsalo nikde, což se rovná 7,8 % ze všech 116 dotazovaných. Největší zastoupení v odpovědi za c) má „vojna“, konkrétně ji vybralo 15 mužů, což je z celkového počtu respondentů 12,9 %.

15. Otázka – Myslíte si, že by žáci ve školách měli být povinně vzděláváni v této oblasti přípravy na krizové situace? (vyberte jednu odpověď)

- a) Ano.
- b) Ne.
- c) Myslím si, že existují důležitější oblasti, ve kterých nejsou vzděláváni a měli by být. (napište prosím příklad)

Graf 33: Povinné vzdělávání



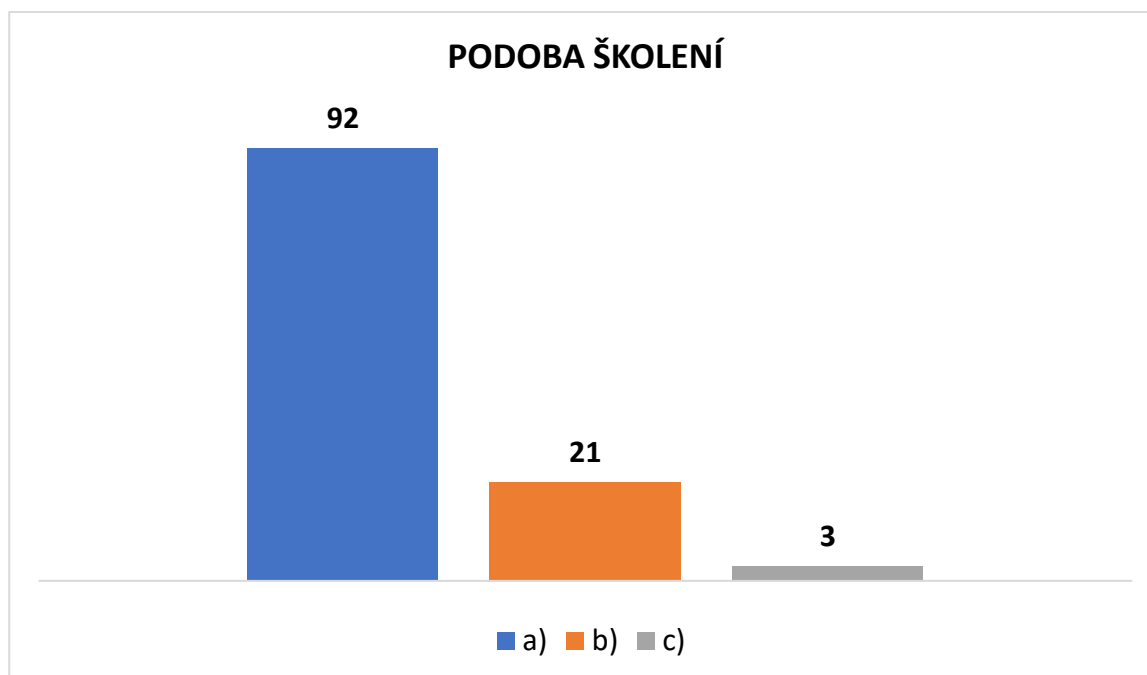
Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka 15 v podstatě nepotřebuje analýzu grafu. 111 respondentů ze 116 vybralo možnost, že by žáci měli být povinně vzděláváni na téma přípravy na krizové situace, což představuje 95,7 % ze všech odpovědí. Pouze 5 respondentů odpovědělo, že ne.

16. Otázka – Pokud byste měl/a být na toto téma přípravy na krizové situace školení, jak by takové školení mělo podle Vás ideálně probíhat? (vyberte jednu z možností)

- a) Praktické znázornění, jak mám postupovat, např. při evakuaci, při hašení či při úniku chemických látek. Například formou cvičení s hasiči.
- b) Myslím si, že by stačilo znázornění např. v učebnici či v různých brožurách a příručkách. Například výklad od učitele.
- c) Jiná možnost – prosím napište

Graf 34: Podoba školení



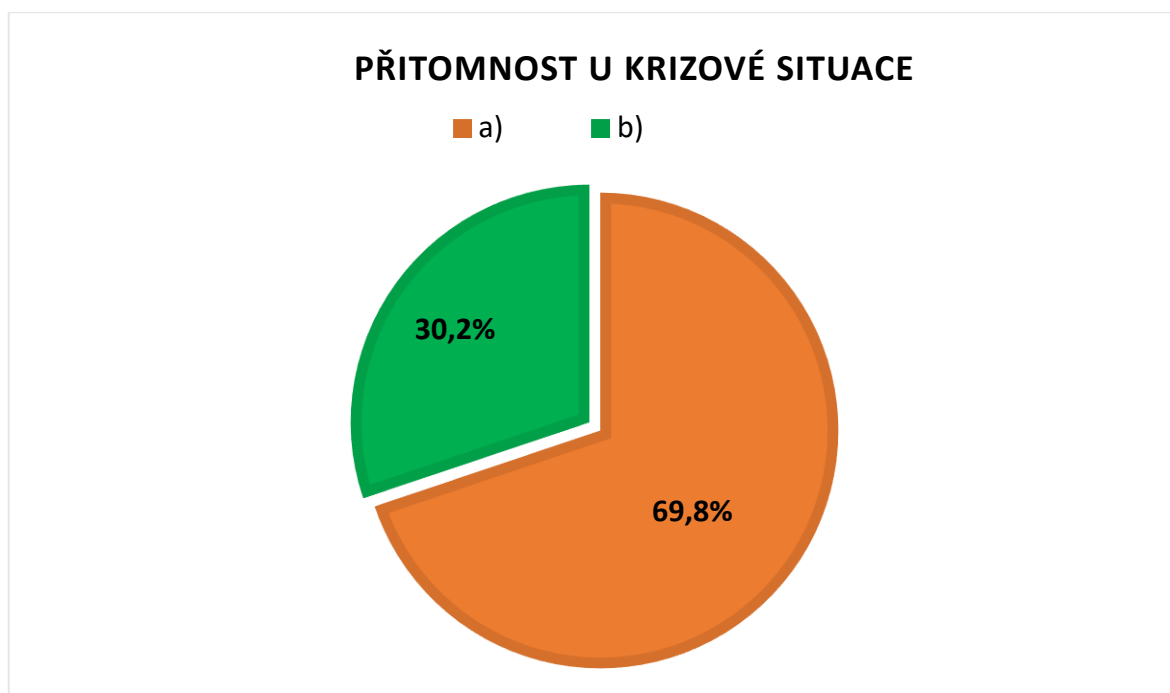
Zdroj: Vlastní zpracování

V této otázce vybralo 92 respondentů ze 116 možnost za a), školení by byli rádi pomocí praktické ukázky, celkově tuto odpověď zvolilo 79,3 % dotázaných. Školení za pomoci znázornění v učebnici – výkladu od učitele, by zvolilo 21 respondentů, což je 18,1 % všech dotázaných. Možnost za c) vybraly pouze tři osoby a jejich odpověď byly, že by toto školení mělo probíhat kombinovanou formou prvních dvou odpovědí.

17. Otázka – Byl/a jste někdy přítomen/přítomna u některé krizové situace? (povodeň, požár, tornádo, únik chemických látek, rozsáhlá havárie apod.)

- a) Ne.
- b) Ano (napište prosím u jaké situace)

Graf 35: Přítomnost u krizové situace



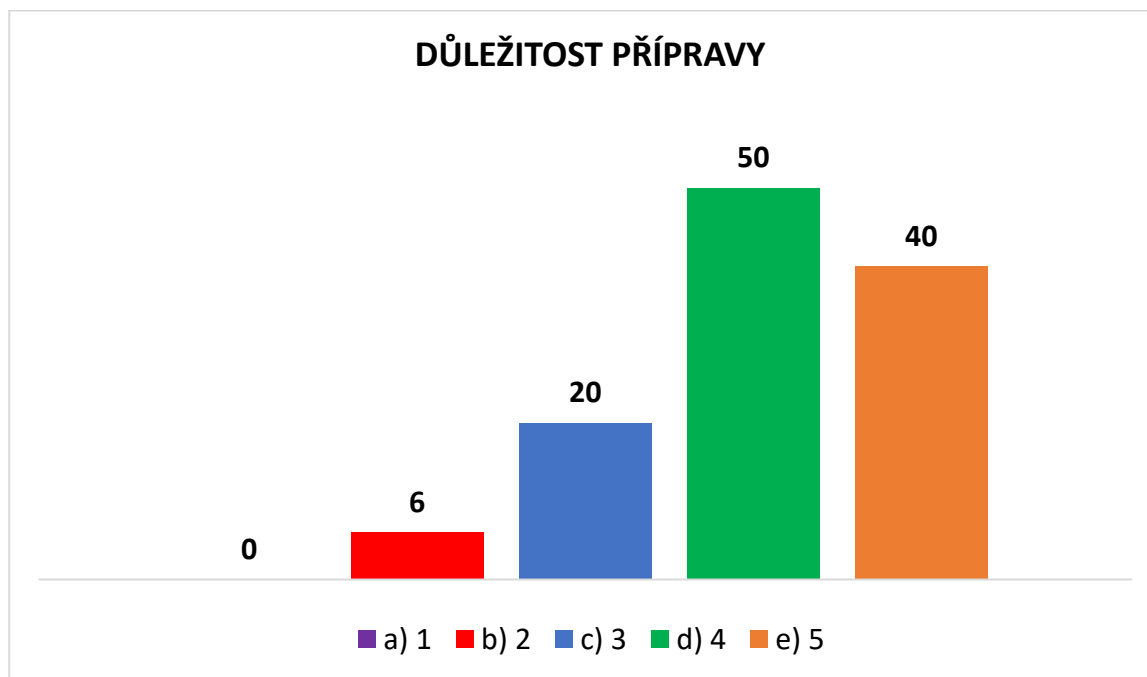
Zdroj: Vlastní zpracování

V této otázce vybralo 81 ze 116 respondentů, že nikdy nebyli přítomni u některé krizové situace, což činí 69,8 %. 35 dotazovaných bylo u krizové situace, což je 30,2 % z celkového počtu respondentů. Nejčastější odpovědí u možnosti za b) je „povodeň“ s počtem 16, to znamená, že ze 116 dotazovaných bylo 13,8 % přítomno u povodní. Jedenáct osob bylo přítomno u požáru (9,5 %). Šest osob bylo přítomno u úniku chemických látek, jedná se o 5,2 % ze všech dotazovaných.

18. Otázka – Jak důležitá je podle Vás příprava občanů na krizové situace v rámci České republiky (není tím myšleno Policie ČR, Hasiči apod., tyto složky podléhají speciální přípravě)? Jak moc si myslíte, že je důležité, aby každý občan znal např. základní postupy při evakuaci? (vyberte jednu odpověď, přičemž 5 znamená největší důležitost a 1 nejmenší důležitost)

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

Graf 36: Důležitost přípravy



Zdroj: Vlastní zpracování

Celkem 40 respondentů vybralo možnost, že považují přípravu občanů na krizové situace za velmi důležitou, to je 34,5 % ze všech dotazovaných. Největší počet respondentů vybral možnost za z d) – 4, což znamená, že je pro ně příprava občanů důležitá, tento počet představuje 43,1 % odpovědí. 20 respondentů vybralo možnost za c) – 3, čímž by se dalo vyjádřit, že si nejsou jistí v důležitosti a vybrali průměr, tedy ani nedůležité, ani důležité. Nejmenší počet dotazovaných vybral odpověď za b), celkem 6, což představuje

5,2 % respondentů, kteří dávají přípravě malou důležitost. Možnost za a) ne zvolil ani jeden dotazovaný.

19. Otázka – Jste muž nebo žena?

- a) Žena
- b) Muž

Na tuto otázku odpovědělo 116 respondentů, z nichž je 62 žen a 54 mužů.

20. Otázka – Kolik je vám let?

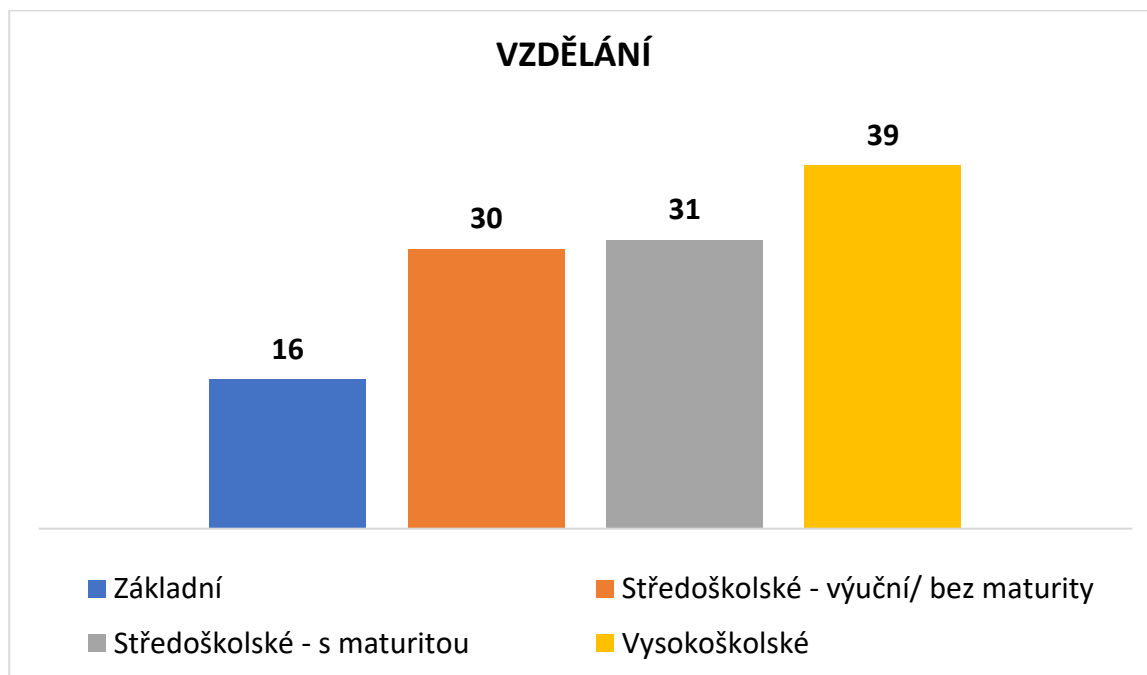
- a) 16–26
- b) 27–40
- c) 41–54
- d) 55–66
- e) 67 a více

Na tuto otázku odpovědělo 116 respondentů, z nichž 12 bylo ve věku 16–26. Skupinu 27–40 vybralo 37 respondentů. Možnost 41–54 označilo 25 respondentů. Věkové rozmezí 55–66 vybralo 24 dotázaných a poslední věkovou hranici 67 a více označilo 18 osob.

21. Otázka – Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) Základní vzdělání
- b) Středoškolské – výuční/bez maturity
- c) Středoškolské – s maturitou
- d) Vysokoškolské

Graf 37: *Vzdělání*



Zdroj: *Vlastní zpracování*

Dotazník vyplnilo 33,6 % vysokoškolsky vzdělaných respondentů, 25,9 % respondentů s maturitou, 26,7 % s výučním listem / bez maturity a 13,8 % se základním vzděláním.

Vyhodnocení stanovených výzkumných otázek a pracovních hypotéz

První výzkumná otázka je: **Většina žáků (více jak 75 %) by se ve škole o tématu přípravy občanů na krizové situace ráda dozvěděla více a větší zájem o toto téma mají muži.** Vzhledem k výsledkům dotazníkového šetření se tato výzkumná otázka (tedy předpoklad) nepotvrdila, jelikož ze 102 žáků odpovědělo 61, že je toto téma tolik nezajímá, to představuje 59,8 % dotazovaných. Rádo by se dozvědělo více pouze 40,2 %, přičemž mužů, kteří by se rádi dozvěděli více, je 29,5 % a žen, které by se rády dozvěděly více, je 48,3 %. Tudiž ženy na vybrané základní škole mají o toto téma výrazně větší zájem než muži.

Druhou výzkumnou otázku představuje tato: **Více jak 50 % respondentů ze skupiny veřejnosti se bude domnívat, že se v průběhu života nenaučili dostatečné množství informací o tomto tématu přípravy občanů (např. jak postupovat při vzniklém požáru či úniku chemických látek).** Vzhledem k výsledkům dotazníkového šetření veřejnosti se

tato výzkumná otázka (předpoklad) nepotvrdila, ale jen o desetiny procent, jelikož 50,9 % respondentů se domnívá že se naučili dostatečné množství informací a 49,1 % se domnívá, že se nenaučili dostatečné množství informací. Výzkumná otázka se tedy nepotvrdila, ale stále 49,1 % respondentů představuje velmi výrazné zastoupení.

Pracovní hypotéza 1:

H_0 = neexistuje statisticky významný rozdíl v úspěšnosti mezi žáky 7., 8. a 9. tříd v odpovědích na 9 znalostních otázek.

H_1 = existuje statisticky významný rozdíl v úspěšnosti mezi žáky 7., 8. a 9. tříd v odpovědích na 9 znalostních otázek.

Tato pracovní hypotéza byla vyhodnocena na základě získaných dat z dotazníkového šetření na základní škole a za pomoci programu MS Excel, ve kterém se v tomto případě uplatnil vzorec (6) uvedený v metodice Kruskal – Wallis test, hladina významnosti byla stanovena na 0,05. Výsledné číslo p vyšlo: $p = 0,8517$. To znamená, že není dostatek důkazů pro zamítnutí nulové hypotézy a nulová hypotéza se přijímá, jelikož hodnota p je větší než stanovená hladina významnosti. Výsledkem je H_0 = neexistuje statisticky významný rozdíl v úspěšnosti mezi žáky 7., 8. a 9. tříd v odpovědích na 9 znalostních otázek.

Pracovní hypotéza 2:

H_0 = neexistuje statisticky významný rozdíl ve znalostech mezi jednotlivými skupinami podle vzdělání v odpovědích na 9 znalostních otázek.

H_1 = existuje statisticky významný rozdíl ve znalostech mezi jednotlivými skupinami podle vzdělání v odpovědích na 9 znalostních otázek.

Tato pracovní hypotéza byla vyhodnocena na základě získaných dat z dotazníkového šetření pro veřejnost a za pomoci programu MS Excel, ve kterém se v tomto případě uplatnil vzorec (6) uvedený v metodice Kruskal – Wallis test, hladina významnosti byla stanovena na 0,05. Výsledné číslo p vyšlo: $p = 0,0168$. To znamená, že je dostatek důkazů pro to, aby byla zamítnuta nulová hypotéza H_0 a tedy se potvrzuje alternativní hypotéza H_1 , jelikož hodnota p vyšla menší než hladina významnosti. Výsledkem je potvrzení H_1 = existuje

statisticky významný rozdíl ve znalostech mezi jednotlivými skupinami podle vzdělání v odpovědích na 9 znalostních otázek, přičemž z výsledků dotazníků je patrné, že čím větší dosažené vzdělání, tím větší byly znalosti respondentů.

Pracovní hypotéza 3:

H_0 = neexistuje statisticky významný rozdíl v počtu úspěšných odpovědí mezi žáky a veřejností na 9 znalostních otázek.

H_1 = existuje statisticky významný rozdíl v počtu úspěšných odpovědí mezi žáky a veřejností na 9 znalostních otázek.

Tato pracovní hypotéza byla vyhodnocena na základě získaných dat z obou dotazníkových šetření a za pomoci programu MS Excel, ve kterém se v tomto případě uplatnil vzorec (5) uvedený v metodice práce tzv. Welchův T-test, hladina významnosti byla stanovena na 0,05. Výsledné číslo p vyšlo: $p = 0,0012$. To znamená, že je dostatek důkazů pro to, aby byla zamítnuta nulová hypotéza H_0 a potvrzena alternativní hypotéza H_1 , jelikož výsledné číslo p je výrazně menší než hladina významnosti. Výsledkem je potvrzení H_1 = existuje statisticky významný rozdíl v počtu úspěšných odpovědí mezi žáky a veřejností na 9 znalostních otázek, Při vypočítání úspěšnosti jednotlivých otázek v programu MS Excel mezi veřejností a žáky vzejde jednotlivá celková úspěšnost těchto dvou skupin, přičemž veřejnost má úspěšnost 84,1 % a žáci 61,3 %. Rozdíl je více jak 20 % a je patrný na první pohled, který potvrzuje zmíněný statistický výpočet.

Pracovní hypotéza 4:

H_0 = neexistuje statisticky významný rozdíl v úspěšnosti odpovědí na 9 znalostních otázek mezi muži a ženami.

H_1 = existuje statisticky významný rozdíl v úspěšnosti odpovědí na 9 znalostních otázek mezi muži a ženami.

Tato pracovní hypotéza byla vyhodnocena na základě získaných dat z obou dotazníkových šetření a za pomoci programu MS Excel, ve kterém se v tomto případě uplatnil vzorec (1) uvedený v metodice, práce tzv. dvouvýběrový T-test s rovností rozptylu, hladina významnosti byla stanovena na 0,05. Výsledné číslo p vyšlo: $p = 0,8276$. To znamená, že není dostatek důkazů pro zamítnutí nulové hypotézy H_0 a přijmutí alternativní

hypotézy H_1 , jelikož výsledné číslo p je výrazně větší než hladina významnosti. Výsledkem je potvrzení H_0 = neexistuje statisticky významný rozdíl v úspěšnosti odpovědí na 9 znalostních otázek mezi muži a ženami. Na základě prostudované literatury k tomuto tématu byl předpoklad, že muži budou mít lepší znalosti než ženy, a to z několika důvodů, neboť starší ročníky mužů měly povinnou vojenskou službu, mladší muži chtějí být často hasičem nebo policistou, a tak mají k této oblasti častěji bližší vztah než ženy. Výsledky dotazníkových šetření však ukázaly, že ženy měly lepší znalosti v dotazníku pro veřejnost i v dotazníku pro žáky základní školy, avšak rozdíly nebyly tak velké, aby byly statisticky potvrzeny zmíněným výpočtem.

5.2 Kvalitativní šetření

Rozhovory s vybranými aktéry veřejné správy

Kvalitativní zkoumání neboli rozhovory s aktéry veřejné správy probíhaly formou polostrukturovaných rozhovorů, přičemž otázky pro jednotlivé respondenty vycházely z literatury prostudované k vypracování teoretické části. Otázky byly předem stanovené s tím, že byla možnost následující otázku upravit či změnit na základě předešlé odpovědi. Rozhovory nebyly na žádost respondentů nahrávány a jednotlivé odpovědi byly zaznamenávány v bodech do poznámkového bloku. Otázky pro učitele základní školy vycházely z části z kvantitativního šetření pro základní školy, jelikož učitelé mohli poskytnout odpovědi na otázky vyplývající z tohoto zkoumání a pro celou práci je to přínosem. Celý přepis jednotlivých rozhovorů je uveden v přílohách.

První rozhovor (Příloha 1) probíhal s komisařem Hasičského záchranného sboru Ústeckého kraje a skládal se z 9 otázek. Komisař působí u HZS přes 20 let a má tedy bohaté zkušenosti s krizovými stavy, s krizovou legislativou a s jejím vývojem. Nejvíce vzpomíná na povodně v roce 1997, které byly na Moravě a poukázaly na nepřípravenost a neorganizovanost jednotlivých složek IZS a státu pro vypořádání se s tímto krizovým stavem. Respondent potvrzuje skutečnost, že povodně v roce 2002 byly z pohledu řízení a organizace jednotlivých činností zvládnuty daleko efektivněji než ty v roce 1997. Hlavní důvody, proč byly povodně v roce 2002 zvládnuty organizačně lépe, jsou dle respondenta nové krizové zákony z roku 2000, které jsou přímou reakcí na povodně v roce 1997, respondent uvádí, že nejlepší příprava je zkušenost, v tomto případě se projevila zkušenost s povodněmi v roce 1997 a do roku 2002 byly provedeny nápravné akce, aby se již neopakovala neorganizovanost a nedostatečná informovanost. Respondent uvádí, že současná krizová legislativa je nastavena správně. Na otázku, kde se komisař učil o přípravě na krizové situace (mimo zaměstnání), uvedl, že ve škole v předmětu branná výchova. Brannou výchovu považuje s ohledem do minulosti za dobrý předmět, kde se děti naučily základní informace o problematice přípravy na krizové situace a jak zacházet s různými předměty, např. masky či obvazy, ale také uvádí, že branná výchova byla značně politicky idealizovaná, což je v dnešní době nemyslitelné, avšak rozhodně by doporučil školám vyučovat tu část z branné výchovy, která měla za účel informovat žáky o krizových situacích a připravit je na jejich řešení.

Komisař HZS Ústeckého kraje uvádí, že Hasičský záchranný sbor vytvořil pro základní školy výukové materiály v této oblasti pod projektem zvaným Hasiči pro školy, projekt je realizován od roku 2018 a je určen pro druhý stupeň základních škol, pro každou třídu jsou vytvořeny okruhy témat. Respondent uvádí, že nemá zpětnou vazbu od škol, jak hojně tyto materiály využívají k výuce. Na otázku, jaký vliv má příprava občanů na rozvoj regionu, komisař uvedl, že se zvýší povědomí občanů, např. žáků ve školách, o krizových situacích a jak jim předcházet, což může mít pozitivní vliv na rostoucí bezpečnost v kraji a větší připravenost na jednotlivé krizové stavy.

Druhý rozhovor (Příloha 2) probíhal s učitelkou ze základní školy a skládal se z deseti otázek. Dotazovaná učitelka vyučuje na základní škole již šestým rokem a z krizových stavů nejvíce vzpomíná na koronavirus v roce 2020, který ovlivnil přímo činnosti v rámci její práce a nejen to. Na otázku, zda vyučuje předmět, kde by bylo obsaženo téma přípravy občanů na krizové situace, odpověděla, že nikoliv. Důvodem je fakt, že tato tematika je dle respondentky vyjmuta z témat rámcového vzdělávacího programu a není tak zahrnuta v žádném předmětu na základní škole. Dotazovaná učitelka uvádí, že vyučuje předmět nazvaný výchova k občanství a v tomto předmětu se žáci mohou setkat s tématem přípravy občanů jen v rámci aktualit, které se probírají vždy na začátku hodiny, to znamená, že pokud jsou v ČR nebo ve světě rozsáhlé povodně, tak si o tom řeknou s žáky pár vět, a to je vše.

Respondentka se nikdy nesešla s výukou této problematiky v průběhu jejího života, maximálně v podobě návštěvy zdravotnické záchranné služby ve škole a přednášky, kterou poskytli její zástupci na téma první pomoci. Učitelka nebyla vzdělávána v této oblasti ani v pozici vyučující na základní škole, což ji samotnou omezuje ve výkladu žákům na toto téma, jelikož nemá dostatečné znalosti. Respondentka dále uvádí, že téma přípravy občanů na krizové stavy by se dalo zahrnout do předmětu výuky k občanství, kde by pro toto mohl být prostor. Učitelka potvrzuje, že do školy občas zavítají členové IZS a přednáší žákům o různých tématech v oblasti přípravy na krizové situace, každopádně dle dotazované je těchto akcí velmi málo a není to nic, co by bylo běžné či pravidelné. Projekt Hasiči pro školy učitelka nezná a na otázku, jaký má příprava občanů vliv na rozvoj regionu, odpověděla, že z jejího pohledu vyučující velký, jelikož pokud se žáci mohou v předmětu výuky k občanství naučit chování v konfliktních situacích, tak stejně by se mohli naučit chování v krizových situacích a výsledkem by byla lepší připravenost na jednotlivé krizové situace, kterou by žáci přenesli do života a svými znalostmi by byli prospěšní ke zvládnutí a pomoci ostatním

v těchto situacích, ve výsledku to činí region připravenějším na vypořádání se s krizovými situacemi.

Třetí rozhovor (Příloha 3) je rozhovor s dalším učitelem ze základní školy. Položené otázky jsou stejné jako pro prvního učitele a je jich rovněž deset. Druhý učitel vyučuje na základní škole již devátým rokem a jako krizový stav, který si nejvíc pamatuje, zvolil povodně z roku 2002 a tornádo na Moravě z roku 2021. Stejně, jako předešlý respondent, i druhý učitel vyučuje předmět výuka k občanství a potvrzuje, že téma přípravy občanů na krizové situace v něm není zahrnuto, jen v rámci aktualit, kde se spoléhá na vlastní iniciativu učitele v předávání informací žákům v této problematice, přičemž je na samotném učiteli, kolik informací žákům řekne, pokud nebude chtít, nemusí předat žádnou, není to povinné. V otázce, zda byl někdy v průběhu svého školního života vzděláván v oblasti přípravy občanů na krizové stavy, odpověděl respondent, že již za něj byla situace podobná jako dnes, což znamená, že tomuto tématu nebyla věnována větší pozornost ve školách a neučil se to. Za nejlepší přípravu žáků považuje praktické ukázky a zmiňuje hasičské cvičení ve škole v rámci akce „pálení čarodějnic“, kdy zástupci HZS přijeli do školy hasičským vozem, hasili oheň a posléze ukazovali žákům, jak postupují a nechali je, ať si dané kroky vyzkouší.

Druhý dotazovaný učitel by toto téma také zahrnul do témat předmětu výchovy k občanství, ale podotýká, že by bylo zajímavé to i rozprostřít do více předmětů, jako např. ochrana proti škodlivým látkám v chemii, povodně v zeměpisu apod. O projektu Hasiči pro školy slyšel poprvé v realizovaném rozhovoru. Na otázku, jaký vliv má příprava občanů na krizové situace na rozvoj regionu, odpověděl, že pokud bude příprava systematická a dobře uchycena, například v předmětech na základní škole, tak má vysoký potenciál se pozitivně podílet na zlepšování celkové připravenosti regionu v této oblasti, jako příklad uvádí nácvik teroristického útoku ve škole a následovně lepší řešení této situace v případě, že nastane doopravdy, a to nejen v prostorách školy.

Čtvrtý rozhovor (Příloha 4) představuje rozhovor s vedoucím oddělení krizového řízení Ústeckého kraje, který pracuje na tomto oddělení šestým rokem. Jako krizový stav, který si pamatuje nejvíce, zvolil povodně z roku 2002, jelikož od mala vyrůstal v Ústí nad Labem, a tak tyto povodně zažil. Na otázku, s kým spolupracuje oddělení krizového řízení nejvíce, odpověděl, že s jednotkami IZS, konkrétně s HZS. Tuto spolupráci si dotazovaný pochvaluje a není nic, co by vytkl. Uvádí, že tato spolupráce je povinná, a tak je v zájmu

obou zúčastněných stran kvalitně spolupracovat k vyřešení daných úkolů. Oddělení krizového řízení se podílí na přípravě občanů, zejména na přípravě směrem k jednotlivým orgánům samosprávy (například starostové obcí či hejtman kraje). Na otázku, jaká je spolupráce se starosty jednotlivých obcí s rozšířenou působností, odpověděl vedoucí oddělení tak, že tato spolupráce je ze strany starostů dobrovolná a nemají ji nikde zakotvenou jako povinnou, což se projevuje v nízké účasti na školeních, jež realizují oddělení krizového řízení kraje a HZS kraje. V otázce, jak by vedoucí oddělení ohodnotil připravenost jednotlivých orgánů obcí s rozšířenou působností, se ukázalo, že připravenost závisí na proaktivitě a zájmu o toto téma a v rámci Ústeckého kraje jsou velké rozdíly mezi kvalitou připravenosti jednotlivých orgánů krizového řízení obcí s rozšířenou působností. Dle dotazovaného by se dala současná situace zlepšit lepší kooperací mezi jednotlivými orgány samosprávy, především mezi odděleními krizového řízení mezi sebou a větší participací starostů na školeních a zájmu o tuto problematiku, jelikož starostové obcí s rozšířenou působností mají v krizovém řízení důležité postavení.

Jako poslední bod pro zlepšení situace uvádí udržení bdělosti na tomto příkladu z Ústí nad Labem: *„Za další by to bylo rozhodně, aby se udržela bdělost, jelikož nedávno nás tu v Ústí dala do pozoru zvýšená hladina Labe a s tím spojená vybudovaná protipovodňová vana, která nefungovala, tak jak by měla. Později se zjistilo, že klapka, která měla zajišťovat naplnění vany vodou byla plná usazeného sedimentu, a i kusem oblečení, nikdo to za poslední roky nekontroloval.“*

V poslední otázce – jaký má vliv příprava občanů na krizové stavy na rozvoj v regionu, odpověděl respondent, že příprava má vliv na ráz krajiny, např. v podobě protipovodňových stěn, zátarasů, instalací kamer, přičemž to nemusí působit pro občany pěkně v prostředí, ale zvyšuje to celkovou připravenost a bezpečnost daného prostředí a podobně to je i s přípravou občanů, nemusí se to líbit občanům, nemusí je to bavit, ale v konečném výsledku to zvyšuje celkovou připravenost regionu na budoucí krizové stavy.

Poslední, pátý rozhovor (Příloha 5) proběhl s bývalým primátorem Teplic pohybujícím se v prostředí veřejné správy od konce 90. let 20. století. Za největší krizovou situaci vybral hrozbu úniku čpavku ze zimního stadionu v době jeho primátorství v Teplicích, přičemž vyzdvihuje efektivní vypořádání se s touto situací ze strany HZS. Za nejdůležitější činnosti primátora v oblasti krizového řízení považuje zřízení a vedení bezpečnostní rady obce,

zřízení a vedení krizového štábu obce a schvalování krizového plánu obce. Na otázky v podobě znalosti kompetencí primátora v průběhu krizových situací či stavů odpověděl bývalý primátor kladně a ukázal dobrou znalost v tomto oboru. Dotazovaný byl školen v období své funkce primátora na téma přípravy občanů na krizové stavy, školitelem byl zástupce HZS Ústeckého kraje, přičemž si vzpomíná, že účast na školení nebyla velká, což ale přisuzuje také velkému záprahu starostů obcí s ORP a jejich rozsáhlé agendě. Školení považuje zpětně za velmi prospěšné, jelikož zhruba rok po tomto školení se v ČR vyhlásil nouzový stav kvůli koronaviru a tehdejší primátor tak mohl uplatnit své získané znalosti. Respondent zná tzv. příručku pro starosty.

Dotazovaný uvádí, že příprava občanů by dle něho měla být systematická, ale nemělo by jí být příliš, jelikož by to mohlo v občanech vyvolat pocit strachu, že se blíží krizová situace. Za ideální zmiňuje přípravu v zaměstnání a přípravu ve školách, kde by příprava měla probíhat zábavnou formou a mohla by být napojena například na tzv. „dětské dny“ a jejich programy. V otázce, jaký má příprava občanů vliv na rozvoj regionu, odpověděl bývalý primátor tak, že příprava zvýší povědomí občanů o krizových situacích a jednotlivých postupech a občané budou lépe předcházet těmto krizovým situacím či v případě, že nastanou, je lépe zvládnou překonat pomocí naučených znalostí. Dalším aspektem přípravy jsou dle respondenta zásahy do přírody, jako příklad uvádí vojenský prostor v Doupovských horách, kde nemohou být např. vystavěny firmy, hotely apod., což může mít negativní vliv na potenciální příjmy státu, ale zase pozitivní vliv na připravenost armády v případě potřeby obrany státu.

Nejdůležitějším zjištěním z rozhovorů je, že se všichni respondenti shodli v potřebě, aby příprava občanů byla povinná a řádně právně uchopena, na což navazují odpovědi dotazovaných na otázku vlivu přípravy na rozvoj regionu, kde opět shodně uvedli, že příprava občanů má pozitivní vliv na rozvoj regionu v několika aspektech. Hlavním je zvyšování bezpečnosti regionu a snižování zranitelnosti občanů. Z hlediska aktérů veřejné správy lze tedy uvést, že vnímají nedostatky v současné přípravě občanů, které jsou způsobeny právními mezerami či neobsažením v tématech pro výuku, ale zároveň zdůrazňují, že prostor či podpůrné materiály pro vzdělávání již existují, jen nejsou patřičně využity v důsledku zanedbaného přístupu k přípravě občanů na krizové stavy.

6 Výsledky a diskuse

Závěrečnou součástí kvantitativního a kvalitativního zkoumání je shrnutí získaných hodnot a jejich provázání mezi sebou a s odbornou literaturou vztahující se k tomuto tématu.

Výsledky kvantitativního šetření byly vázány na čtyři pracovní hypotézy a dvě výzkumné otázky, jež jsou vyhodnoceny na konci kapitoly 5.2. První výzkumná otázka pracovala s předpokladem, že více jak 75 % žáků základní školy by se rádo ve škole dozvědělo více o tématu přípravy občanů na krizové stavy, přičemž výsledek tento předpoklad nenaplnil, jelikož pouze 40 % dotazovaných žáků by se rádo dozvědělo v rámci tohoto tématu více informací. Tento výsledek lze srovnat s výzkumem z roku 2014, který provedla Hřivnová a ve své publikaci jej zmiňuje Jitka Slaná Reissmannová (Reissmannová 2021, s. 109–130). V tomto výzkumu byli dotazováni žáci 9. tříd a měli zaškrtnout jejich oblíbená a preferovaná témata v rámci předmětu výchova ke zdraví. Z deseti různých témat se příprava na mimořádné události umístila na sedmém místě, což je porovnatelné s výsledkem výzkumné otázky této práce, kde by se 40 % žáků rádo dozvědělo více. Výsledek této výzkumné otázky s podporou odborné literatury poukazuje na fakt, že žáci nemají toto téma mezi oblíbenými a raději by se ve škole věnovali jiným okruhům.

Další výzkumná otázka byla vázána na výsledky kvantitativního šetření pro veřejnost, kde byli dotazováni tázáni, zda se domnívají, že se během života naučili dostatečné množství informací o tomto tématu přípravy občanů na krizové stavy. Předpokladem bylo, že se více než 50 % respondentů bude domnívat, že se nenaučili dostatečné množství informací, přičemž výsledek je velmi blízký tomuto předpokladu, jelikož 49,1 % dotazovaných se domnívá, že se nenaučili během života dostatek informací. Velkou roli v odpovědích jednotlivých respondentů hrál věk, neboť starší ročníky, které měly ve škole předmět brannou výchovu, a starší muži, kteří absolvovali povinnou vojenskou službu, uváděli, že se v průběhu života dozvěděli a naučili dostatečné množství informací. Lze tedy předpokládat, že v průběhu dalších let se toto výsledné procento bude zvyšovat, protože předmět branná výchova již neexistuje, stejně jako povinná vojenská služba, přičemž jednotlivá témata přípravy občanů na krizové stavy, které byly obsaženy v předmětu branné výchovy, nejsou v současnosti dle získaných informací z kvalitativního zkoumání obsaženy v žádném předmětu, který se nyní vyučuje na základních školách.

Ze získaných dat z dotazníkového šetření pro žáky základní školy byla statisticky vypočítána a potvrzena hypotéza, že neexistuje statisticky významný rozdíl v úspěšnosti mezi žáky 7., 8. a 9. tříd v odpovědích na znalostní otázky. Výsledky žáků byly velmi vyrovnané a celková úspěšnost dosáhla 61,3 %, přičemž například žáci 8. tříd zaznamenali lepší celkový výsledek než žáci 9. tříd, což poukazuje na absenci výuky v této oblasti, jelikož znalosti žáků se nezvyšují s postupem do vyššího ročníku. Absenci výuky přípravy na krizové stavy na základní škole opět potvrdili dva učitelé, kteří byli v kvalitativním šetření této práce dotazováni, zda jsou žáci vzděláváni v rámci tohoto tématu. V roce 2021 byla vydána Ministerstvem vnitra ČR nejnovější koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030, tato koncepce zmiňuje, že jedním ze základních stavebních kamenů přípravy občanů na mimořádné události je pravidelné vzdělávání žáků a studentů v rámci standardního vzdělávacího procesu. Tato příprava však není dle získaných dat z dotazníku a z polostrukturovaných rozhovorů v současnosti obsažena v předmětech, jež se vyučují na základní škole.

Příprava žáků na krizové stavy v rámci předmětů vyučovaných na základní škole by měla být prováděna učiteli, kteří jsou anebo byli na toto téma školeni. Výsledky zkoumání této práce nicméně poukazují také na absenci školení či výuky učitelů nebo budoucích učitelů na téma přípravy občanů na krizové stavy v průběhu jejich studií na pedagogických fakultách či již při výkonu práce na základní škole, což potvrzuje výzkum Jaškové v roce 2020 dle Reissmannové (2021, s. 109–130), kde bylo zjištěno, že pouze 10 % studentů ze 68 nejmenované pedagogické fakulty si myslí, že byli na toto téma dostatečně vzděláni. Reissmannová ve své publikaci (2021, s. 109–130) zmiňuje, že vláda České republiky v roce 2017 odsouhlasila koncepci vzdělávání v oblasti civilní ochrany a krizového řízení. Tento koncept definuje skupiny, na něž má být primárně adresováno vzdělávání a konkrétně se jedná o akademické pedagogy připravující budoucí učitele a také učitele vyučující na základních a středních školách.

Vzdělání hraje v přípravě občanů na krizové stavy velkou roli, jelikož výsledky kvantitativního zkoumání veřejnosti odhalily, že s rostoucím nejvyšším dosaženým vzděláním roste i úspěšnost ve znalostních otázkách, přičemž úspěšnost respondentů s vysokoškolským vzděláním představuje 92,2 % a úspěšnost dotazovaných se základním vzděláním 74,7 %. Při absenci výuky v této oblasti lze usuzovat, že hraje roli všeobecný přehled jednotlivých respondentů a také jejich zkušenosti. Rozdíl mezi výsledkem veřejnosti

se základním vzděláním a žáky základní školy je v úspěšnosti na otázky jen 11 %. Je tedy pravděpodobné, že lidé s nižším dosaženým vzděláním se s touto tematikou během života již nesetkávají a pokud ano, tak v malém měřítku. Rozdíl 11 % by mohl připadnout na zaměstnavatele a jejich vstupní školení o bezpečnosti, jelikož to byla častá odpověď respondentů z veřejnosti na otázku, kde se setkali s tímto tématem.

Další oblast, kde byl proveden výzkum, představují zastupitelé orgánů samosprávy, konkrétně bývalý primátor města Teplice a s ním vedoucí oddělení krizového řízení Ústeckého kraje. Bývalý primátor obstál v otázkách znalosti jeho úkolů a povinností v průběhu vyhlášeného krizového stavu. Za nejlepší přípravu považuje školení, které je prováděno HZS Ústeckého kraje a také „příručkou pro starosty“, kterou využil v době vyhlášeného nouzového stavu kvůli koronaviru v roce 2020. Bývalý primátor potvrdil, že účast na školení nebyla vysoká, na což poukazuje i vedoucí krizového oddělení Ústeckého kraje s tvrzením, že by tato školení pro starosty měla být povinná, jelikož mají v rámci krizového řízení mnoho důležitých úkolů a povinností. Na absenci právního předpisu, který by stanovil povinnost volených funkcionářů absolvovat vzdělání v oblasti ochrany obyvatelstva, poukázala již v roce 2016 vypracovaná analýza stavu vzdělávání a přípravy specialistů krizového řízení, již uvádí ve svém článku Irena Tušer (Tušer 2020, s. 170–171). Během následujících osmi let se až do roku 2024 nepodařilo tuto skutečnost napravit a školení je stále nepovinné.

Za velmi důležitou považuje přípravu občanů na krizové stavy více než 75 % respondentů z veřejnosti. Zvyšování důležitosti přípravy občanů na krizové stavy uvádí také ve své publikaci Kubás (Kubás 2022) a vysvětluje, že s přibývajícím počtem obyvatel žijících ve městech roste i hustota zalidnění v městských oblastech a s tím se zvyšuje i počet mimořádných událostí antropogenního původu. Připravenost občanů snižuje jejich zranitelnost, a pokud nejsou občané dobře připraveni, jejich zranitelnost se zvyšuje.

Polostrukturované rozhovory s pěti aktéry veřejné správy poukázaly na pozitivní vztah mezi přípravou občanů na krizové stavy a jejím vlivem na rozvoj regionu. Všech pět aktérů uvedlo, že připravenější občané mohou svými získanými znalostmi pomoci při řešení již nastalých krizových situací anebo svými znalostmi pomohou k tomu, aby ke krizové situaci nedošlo. Připravené občany považují respondenti za jeden z faktorů napomáhajících ke zvyšování celkové bezpečnosti v regionu. Strategie rozvoje Ústeckého kraje do roku 2027,

vypracovaná Ústeckým krajem, považuje za jedny z největších hrozeb pro kraj havárie průmyslových rizikových provozů a s tím spojené jejich zvládnutí. V případě, že budou občané na tyto havárie patřičně připraveni, mohou být výrazně sníženy dopady těchto havárií na lidské životy a záchranné a likvidační práce by mohly být efektivnější. Bezpečnost, jako důležitý prvek rozvoje regionu, zmiňuje také Zdražil (Zdražil a kol. 2016, s. 48–50), který uvádí, že pocit bezpečí a bezpečné prostředí jsou pro občany a jejich spokojený život velmi zásadní, jelikož pozitivně ovlivňují stabilitu příjmů, bydlení a předvídatelnost okolí. V celkovém důsledku se může bezpečnost výrazně projevit na atraktivitě regionu pro potenciální budoucí občany i pro investory.

Cílem této diplomové práce je návrh na zlepšení procesu přípravy občanů na krizové situace. Návrh vychází z šetření v terénu a na základě prostudované literatury vztahující se k tomuto tématu. Na základě analýz kvalitativního a kvantitativního šetření se ukazuje, že příprava občanů neprobíhá tak, jak by si mnozí aktéři veřejné správy či jednotlivé orgány státní i samosprávné moci představovali. Zjištění v této práci odhaluje, že mnohé materiály jsou již vypracovány a připraveny k použití pro vzdělávání občanů. Mnoho představ je delší dobu obsaženo v dokumentech, ale v praxi se zatím neobjevily.

Projekt Hasiči pro školy, který byl vytvořen pro druhé stupně základních škol, je povedený projekt HZS, který nemá bohužel dostatečnou podporu ve školách a například dotazování učitelé v kvalitativní části této práce ani neví, že tento projekt existuje. Tato práce přináší potvrzení toho, že ani v současné době není příprava občanů na krizové stavy zakotvena ve školních předmětech, a není ani obsažena v tématech, které uvádí rámcový vzdělávací program vydávaný Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

Návrh na zlepšení procesu přípravy občanů vychází z doporučení pro výše zmíněné ministerstvo, aby opět zahrnulo v tématech, která se mají vyučovat na základních školách a jsou obsažena v rámcovém vzdělávacím programu, téma přípravy občanů na krizové situace. Děti na základních školách patří mezi rizikové skupiny v oblasti krizového řízení a základní škola je místem, kde je předpoklad, že tímto tématem projdou všichni občané, jelikož docházka je povinná. Dalším problémem, který vyplynul z šetření, je nedostatečná kvalifikace učitelů základních škol v tématu přípravy občanů na krizové situace. Je tedy zapotřebí, aby tito učitelé procházeli speciálním školením či výukou, která je samotné

připraví na krizové situace, ale hlavně jim poskytne kvalitní informace, které předají žákům. HZS připravil velmi dobré materiály pro výuku v této oblasti, avšak nemá podporu v tom, že neexistuje povinný předmět či povinně probírané téma ve školách. Materiály pro výuku jsou připravené, v tomto ohledu stačí vrátit téma přípravy na krizové situace do vybraného předmětu. Dle polostrukturovaných rozhovorů s učiteli se nabízí předmět výchova k občanství. Dle výsledků kvantitativních šetření v této práci by bylo vhodné, aby příprava probíhala také v podobě praktických ukázek např. od HZS či Zdravotnické záchranné služby, jelikož se ukazuje, že toto téma není pro děti atraktivní a je tedy zapotřebí jej zatraktivnit. Praktická cesta se k tomuto účelu zdá být vhodná a součástí návrhu je také zvýšení přítomnosti jednotlivých složek IZS ve školách či návštěv jednotlivých tříd u těchto složek.

Příprava občanů je komplexní a příprava žáků je jen jedním z dílů ke zlepšení situace. Dalším dílem je příprava samotných aktérů veřejné správy, především starostů ORP, která doposud není povinná a na základě získaných dat v rámci práce by bylo vhodné, aby byla tato příprava pro starosty zařazena jako povinná. Na základě literatury vztahující se k tomuto tématu lze usoudit, že povinnou přípravu občanů si žádá několik různých aktérů, dokumentů či orgánů, například koncepce ochrany obyvatel do roku 2025, řada odborných článků, HZS ČR, většina dotazovaných respondentů z řad veřejnosti v této práci atd.

O povinnosti přípravy občanů se mluví intenzivněji již cca deset let. Některé orgány, jako HZS ČR, na to zareagovaly a začaly pracovat na podkladech pro vzdělávání. Nejdůležitějším aspektem je tedy chybějící podpora tohoto tématu ve školách, bez výuky ve školách se připravené materiály a dokumenty s tím související stávají prakticky zbytečnými, jelikož je nikdo nepoužívá a vše zůstává v teoretické rovině. Je zapotřebí, aby se toto téma přesunulo i do praktické roviny a začala se opět šířit osvěta. Hlavními návrhy pro zlepšení současného stavu jsou povinná výuka tohoto tématu ve školách (za pomoci složek IZS), povinné vzdělávání učitelů základních škol v této oblasti a povinné vzdělávání volených funkcionářů.

Ve vzdělávání občanů mohou být také velmi nápomocné jednotlivé firmy a jejich školení na bezpečnost práce a s tím spojené nácviky evakuace a další různé prvky z přípravy občanů na krizové situace. Řada respondentů odpověděla, že se s tímto tématem setkali v zaměstnání. Bylo by tedy dobré, kdyby firmy působily v rámci přípravy občanů na krizové

stavy jako druhý stupeň po základních školách a zaměstnanci by si opakovali naučené znalosti ze školního prostředí. V nejmenované firmě, jejíž zaměstnanci byli dotazováni v rámci kvantitativního šetření této práce, probíhá jednou ročně tzv. safety day (v překladu bezpečný den neboli bezpečnostní den), což je den, kdy jsou všichni zaměstnanci povinně školení v rámci tématu přípravy na krizové situace zábavnou formou v prostorách určeného sportoviště. Školení je rozděleno na jednotlivá stanoviště, kde se dozvídají kupříkladu o tom, jakým hasicím přístrojem hasit různé druhy požárů. Z příkladu této firmy vychází doporučení pro ostatní firmy, aby se snažily o podobné školící akce pro své zaměstnance, jelikož to může být v současné době jediné místo, kde se mohou lidé tyto informace dozvědět, jestliže se toto téma neučí ve školním prostředí.

7 Závěr

Cílem diplomové práce byl návrh na zlepšení procesu přípravy občanů na krizové situace. Dílčími cíli bylo analyzování úrovně znalostí žáků 7., 8. a 9. tříd základní školy a porovnání těchto znalostí nejprve mezi sebou a poté oproti znalostem, které má široká veřejnost, přičemž znalosti široké veřejnosti byly také analyzovány. Dalším dílčím cílem bylo zhodnocení aktuálního stavu přípravy občanů na krizové stavy, jak probíhá tato příprava a jak je ukotvena například v předmětech na základních školách.

Dílčím cílem bylo dále zhodnocení pohledu aktérů veřejné správy na přípravu občanů, posouzení jejich participace v této přípravě a zjištění, zda má tato příprava občanů vliv na rozvoj v regionech.

Na základě výsledků z kvalitativního a kvantitativních zkoumání vychází doporučení pro jednotlivé skupiny, které byly zkoumány. Doporučení pro základní školy je, aby se pokusily zapojit téma přípravy občanů na krizové stavy do vyučovaných předmětů, konkrétně do předmětu výchova k občanství a využily k tomu materiály, jež jsou zahrnuty v projektu Hasiči pro školy. S tím je spojeno i doporučení s cílem větší spolupráce mezi školami a složkami IZS v přípravě žáků, přičemž by bylo vhodné zapojení praktických cvičení pro žáky, aby pro ně bylo téma zajímavé a poutavé. Doporučení pro jednotlivé orgány, ať už krajů či obcí, je začlenění přípravy na krizové stavy do statusu povinné pro volené funkcionáře, pro aktéry krizového řízení a celkové vyvíjení tlaku ze strany těchto orgánů na státní orgány, aby se tato příprava stala v rámci naší společnosti povinnou, jelikož z výzkumu vyplývající výsledky ukazující na mezery v této přípravě, které jsou způsobeny právní mezerou a také prostorem, který příprava v současnosti nemá. Důležitou roli hrají i jednotliví zaměstnavatelé (např. větší závody), kteří mohou přispět do přípravy občanů v rámci školeních pro své zaměstnance. Doporučení pro zaměstnavatele je tedy zavést minimálně jednou ročně školení svých zaměstnanců v této oblasti, což bude v ideálním případě působit jako druhý stupeň pro vzdělávání občanů, kdy prvním stupněm by měla být povinně škola.

Z provedených zkoumání bylo zjištěno, že příprava občanů na krizové stavy je v současné době v rámci České republiky zanedbaná, jelikož na základní škole se žáci o tomto tématu nedozvídají potřebné informace a výsledky dotazníku dokazují, že se jejich

znalosti s přechodem do vyššího ročníku neprohlubují. Tato tematika není dle rozhovorů s učiteli ze základní školy zahrnuta v rámcovém vzdělávacím programu. Výsledky dotazníkového šetření široké veřejnosti odhalily, že starší ročníky měly poměrně dobré výsledky ve znalostních otázkách, jelikož zkušenost hraje velkou roli v rámci přípravy na krizové stavy, ale také měly například ve školách předmět branné výchovy v době jejich studií a muži byli v minulosti povinni absolvovat základní vojenskou službu, kde se setkali s tématem přípravy občanů na krizové stavy. Ani jeden z těchto dvou uvedených zdrojů přípravy není již v dnešní době funkční, což se negativně projevuje na připravenosti občanů na krizové stavy a celkově ve snížené osvětě této problematiky.

Bylo zjištěno, že existují podpůrné materiály pro výuku přípravy občanů na krizové stavy a také, že existuje již mnoho článků a dokumentů, které připomínají důležitost přípravy občanů již několik let, přesto k této přípravě nedochází a není řádně ukotvena v rámci školství či působnosti orgánů obcí a krajů. Mnohé je tedy uvedeno a připraveno na papíře, ale v praxi není funkční téměř nic.

Návrh na zlepšení procesu přípravy tedy spočívá v povinné přípravě ve školách, v povinném vzdělávání volených funkcionářů a v podpoře vzdělávání v tomto tématu po nástupu občanů do zaměstnání. Tyto změny se mohou pozitivně projevit na zvýšení celkové připravenosti občanů na krizové stavy, mohou snížit zranitelnost občanů a zvýšit celkovou úroveň bezpečí v regionu, což se může výrazně projevit na jeho rozvoji v několika oblastech, jakými jsou například atraktivita pro investory a atraktivita pro potenciální nové obyvatele Ústeckého kraje.

8 Seznam použitých zdrojů

ANTUŠÁK, Emil a KOPECKÝ, Zdeněk. Krizový management: úvod do teorie. Praha: Oeconomica, 2005. ISBN 80-245-0951-2.

ANTUŠÁK, Emil. Krizový management. Hrozby, krize, příležitosti. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-488-8

ANTUŠÁK, Emil a VILÁŠEK Josef. Základy teorie krizového managementu. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3443-2.

BOON, Helen J. a PAGLIANO, Paul J. Disaster Education in Australian Schools. Scopus: Australian Journal of Environmental Education. 2015, roč. 30, č. 2, s. 187-197. ISSN 0814-0626. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/aee.2015.8>.

ČADIL, Jan. Regionální ekonomie: teorie a aplikace. Beckova edice ekonomie. V Praze: C.H.Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-191-8.

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. 5. nezměněné vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-5053-1.

DVOŘÁK, Karel a HAUGWITZ, Svatopluk. Ochrana obyvatelstva prostřednictvím složek integrovaného záchranného systému a krizového řízení. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. Praha: Armex Publishing, 2021. ISBN 978-80-87451-81-6.

HÁLEK, Vítězslav. Krizový management: teorie a praxe. Praha: Donau Media, 2008. ISBN 978-80-89364-00-8.

HARAZIN, Lukáš a LUŽA, Oldřich. Hospodářská opatření pro krizové stavy. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2016. ISBN 978-80-7251-450-2.

JOHNSTON, Kim; TAYLOR, Maureen a RYAN, Barbara. Emergency management communication: The paradox of the positive in public communication for preparedness. Scopus: *Public Relations Review* 2020, roč. 46, č. 2. ISSN 1873-4537. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2020.101903>

KOPECKÝ, Martin. Právní postavení obcí a krajů – základy komunálního práva. 2. vydání. Právní monografie. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-719-6.

KRAFTOVÁ, Ivana; MAŠTÁLKA, Martin; MATĚJA, Zdeněk; SVOBODA, Ondřej a ZDRAŽIL, Pavel. Bezpečný rozvoj regionu: základní koncept. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-261-0.

KUBÁS, Jozef; BUGÁNOVÁ, Katarína; POLORECKÁ, Mária; PETRLOVÁ, Katarína a STOLÍNOVÁ, Adéla. Citizens' Preparedness to Deal with Emergencies as an Important Component of Civil Protection. *Scopus: International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022, roč. 19, č. 2, ISSN 1660-4601. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/ijerph19020830>

MAREŠ, Miroslav; REKTOŘÍK, Jaroslav a ŠELEŠOVSKÝ, Jan. *Krizový management: případové bezpečnostní studie*. Praha: Ekopress, 2013. ISBN 978-80-86929-92-7

MASYS, Anthony. *Disaster management enabling resilience*. Švýcarsko: Springer, 2015. ISBN 978-3-319-08819-8.

MEJSNAR, Karel. *Branná výchova pro 8. a 9. ročník základní devítileté školy*. 1 vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975.

PAVLÍK, Marek a kol. *Regiony budoucnosti: spolupráce, bezpečí, efektivita: inspirace pro rozvoj měst a regionů s příklady dobré praxe*. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-1310-1.

SLANÁ REISSMANNOVÁ, Jitka. Education in the Area of Human Protection in Emergency and Crisis Situations in the Context of Health Education in the Czech Republic. *Scopus: Center for Educational Policy Studies Journal*. 2021, roč. 11, č. 4, s. 109-134. ISSN 2232-2647. Dostupné z: <https://doi.org/10.26529/cepsj.1176>.

ŠÍN, Robin a kol. *Medicína katastrof*. Praha: Galén, 2017. ISBN 978-80-7492-342-5

TUŠER, Irena. The Development of Education in Emergency Management. *Decision Making in Social Sciences: Between Traditions and Innovations. Studies in Systems, Decision and Control*. Scopus: Springer International Publishing, 2020, s. 169-175. ISBN 978-3-030-30658-8. Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-3-030-30659-5_10.

VANÍČEK, Jiří a VODEHNAL, Ondřej. *Krizový zákon: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-787-5.

VILÁŠEK, Josef a FUS, Jan. *Krizové řízení v ČR na počátku 21. století*. 2. upravené vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2022. ISBN 978-80-246-5514-7.

Elektronické zdroje

Bezpečnostní rada. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2023 [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-rada-statu-234869.aspx>

Disaster resilient education. *Australian Institute for disaster resilience* [online]. 2023 [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://schools.aidr.org.au/disaster-resilience-education/what-is-disaster-resilience-education/>

Komplexní podpora HZS ČR pro výuku Ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí na 2. stupni základních škol. *Hasiči pro školy* [online]. 2017, 2022 [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://www.hasiciproskoly.cz/o-projektu>

Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030. *Databáze strategií* [online]. 2023 [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mv/strategie/koncepce-ochrany-obyvatelstva-do-roku-2025-s-vyhledem-do-roku-2030?typ=detail>

Krajská správa ČSÚ v Ústí nad Labem – Charakteristika kraje. *Český statistický úřad* [online]. 2017 [cit. 2024-01-20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xu/charakteristika_kraje

Krize. *Slovníky.cz* [online]. 2010 [cit. 2024-01-19]. Dostupné z: <https://klub.slovniky.cz/clanek/krize>

Krizové řízení. *Jihočeský kraj* [online]. 2022 [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://kraj-jihocesky.cz/cs/jihocesky-kraj/krizove-rizeni>

Krizové štáby. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2023 [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/krizove-staby-98.aspx>

Nejnovější údaje o kraji. *Český statistický úřad* [online]. 2024 [cit. 2024-02-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xu>

Občan. Občan – Iuridictum [online]. 2011 [cit. 2024-01-19]. Dostupné z: <https://iuridictum.pecina.cz/w/Ob%C4%8Dan>

Občanská společnost, státní občanství. *Metodický portál RVP.CZ* [online]. 2014 [cit. 2024-01-19]. Dostupné z: <https://dum.rvp.cz/materialy/obcanska-spolecnost-statni-obcanstvi.html>

Ochrana před vnitřními hrozbami. *Safetica* [online]. 2023 [cit. 2024-01-19]. Dostupné z: <https://www.safetica.com/cs/reseni-vnitri-hrozby>

Patnáct let platnosti tzv. krizové legislativy v České republice. *Institut ochrany obyvatelstva* [online]. 2016 [cit. 2024-01-23]. ISSN 1803-635X. Dostupné z: <http://www.population-protection.eu/cislo.php?id=32&rocnik=2016>

Region soudržnosti. *Český statistický úřad* [online]. 2016 [cit. 2024-01-22]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/rso/region-soudrznosti>

Rizika a hrozby. *Město Jindřichův Hradec* [online]. 2014, 2021 [cit. 2024-01-19]. Dostupné z: <https://www.jh.cz/cs/mestsky-urad/krizove-rizeni/rizika-a-hrozby/>

Strategie rozvoje Ústeckého kraje do roku 2027. *Databáze strategií* [online]. 2021 [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/ulk/strategie/strategie-rozvoje-usteckeho-kraje-do-roku-2027?typ=download>

Systém krizového řízení. *Hasičský záchranný sbor České republiky* [online]. 2023 [cit. 2024-01-22]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/krizove-rizeni-a-cnp-system-krizoveho-rizeni-system-krizoveho-rizeni.aspx>

Výchova a vzdělávání obyvatelstva: krizová situace. *Hasičský záchranný sbor České republiky* [online]. 2023 [cit. 2024-01-22]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/nejcastejsi-otazky.aspx?q=Y2hudW09NQ%3D%3D>

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení. *Zákony pro lidi* [online]. 2023 [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-240>

Zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy. *Zákony pro lidi* [online]. 2023 [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-241>

Zákon č. 12/2002 Sb., o státní pomoci při obnově území. *Zákony pro lidi* [online]. 2023 [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-12>

Zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií. *Zákony pro lidi* [online]. 2023 [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2015-224>

Zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. *Zákony pro lidi* [online]. 2023 [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-110>

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému. *Zákony pro lidi* [online]. 2023 [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-239>

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. *Zákony pro lidi* [online]. 2023 [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>

Seznam obrázků

Obrázek 1: Krizové stavy v ČR.....	37
------------------------------------	----

Seznam tabulek

Tabulka 1: Základní údaje o Ústeckém kraji	50
--	----

Seznam grafů

Graf 1: Mimořádná událost	56
Graf 2: Integrovaný záchranný systém	57
Graf 3: Čísla tísňového volání	58
Graf 4: Číslo 112.....	59
Graf 5: Přírodní vlivy.....	60
Graf 6: Evakuace.....	61
Graf 7: Nácvik evakuace.....	62
Graf 8: Všeobecná výstraha	63
Graf 9: Výuka – přednáška	64
Graf 10: Evakuační zavazadlo	65
Graf 11: Přírodní událost	66
Graf 12: Povodně	67
Graf 13: První pomoc.....	68
Graf 14: Téma přípravy na krizové situace.....	69
Graf 15: Školní předmět.....	70
Graf 16: Zvládnutí krizové situace	71
Graf 17: Školení, vyučování	72
Graf 18: Zkušenost s krizovou situací	73
Graf 19: Mimořádná událost – veřejnost	75
Graf 20: IZS – veřejnost	76
Graf 21: Čísla tísňového volání – veřejnost.....	77
Graf 22: Číslo 112 – veřejnost.....	78
Graf 23: Přírodní vlivy – veřejnost	79
Graf 24: Evakuace – veřejnost.....	80
Graf 25: Všeobecná výstraha – veřejnost	81

Graf 26:	Nácvik evakuace – veřejnost	82
Graf 27:	Evakuační zavazadlo – veřejnost.....	83
Graf 28:	Negativní přírodní událost – veřejnost	84
Graf 29:	Povodeň – veřejnost.....	85
Graf 30:	První pomoc – veřejnost	86
Graf 31:	Příprava občanů – veřejnost.....	87
Graf 32:	Informace – chování v krizových situacích	88
Graf 33:	Povinné vzdělávání	89
Graf 34:	Podoba školení.....	90
Graf 35:	Přítomnost u krizové situace.....	91
Graf 36:	Důležitost přípravy	92
Graf 37:	Vzdělání.....	94

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
ČSSR	Československá socialistická republika
HZS	Hasičský záchranný sbor
IZS	Integrovaný záchranný systém
KLDR	Korejská lidově demokratická republika
NATO	Severoatlantická aliance
NDR	Německá demokratická republika
ORP	Obec s rozšířenou působností
PČR	Policie České republiky
PIO	Prostředky individuální ochrany
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
UJEP	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně
USA	Spojené státy americké

9 Přílohy

Příloha 1 - Rozhovor s komisařem HZS Ústeckého kraje

1. Otázka – Jak dlouho působíte u HZS a jak jste se k této práci dostala?

„U Hasičského záchranného sboru České republiky pracuji přesně 24 let. Nastupovala jsem v roce 2000. Již od základní školy jsem se chtěla stát „hasičkou“ a nepustilo mě to, po dokončení vysoké školy jsem šla po kratší zkušenosti v jiném zaměstnání k hasičům. Začínala jsem u HZS Jihočeského kraje a po krátké době jsem se přesunula sem do Ústí nad Labem na krajské ředitelství HZS Ústeckého kraje.“

2. Otázka – Předpokládám, že jste zažila spousty krizových situací či stavů jaký ve Vás utkvěl nejvíce?

„Nejvíce vzpomínám na povodně na Moravě v roce 1997, které jsem ještě nezažila služebně, ale s kolegy, kteří tam v té době byli jsme o tom často mluvili. Já to sledovala v televizi a všechno se tam událo tak rychle, bylo tam celkem dost obětí a celé to bylo takové chaotické, nebylo to dobře řízené, vypadalo to, jako by nikdo nevěděl, co přesně dělat.“ Ze služebního života jsou to rozhodně povodně v roce 2002, ale ty v roce 1997 ve mně vzbuzují větší emoce.“

3. Otázka – Proč jste si vybrala tyto povodně, a ne povodně v roce 2002, které postihly i přímo Ústí nad Labem, kde jste již působila?

„To je dobrá otázka a mám na ni celkem jednoduchou odpověď. Povodně v roce 1997 byly z dnešního zpětného pohledu špatně řízené, záchranné a likvidační práce tam prováděla především armáda. Hasičský záchranný sbor neměl takové kompetence jako má dnes, a hlavně neměl takové informace jako má dnes, vlastně nejlépe se učíme ze zkušeností a tato špatná zkušenost s povodněmi v roce 1997 přinesla nové zákony a nový řád do úkolů a kompetencí jednotlivých složek IZS. Povodně v roce 2002 zasáhly větší území a ohrozily na životech více lidí, každopádně ztráty na životech byly menší než v roce 1997 a myslím si, že jedním z důvodů je rozhodně lepší nastavení systému.“

4. Otázka – Je podle Vás současná krizová legislativa nastavená dobře? A co je největším rozdílem oproti roku 1997?

„Za mě si myslím, že to je nastavené správně, ostatně to ukázaly právě ty povodně v roce 2002, že přítomnost nové krizové legislativy se projevila pozitivně při provádění jednotlivých úkonů, hlavně už každý orgán věděl, co jsou jeho úkoly. Za největší rozdíl považuji jednotný systém řízení záchranných a likvidačních prací, který v roce 1997 prostě nebyl.“

5. Otázka – Je mi jasné, že jste se s přípravou na krizové situace setkala jako hasička hodně krát, ale vzpomenete si, jestli jste se i někdy předtím učila o této tématice, než jste nastoupila do služebního poměru?

„Rozhodně, jsem ještě ten ročník, který zažil ve školách brannou výchovu. Na základní škole i na střední škole jsme měli brannou výchovu.“

6. Otázka – Já jsem brannou výchovu už ve škole neměl, můžete mi stručně říct, co bylo obsahem tohoto předmětu?

„Mimo jiné, že měl tento předmět silnou politickou tematiku se zaměřením na tehdejší dobu a systém, tak byl v řadě věcí ve své podstatě velmi přínosný. Pamatuji si, že jsme se například učili, jak předcházet požáru, jak ho hasit a také třeba jsme měli i protichemickou ochranu, kde jsme se učili nasazovat masky. Učili nás, jak pracovat s kompasem a s orientací v terénu, používali jsme různé mapy.“

7. Otázka – V současné době děti ve školách nemají předmět, kde by se učili takové věci. Jaký postoj k tomu máte a děláte pro ně něco?

„Určitě je škoda, že se o těchto věcech děti neučí, branná výchova byl předmět, který by v dnešních podmínkách uspěl jen těžko, jak jsem říkala byl silně politicky vázaný, každopádně některý obsah tohoto předmětu byl užitečný a člověk se dozvěděl zajímavé věci, hlavně z té oblasti přípravy a co dělat, když nastane nějaká z nežádoucích událostí. My jako hasiči víme o tomto problému, že se děti nesetkávají na základní škole s výkladem těchto informací a zareagovali jsme na to v roce 2018, kdy jsme vydali náš projekt s názvem Hasiči pro školy, jde o ucelené výukové materiály pro druhý stupeň základní školy a jsou tam právě

situace jako požáry, nehody, varování a vyrozumění, všechno, v čem si myslíme, že by bylo dobré, aby měly děti základní znalosti, které v současných předmětech nemají obsaženy.“

8. Otázka – Máte zpětnou vazbu od škol, zdali tyto materiály využívají?

„Bohužel zpětnou vazbu máme jenom od škol, kde jsme tento projekt rozjížděli a byli jsme domluvení na zapojení tohoto projektu do výuky. Informace o tom, jak hojně školy používají tyto materiály nemám, ale domnívám se, že to nebude žádná sláva.“

9. Otázka – Poslední otázka směřuje na samotnou přípravu občanů a její vliv na rozvoj regionu, jaký si myslíte, že má vliv na rozvoj regionu?

„Tahle příprava občanů, konkrétně když to vezmu z našeho pohledu HZS a našeho projektu Hasiči pro školy, může mít pozitivní vliv na rozvoj regionu v tom ohledu, že děti budou mít základní povědomí o tom, co dělat a co ne v krizových situacích a také třeba jak těmto situacím předejít, aby nevznikly, například nerozdělávat oheň někde v lese, když jsou horké letní dny atd. Ono se to může zdát jako banalita, že o tomto každý ví, ale skutečnost je jiná a rozhodně by mělo docházet k prevenci a osvětě v tomto ohledu. Region pak může být bezpečnější a připravenější na krizové situace.“

Příloha 2 - Rozhovor s učitelem ze základní školy 1

1. Otázka – Jak dlouho působíte na základní škole a kdy jste se rozhodla, že budete učitelkou?

„Působím už na druhé základní škole a v současnosti učím již 6. rokem. Že budu učitelkou jsem se rozhodla během studia na gymnáziu v Teplicích, myslím si, že odjakživa jsem měla pozitivní vztah k dětem a možnost jim něco předávat a naučit je nové věci se mi moc líbila. Vystudovala jsem Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy a začala jsem učit ihned po dokončení bakalářského studia, magisterský titul jsem si dodělávala dálkově.“

2. Otázka – Jakou krizovou situaci či krizový stav si pamatujete nejvíce a proč?

„Nejvíce si pamatuji vyhlášený nouzový stav – pandemie koronaviru v roce 2020, který napřímo ovlivnil naši práci na základní škole, když veškerá výuka byla přesunuta do online prostředí a nebylo to příjemné ani pro nás ani pro děti. Zkrotit například 20 dětí

v pubertálním věku to není vůbec snadné prezenčně, natož online, takže tento krizový stav si budu pamatovat hodně dlouho, i když byl takový specifický. Pokud bych měla vybrat nějaký krizový stav typu povodeň nebo požár, tak u žádného jsem nebyla fyzicky, ale z povídání především od rodičů bych vybrala povodně z roku 2002, o kterých jsem slyšela nejvíce.

3. Otázka – Učíte nějaký předmět, kde by se probírala tato tematika krizových situací, či stavů a přípravu na ně?

„Ne, dle nového rámcového vzdělávacího programu se evakuace a podobné věci spojené s přípravou dětí na krizové situace nebo krizové stavy neprobírají. Jednoduše je ani nemáme zahrnuté v tematických plánech našich předmětů. Jak jsem říkala učím již na druhé škole a prošla jsem si jak první stupeň, tak druhý a ani na jedné škole se o tomto tématu žáci neučí a neučili.“

4. Otázka – Žáci si v dotazníku na otázku, zdali se o tomto tématu někdy učili v nějakém předmětu vybrali 3 předměty – tělesnou výchovu, výchovu k občanství a zdravý životní styl, co se v těchto předmětech mohli dozvědět?

„Jak jsem odpovídala v předešlé otázce, příprava na krizové situace a podobné věci jako požáry, povodně se v současnosti žáci neučí. Tělesnou výchovu neučím, tak nevím, zdali tam mají nějaké okruhy, ale zrovna u tělocviku mě nic nenapadá, hodně je to o každém učiteli, co jim řekne, ale je to individuální a pokud jim něco říká, tak ze své vůle a ne, že by to měl jako povinnost. Já učím výchovu k občanství a v tomto předmětu se s tímto tématem mohou žáci setkat v rámci aktualit, každou hodinu tohoto předmětu začínáme nějakými aktualitami, takže pokud jsou u nás nebo ve světě velké povodně apod. například, tak je zmíníme a řekneme si pár věcí.“

5. Otázka – Učila jste se někdy během Vašeho studia o tomto tématu přípravy občanů na krizové situace?

„Co si vzpomínám, tak neučila ani na základní škole a na gymnáziu také ne. Jediné co, tak jsme nacvičovali jak na základní škole, tak na gymnáziu evakuaci, ale víc nic. Na základní škole k nám občas přišli do školy hasiči nebo záchranáři a ukazovali nám například, jak provést resuscitaci a tak podobně. Ale nebylo toho moc a nebylo to nějak systematické. Na vysoké škole, jsme se o tomto tématu také neučili.“

6. Otázka – Měli jste někdy ve škole jako učitelé nějaké školení na toto téma přípravy občanů a jak postupovat, kdyby ve škole k takové situaci došlo?

„Neměli, jediné co, tak máme minimálně jednou ročně nácvik evakuace s žáky, kdy musíme co nejrychleji opustit třídu a dorazit na určené místo pro evakuaci, seřadit se, spočítat, že nám žádný nechybí a pak jdeme zpátky do třídy. Ve třídě si k tomu něco řekneme a pokračujeme dál ve výuce, každopádně my jako učitelé nějak speciálně školení nejsme.“

7. Otázka – Do jakého předmětu si myslíte, že by šlo dané téma přípravy občanů na krizové situace zařadit?

„Přímo se nabízí výchova k občanství, v té se učí žáci třeba jak předcházet konfliktům a jak je nejlépe řešit, tak by se také mohli učit, jak předcházet krizovým situacím a jak je řešit, to je za mě asi nejlepší řešení, které by dávalo smysl.“

8. Otázka – Chodí k vám do školy občas hasiči nebo někdo jiný ze složek IZS ukazovat dětem praktické příklady či přednášet o tomto tématu přípravy na krizové situace a chování během nich?

„Teď si vzpomínám, že tu nedávno byli členové zdravotnické záchranné služby a ukazovali žákům postupy u první pomoci a tak dále. Bylo vidět, že to děti moc baví, bylo to pro ně dobré zpestření výuky, a ještě si z toho něco vzali doufám, jinak k nám tyto složky chodí minimálně, není to nic běžného.“

9. Otázka – Znáte projekt Hasiči pro školy? Jsou tam podpůrné materiály pro výuku již zmiňovaných různých krizových situací.

„Tento projekt neznám a dnes o něm od Vás slyším poprvé.“

10. Otázka – Jaký si myslíte, že má příprava občanů vliv na rozvoj regionu?

„Z mé pozice učitelky bych řekla, že velký, pokud se děti mohou naučit například ve výchově k občanství, jak se nejlépe chovat v konfliktních situacích, tak by se stejně mohli naučit, jak předcházet a jak se chovat během požáru, či úniku nějakých škodlivých látek. Pokud by se něco z toho naučili, pak by to mohli uplatnit během té nastalé situace a využít svých znalostí. Mohli by být přínosní v tomto ohledu a pomáhat svému okolí během těchto

situací. Napadá mě příklad, že by v dané situaci mohli pomoci prarodičům či jiným zranitelnějším skupinám. Takže ta lepší připravenost dětí by mohla zvýšit celkovou připravenost regionu vypořádání se s těmito negativními situacemi.“

Příloha 3 - Rozhovor s učitelem ze základní školy 2

1. Otázka – Jak dlouho působíte na základní škole a kdy jste se rozhodl, že budete učitelem?

„Na základní škole učím již devátým rokem a pro učitelství jsem se rozhodl na střední škole, v návaznosti na to jsem vystudoval Pedagogickou fakultu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem.“

2. Otázka – Jakou krizovou situaci či krizový stav si pamatujete nejvíce a proč?

„Takhle v paměti mi zůstávají ty povodně, které byly roce 2002, pamatuji si příběh lachtana z pražské ZOO, který nakonec zahynul. Jinak si pamatuji tornádo na Moravě v roce 2021, zhruba týden po této události jsme tam nedaleko jeli na dovolenou. U žádné z těchto událostí jsem nebyl přítomen, takže bych ještě zmínil koronavirus, který hodně ovlivnil naši práci jako učitelů a nejenom to, na to období nevzpomínám v dobrém.“

3. Otázka – Učíte nějaký předmět, kde by se probírala tato tematika krizových situací, či stavů a přípravu na ně?

„Tuto tematiku s žáky moc neprobíráme, my to nemáme v našich tématech pro dané předměty obsažené, takže když to řeknu otevřeně, tak na toto téma nemáme čas, nemáme ho v osnovách a je na každém učiteli co dětem řekne. Učím výchovu k občanství a tam si k tomuto tématu občas něco řekneme, ale je to v důsledku dění ve světě a probíráme to v rámci aktualit, například toho tornáda, zjistím si informace o tom, jak tornádo vzniká, stáhnu nějaké fotky tornád z internetu a ukážu žákům příklady ze světa, ale je to čistě moje osobní iniciativa, kde nemáme podporu od školy a nemáme k tomu potřebné materiály.“

- 4. Otázka – Žáci si v dotazníku na otázku, zdali se o tomto tématu někdy učili v nějakém předmětu vybrali 3 předměty – tělesnou výchovu, výchovu k občanství a zdravý životní styl, co se v těchto předmětech mohli dozvědět?**

„Z těchto předmětů neučím pouze zdravý životní styl, tam nevím úplně, co se mohli dozvědět. Každopádně výchovu k občanství už jsem zmiňoval v předešlé otázce, takže tam je to tak, jak jsem popsal a v tělesné výchově občas dělám s žáky různá cvičení na čas ve skupinách, kde mají za úkol se někam vzájemně přenést, nebo si na čas zavázat obvazem část těla a pokračovat ve cvičení, jedná se o různé, jak se říká opičí dráhy s přidávanými stanovišti, to je podle mě důvod proč právě zmínili i tu tělesnou výchovu, jinak výklad v tělesné výchově je k tomu minimální, prakticky žádný.“

- 5. Otázka – Učil jste se někdy během Vašeho studia o tomto tématu přípravy občanů na krizové situace?**

„Že bychom se o tomto tématu učili nějak třeba, že bychom mu věnovali celou hodinu nebo více hodin, to si myslím, že ne, už za nás to bylo dost podobné s dnešní dobou a nevěnovalo se tomu moc času, co si každopádně pamatuji bylo, že jsme byli několikrát u hasičů, kde jsme si nasazovali masky a zkoušeli jsme si defacto jejich práci, museli jsme tam uhasit nějaký kus dřeva a tak dále. Na střední škole jsme dělali maximálně nácvik evakuace, takový ten povinný, co děláme i u nás na základní škole, minimálně jednou do roka, co se týká vysoké školy, tak tam jsme se o tomto tématu neučili.“

- 6. Otázka – Měli jste někdy ve škole jako učitelé nějaké školení na toto téma přípravy občanů a jak postupovat, kdyby ve škole k takové situaci došlo?**

„Nevzpomínám si, jako, že by nám někdo říkal, jak se máme chovat, pokud by došlo k nějaké situaci, tak to ne. Maximálně jak jsem už zmiňoval, tak nacvičujeme tu evakuaci, ale to nacvičujeme i s žáky a je to přibližně jednou ročně, tam pak žákům k tomu něco řekneme a dál probíhá výuka. Nás jako učitele na takové situace nikdo nepřipravuje a my samotní na ně připravovat moc nemůžeme, jelikož k tomu nemáme materiály a samy o tomto tématu si myslím nevíme tolik, abychom ho mohli jen tak učit.“

7. Otázka – Do jakého předmětu si myslíte, že by šlo dané téma přípravy občanů na krizové situace zařadit?

„Pokud bych měl vybrat jeden předmět, tak by to byla výuka k občanství, ale myslím si, že by ta jednotlivá témata šla rozdělit do vícero předmětů, například zeměpis, když se probírají řeky, tak zmínit povodně apod. Poté třeba v chemii by se mohly žáci dozvědět o účincích jednotlivých škodlivých látek a dozvědět se, že existují speciální masky a obleky na ochranu proti těm nežádoucím účinkům.“

8. Otázka – Chodí k vám do školy občas hasiči nebo někdo jiný ze složek IZS ukazovat dětem praktické příklady či přednášet o tomto tématu přípravy na krizové situace a chování během nich?

„Tohle se moc neděje, ačkoliv přiznávám, že by to byla za mě jedna z nejlepších možností, jak by se mohli děti dozvědět něco více a zase jinou formou než jenom výkladem od nás učitelů. Pamatuji si, že pár let dozadu jsme během pálení čarodějnic měli s hasiči domluvenou akci, že přijedou a uhasí tam hořící dřevo – s čarodějnicí. Přijeli s hasičským vozem a dětem se to moc líbilo, viděli hasiče v akci, viděli velký oheň, poté se tam mohli podívat na hasičské pomůcky, do vozu a tak dále. Byla to velmi povedená akce a takové to učení zábavnou formou je za mě super záležitostí, bohužel jich není moc.“

9. Otázka – Znáte projekt Hasiči pro školy? Jsou tam podpůrné materiály pro výuku již zmiňovaných různých krizových situací.

„Dnes o tom slyším poprvé, takže neznám.“

10. Otázka – Jaký si myslíte, že má příprava občanů vliv na rozvoj regionu?

„Myslím si, že pokud ta příprava bude dobře podchycena, to znamená, kvalitní příprava ve škole, plus dostatečný počet praktických příkladů od jednotek IZS, jako různé kurzy apod. ve školách či formou školních výletů, tak to má celkově obrovský potenciál na zlepšení celkové připravenosti toho regionu na ty negativní situace. Pokud bychom zůstali v tom školním prostředí, tak i nějaká cvičení na to, jak se zachovat, kdyby ve škole probíhal teroristický útok. Žáci by mohli být na to lépe připraveni a obětí by například nemuselo být

tolik a tyhle znalosti by pak přenesli i do života mimo školu a v tom celkovém měřítku se ten region stane připravenějším na situace tohoto typu.“

Příloha 4 - Rozhovor s vedoucím oddělení krizového řízení Ústeckého kraje

- 1. Otázka – Jak dlouho pracujete na oddělení krizového řízení Ústeckého kraje a proč jste se rozhodl pro tuto práci?**

„Na oddělení pracuji šestým rokem a proč jsem se rozhodl, jednak je to velmi zajímavá práce a jednak se reálně podílíte na zlepšení situace v našem kraji. Narodil jsem se v Ústí nad Labem a postupem času během studií jsem zjišťoval, že bych se rád určitým stylem podílel na rozvoji tohoto kraje a veřejná správa byla jedním z oborů, který mě oslovil, tak jsem tu.“

- 2. Otázka – Jaké krizové situace či krizové stavy Vám nejvíce zůstaly v paměti?**

„U mě to jsou povodně v roce 2002, jak jsem již říkal, jsem narozen v Ústí nad Labem a také jsem tu vyrůstal. V současnosti, když jdu po městě a všímám si za pomoci rysek, kam všude dosahovala hladina Labe během těchto povodní, tak je to i zpětně těžko představitelné a bylo to doopravdy něco strašného. Ještě bych mohl zmínit něco aktuálnějšího, což je určitě koronavirus v roce 2020. Ústecký kraj do té doby aktivoval krizový štáb jen kvůli povodním, koronavirus byl úplně něco nového, na co jsme nebyli připraveni a z minulosti jsme to neznali.“

- 3. Otázka – Jaké hlavní činnosti byste zmínil, pokud bych se Vás zeptal na 3 hlavní činnosti oddělení krizového řízení Ústeckého kraje?**

„Jsem vlastně rád, že se ptáte jenom na tři činnosti, protože toho, co děláme je opravdu spousta, takhle mám ale zase těžké vybrat jen ty tři hlavní, protože hlavních je ve skutečnosti moc. Za mě bych teda zvolil za tři hlavní činnosti tyto: 1. zajišťování připravenosti kraje na řešení všech krizových situací nebo stavů (včetně vojenských), 2. hlavní koordinace činností při řešení krizových situací, 3. příprava pro činnosti bezpečnostní rady kraje.“

4. Otázka – S kým spolupracujete nejvíce na přípravě těchto bezpečnostních dokumentů?

„Nejintenzivnější máme spolupráci s jednotkami integrovaného záchranného systému a z těchto jednotek nejvíce s hasičským záchranným sborem, každopádně spolupracujeme i například s armádou, protože musíme být připraveni i na vojenské krizové situace, což v dnešní době je opět tématem v Evropě. S hasiči spolupracujeme především v rámci přípravy havarijní a krizové dokumentace kraje.“

5. Otázka – Jaká je spolupráce s jednotkami Integrovaného záchranného systému?

„Vzhledem k tomu, že se jedná o spolupráci, která je žádaná z obou zúčastněných stran a je tedy důležitá pro obě strany, tak je ta spolupráce kvalitní, efektivní, není zdlouhavá a nějak nepřehledná. Jak naše oddělení krizového řízení, tak složky IZS ví přesně co mají v tomto ohledu dělat. Důležitým aspektem může být, že ta naše spolupráce je nevyhnutelná a je prostě povinná.“

6. Otázka – Jakým způsobem se podílíte na přípravě občanů na krizové situace či stavy?

„Že by naše oddělení napřímo připravovalo občany, to ne. Naše příprava cílí především na jednotlivé orgány samosprávy, aby tyto orgány byly připravené a věděly, co mají dělat, pokud by nastala některá z těchto situací. Myslím si, že za zmínku stojí naše společná příprava s hasiči, cílená na starosty obcí s rozšířenou působností, pro ně máme připravenou tzv. příručku pro starosty, kde najdou všechny důležité informace, jak postupovat při mimořádných a podobných situacích. V rámci Ústeckého kraje probíhají také školení právě starostů obcí, zejména těch s rozšířenou působností.“

7. Otázka – Jak byste ohodnotil tuto spolupráci se starosty?

„Ta příprava starostů obcí je hlavně z naší iniciativy a z iniciativy hasičů, není to tak, že by se nás starostové nebo někdo z jejich okolí dotazoval na školení. Vše vypovídající mohou být účasti na těchto školeních, kdy například na posledním školení bylo přítomno z šestnácti starostů obcí s rozšířenou působností Ústeckého kraje pouze pět. Bohužel tato školení nejsou povinná a my tak nemáme žádnou moc ovlivnit účast všech starostů.“

8. Otázka – Jak byste ohodnotil připravenost jednotlivých orgánů těch zmíněných obcí s rozšířenou působností?

„My jako oddělení krizového řízení Ústeckého kraje jsme poměrně často v kontaktu s jednotlivými odděleními krizového řízení zmíněných obcí. Vnímám tam velký rozdíl v jednotlivých odděleních mezi městy, v tomto oboru jde hodně vidět koho téma zajímá a chce v tomto směru udělat pro danou obec maximum. Nebudu jmenovat ty obce, které tomu nevěnují podle mě dostatečnou pozornost a tím pádem je tam krizové řízení poněkud zanedbané, ale pochvalu si zaslouží krizová oddělení Děčína a Litoměřic, kde jsou pečliví a svoji práci dělají velmi dobře. Věřím tomu, že pokud má obec dobře fungující oddělení krizového řízení, tak je i dobře připravena na krizové situace.“

9. Otázka – Jak by se podle Vás dala situace zlepšit?

„Jednoznačně lepší kooperací, pokud mluvím za sebe, tak mám na mysli kooperaci jednotlivých oddělení krizového řízení mezi sebou a interně mezi dalšími orgány obce, přičemž by stálo za to, zvýšit participaci kupříkladu těch zmíněných starostů, jelikož oni mají v rámci krizového řízení celkem důležité úkoly. Za další by to bylo rozhodně, aby se udržela bdělost, jelikož nedávno nás tu v Ústí dala do pozornosti zvýšená hladina Labe a s tím spojená vybudovaná protipovodňová vana, která nefungovala, tak jak by měla. Později se zjistilo, že klapka, která měla zajišťovat naplnění vany vodou byla plná usazeného sedimentu, a i kusem oblečení, nikdo to za poslední roky nekontroloval.“

10. Otázka – Jaký si myslíte, že má příprava občanů vliv na rozvoj regionu?

„Z technického hlediska by to mohly být různé protipovodňové stěny či záatarasy, nová hlásná opatření, instalace kamer apod. Všechny tyto zmíněné věci mají svým způsobem podíl na vizuální podobu krajiny, i když se nám tato opatření nemusí líbit a v krajině nepůsobit příjemně, tak ale tu krajinu dělají bezpečnější, zároveň i region dělají bezpečnější pro žití. Stejně tak funguje příprava a vzdělávání samotných občanů, nemusí se vám to líbit, může to být nudné a nezáživné, ale výsledek bude, že občané budou připravenější a region tím pádem také bezpečnější pro žití a lepší ve vypořádání se s krizovými situacemi.“

Příloha 5 - Rozhovor s bývalým primátorem

1. Otázka – Ve funkci primátora města Teplice jste působil čtyři roky, jaká k tomu byla Vaše cesta?

„Cesta k tomu, abych se stal primátorem byla trnitá a vyžadovala si hodně práce, ta cesta započala ke konci devadesátých let, kdy jsem vstoupil do nejmenované politické strany, která tehdy sílila a v následujících letech se stala nejsilnější stranou v Teplicích. Předtím než jsem se stal primátorem jsem působil dvě volební období jako náměstek primátora, to byla bezvadná zkušenost a důležitý základ pro pozdější primátorskou pozici.“

2. Otázka – Jaká krizová situace či krizový stav Vám zůstal nejvíce v paměti?

„Je těžké vybrat jen jednu, ale vyberu ty, které se mě nejvíce týkaly a je to krizová situace, která nastala na starém zimním stadionu v Teplicích, který již nestojí, tehdy tam vzniklo velké riziko potencionálního úniku čpavku. Toho čpavku tam bylo pokud si dobře pamatuji přibližně 7 tun a představovalo by to obrovský problém, protože zimní stadion stál hned vedle základní školy a o přibližně tři sta metrů dál se nachází gymnázium, za kterým byla nákupní zóna. Situaci bravurně zvládl hasičský záchranný sbor a k úniku čpavku do okolí nakonec nedošlo, ale rozruch a stav pohotovosti který z toho byl, jsem nezažil do koronaviru. Koronavirus je druhým stavem, který zmíním, jelikož probíhal v době mé primátorské funkce a velmi ovlivnil práci celého úřadu.“

3. Otázka – Jaké tři hlavní činnosti v krizovém řízení byste vybral z pohledu primátora?

„Jako první bych vybral zřízení a vedení bezpečnostní rady obce, za druhé bych vybral v případě nastalé krizové situace zřízení a vedení krizového štábu obce a jako třetí je to za mě schvalování krizového plánu pro danou obec.“

4. Otázka – Víte, co může starosta obce ORP (obec s rozšířenou působností) udělat v rámci prováděných záchranných a likvidačních akcí?

„Ano, on může vyzvat občany, jak fyzické, tak právnické osoby k poskytnutí věcné či osobní pomoci. Může uložit pracovní povinnosti nebo pracovní výpomoc, pokud si to žádá situace a je to neodkladné.“

5. Otázka – Víte, jaké úkoly má starosta v rámci celého správního obvodu obce s ORP v průběhu krizových situací?

„Především to bude realizace včasného varování a informování osob nacházejících se na tom daném ohroženém území s tím může být například spojená organizace evakuace osob z ohroženého území a organizace činností obce v nouzovém přežití. Kdyby to byla větší krizová situace, tak se samozřejmě zřídí krizový štáb obce, který tyto všechny úkony řídí a koordinuje, každopádně starosta je ten, kdo je v čele krizového štábu.“

6. Otázka – Byl jste někdy školen na tuto tematiku krizových stavů a jak správně postupovat v případě, že nastane takový stav? Znáte příručku pro starosty od Hasičů?

„Ano, v prvním roce, když jsem působil jako primátor města Teplice, jsem byl na školení, které pořádal Hasičský záchranný sbor Ústeckého kraje, kde nás seznamovaly s jednotlivými krizovými stavy, které by mohli na území našeho kraje vzniknout a jak postupovat v těchto případech. Samozřejmě, že tu příručku znám, představovali nám ji během školení a já sám jsem si tuto příručku několikrát otevřel, hlavně když propukla pandemie koronaviru, kdy to bylo zprvu velmi nečitelné a nikdo moc nevěděl.“

7. Otázka – Pamatujete si jaká byla účast na tomto školení?

„Pamatuji si, že účast nebyla příliš velká, podle mě tam mohlo být maximálně 50 % všech tehdejších starostů ORP. Ono z části se není čemu divit, například někdo, kdo byl zvolen již po několikáté mohl školení absolvovat v předešlém volebním období, a tudíž by mu teď nepřineslo to, co mě jako novému primátorovi. Za další agenda primátorů je velmi obsáhlá a času je málo, takže to školení nemuselo všem časově vyhovovat.“

8. Otázka – Bylo pro Vás výše zmíněné školení prospěšné?

„Jako pro začínajícího primátora ano, nejde jen o to, že se dozvíte informace o tomto tématu, ale také poznáte nové lidi, kteří jsou experty v této oblasti, vytvoříte si kontakty, které jsou v této lokální politice taky velmi důležité a v situacích, které nastanou budete vědět na koho se obrátit pro radu či na koho poskytnout kontakt. Na odpověď v této otázce mi pomáhá fakt, že zhruba rok po školení propukla pandemie koronaviru, kde jsem získané znalosti mohl využít.“

9. Otázka – Co byste doporučil všeobecně v přípravě občanů na krizové stavy?

„Je to téma, které by nás všechny mělo zajímat, protože nikdy nevíme, co přijde, a hlavně vždy to může být něco zcela nového, jako byl koronavirus. Příprava by měla být systematická, ale zase si myslím, že by té přípravy nemělo být moc, protože intenzivnější příprava by mohla v občanech vyvolat pocit strachu, že se blíží nebezpečí. Ideální příprava je za mě ve škole a v zaměstnání, ve škole by to mohlo být zábavnou formou nebo v rámci nějakých dětských dnů.“

10. Otázka – Jaký vliv si myslíte, že má příprava občanů na krizové stavy na rozvoj v regionu?

„Myslím si, že ten vliv je dost skrytý a ukáže se až tehdy, kdy nastane krizová situace, což je v našem regionu například obtížné, díky bohu, se toho tady tolik neděje, ale mám na mysli celkově povědomí občanů a jejich přístup k těmto situacím, pokud z nich budou mít respekt a budou vědět jak se zachovat v jednotlivých situacích, tak to celkově přispěje k lepšímu zvládnutí těchto situací, ona taková samostatnost je-li možná by mohla dost ulevit práci složkám pracujícím například na záchranných akcích či evakuaci a podobně, v tom vidím za mě velký přínos připravenosti občanům, že by v rámci krizové situace usnadnila práci jednotlivým složkám. Za další má dle mého názoru příprava občanů i vliv na ráz krajiny, na západních hranicích Ústeckého kraje se nachází vojenský prostor v Doupovských horách, kde je krajina využita k vojenským cvičením, příprava si tedy vyžaduje i změny v krajině, které mohou mít i ekonomické důsledky, například nepostavíte firmu na daném území, nezřídíte tam hotely apod.“